

1. Verslagen Stuurgroep Algemene
 Zaken en verslagen
 Renovatiecommissie Binnenhof

Rijksvastgoedbedrijf
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

STAATSGEHEIM GEHEIM

Aan de leden van
de Stuurgroep Algemene Zaken

Rijksvastgoedbedrijf
Transacties en Projecten
Renovatie Binnenhof

Korte Voorhout 7
Postbus 20952
2500 EZ Den Haag

Contactpersoon

10.2.e

@rijksoverheid.nl

verslag

Stuurgroep Algemene Zaken

Datum
6 oktober 2016

Kenmerk
20160061-AZ

Vergaderdatum en -tijd 8 september 2016 11:00
Vergaderplaats Algemene Zaken: Nooitgedagtzaal

Aanwezig: 10.2.e

Afwezig: 10.2.e

1. buiten reikwijdte

2. buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

3. buiten reikwijdte

4. buiten reikwijdte

- buiten reikwijdte

- buiten reikwijdte

5. buiten reikwijdte

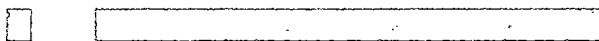
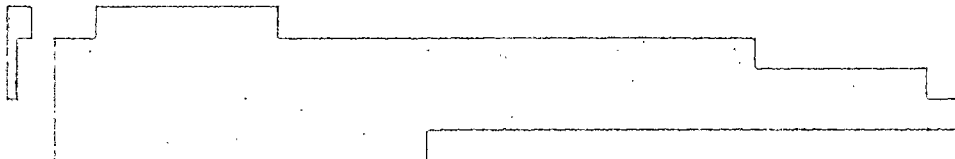
6. Tijdelijke huisvesting (kolom 2)

- AZ brengt de eisen/mogelijkheden voor tijdelijke huisvesting Catshuisterrein in beeld (actie 10). In afwachting hiervan wordt door RVB nagedacht over de samenstelling van het projectteam.

7. buiten reikwijdte

buiten_reikwijdte

Datum
8 september 2016

4.	Eisen/mogelijkheden tijdelijke huisvesting Catshuisterrein in beeld brengen.	bu	8-9-2016	

Rijksvastgoedbedrijf
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

STAATSGEHEIM GEHEIM

Aan de leden van
de Stuurgroep Algemene Zaken

Rijksvastgoedbedrijf
Transacties en Projecten
Renovatie Binnenhof

Korte Voorhout 7
Postbus 20952
2500 EZ Den Haag

Contactpersoon

10.2.e

@rijksoverheid.nl

verslag

Stuurgroep Algemene Zaken

Datum

10 november 2016

Kenmerk

20160066-AZ

Vergaderdatum en-tijd

1 november 2016 9.30 – 10.30 uur

buiten laats

Algemene Zaken: Nooitgedagtzaal

Aanwezig: 10.2.e

Afwezig: 10.2.e

1. buiten reikwijdte

2. buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

3. buiten reikwijdte

4. buiten reikwijdte

[Redacted]

[Redacted]

[Redacted]

5. buiten reikwijdte

[Redacted]

6. Tijdelijke huisvesting (kolom 2)

Er wordt hard gewerkt aan het in beeld brengen van de eisen/mogelijkheden voor de tijdelijke huisvesting Catshuisterrein.

7. buiten reikwijdte

[Redacted]

8. buiten reikwijdte

[Redacted]

9. buiten reikwijdte

[Redacted]

actielijst Stuurgroep Algemene Zaken

Nr	Actie	Actor	Uit SG	Gereed
b u i t e n				
4.	Eisen/mogelijkheden tijdelijke huisvesting Catshuisterrein in beeld brengen.	10	8-9-16	
b u				

STAATSGEHEIM GEHEIM

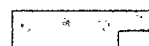
Aan de leden van
de Stuurgroep Algemene Zaken

Rijksvastgoedbedrijf
Transacties en Projecten
Renovatie Binnenhof

Korte Voorhout 7
Postbus 20952
2500 EZ Den Haag

Contactpersoon

10.2.e

@rijksoverhe d.nl

verslag

Stuurgroep Algemene Zaken

Datum

23 januari 2017

Kenmerk

20170005-AZ

Vergaderdatum en-tijd

19 januari 2017 11.00 – 12.00 uur

Vergaderplaats

Algemene Zaken: Nooitgedagtzaal

Aanwezig: 10.2.e

[Redacted text]

1. Buiten reikwijdte

[Redacted text]

2. Buiten reikwijdte

[Redacted text]

3. Buiten reikwijdte

[Redacted text]

4. Buiten reikwijdte

[Redacted text]

- Buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

Buiten reikwijdte

5. Buiten reikwijdte

6. Tijdelijke huisvesting (kolom 2)

AZ heeft extra capaciteit ingehuurd voor het in kaart brengen van alle eisen voor het programma van eisen. 10 heeft ook contact hierover met 10.2.e van RVB.

PD geeft stand van zaken over de tijdelijke huisvesting Lange Voorhout/Kazernestraat en Bezuidenhoutseweg 67.

7. Buiten reikwijdte

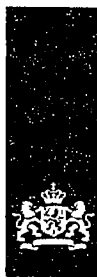
8. Buiten reikwijdte

9. Buiten reikwijdte

--	--

actielijst Stuurgroep Algemene Zaken

Nr	Actie	Actor	Uit SG	Gereed
B u i t e n				
4.	Eisen/mogelijkheden tijdelijke huilsvesting Catshuisterrein in beeld brengen.	10	8-9-16	
B u i		Bu		

Rijksvastgoedbedrijf
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

STAATSGEHEIM GEHEIM

Aan de leden van
de Stuurgroep Algemene Zaken

Rijksvastgoedbedrijf
Transacties en Projecten
Renovatie Binnenhof

Korte Voorhout 7
Postbus 20952
2500 EZ Den Haag

Contactpersoon

10.2.e

@rijksoverheid.nl

verslag

Stuurgroep Algemene Zaken

Datum

10 maart 2017

Kenmerk

20170010-AZ

Vergaderdatum en-tijd

2 maart 2017 10.00 – 11.00 uur

Vergaderplaats

Algemene Zaken: Nooitgedagtzaal

Aanwezig: 10.2.e

Afwezig: 10.2.e

1. Buiten reikwijdte

2. Buiten reikwijdte

Buiten reikwijdte

3. Buiten reikwijdte

4. Buiten reikwijdte

Buiten reikwijdte

Buiten reikwijdte

Buiten reikwijdte

5. Buiten reikwijdte

[Redacted text block]

6. Tijdelijke huisvesting (kolom 2)

Vanmiddag is er een afspraak met 10.2.e en 10.2.e waarin de werkverdeling wordt besproken.

Geconstateerd is dat alles past bij het Casthuis, er hoeven geen bomen gekapt te worden. Het parkeren moet echter nog opgelost worden. De verhuizing zal in de zomer van 2020 plaatsvinden.

7. Buiten reikwijdte

[Redacted text block]

actielijst Stuurgroep Algemene Zaken

Nr	Actie	Actor	Uit SG	Gereed
B ui		☐	☐	☐
te		☐	☐	☐
n		☐	☐	☐
4.	Eisen/mogelijkheden tijdelijke huisvesting Catshuisterrein in beeld brengen.	10	8-9-16	
B ui		☐	☐	

Rijksvastgoedbedrijf
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

STAATSGEHEIM GEHEIM

Aan de leden van
de Stuurgroep Algemene Zaken

Rijksvastgoedbedrijf
Transacties en Projecten
Renovatie Binnenhof

Korte Voorhout 7
Postbus 20952
2500 EZ Den Haag

Contactpersoon

10.2.e

@rijksoverhe d.nl

verslag

Stuurgroep Algemene Zaken

Datum

31 oktober 2017

Kenmerk

20170025-AZ

Vergaderdatum en-tijd 31 oktober 2017 11.00 – 11.30 uur

Vergaderplaats Algemene Zaken

Aanwezig: 10.2.e

Afwezig: 10.2.e

1. buiten reikwijdte

2. buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

3. buiten reikwijdte

buiten
reikwijdte

- buiten reikwijdte

□

□

□

- buiten reikwijdte

□

□

4. buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

5. Tijdelijke huisvesting (kolom 2)

- buiten reikwijdte
- 10.2. meldt dat 10.2e sessie afgelopen maandag op het Catshuis zeer nuttig is geweest. Het was goed voor de aanwezigen om het op locatie te doen, zodat voor betrokkenen een beter beeld ontstaat.
- Uitgangspunt is en blijft het huisvesten van geheel AZ (Binnenhof) op het Catshuisterrein.
- 10. meldt dat het projectplan gereed is en dat de rubricering daarvan nog wordt bepaald.
- 10. meldt dat het PVE's binnen zijn. Atelier werkt aan scenario's
- buiten reikwijdte

- 10.2. geeft aan dat het besluit voor het wijzigen van het bestemmingsplan Catshuis nog door de gemeente dient te worden genomen. Er vindt wel al afstemming gemeente/RVB plaats.
- 10.2.e geeft aan dat omgevingsmanagement een zeer belangrijk onderwerp is. 10.2. oppert het idee de buurt een keer te ontvangen op het Catshuis om hen te Informeren.

6. buiten reikwijdte

[Redacted content]

8. buiten reikwijdte

[Redacted content]

actielijst Stuurgroep Algemene Zaken

Nr	Actie	Actor	Uit SG	Gereed
b	[Redacted]	☐	[Redacted]	
u	[Redacted]	☐	[Redacted]	
t	[Redacted]	☐	[Redacted]	
n	[Redacted]	☐	[Redacted]	
e	[Redacted]	☐	[Redacted]	
k	[Redacted]	☐	[Redacted]	

Rijksvastgoedbedrijf
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

STAATSGEHEIM GEHEIM

Aan de leden van
de Stuurgroep Algemene Zaken

Rijksvastgoedbedrijf
Transacties en Projecten
Renovatie Binnenhof

Korte Voorhout 7
Postbus 20952
2500 EZ Den Haag

Contactpersoon

10.2.e

@rijksoverheid.nl

verslag

Stuurgroep Algemene Zaken

Datum
20 december 2017

Kenmerk
20170028-AZ

Vergaderdatum en -tijd 19 december 2017 11.00 – 12.00 uur
Vergaderplaats Algemene Zaken

Aanwezig: 10.2.e

Afwezig: 10.2.e

1. buiten reikwijdte

2. buiten reikwijdte

3. buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

4. buiten reikwijdte

5. Tijdelijke huisvesting (kolom 2)

- . Projectplan 'Tijdelijke Huisvesting Ministerie van Algemene Zaken Binnenhof', incl. bijlagen (RVB - v 1.0, definitief, d.d. 24-10-2017);
- . Functioneel Programma van Eisen Tijdelijke Huisvesting Ministerie van Algemene Zaken (AZ - v 1.0, definitief, d.d. 24-10-2017);
- . Programma van Ruimten Tijdelijke Huisvesting Ministerie van Algemene Zaken (AZ - v 1.0, definitief, d.d. 24-10-2017);
- . Technisch Programma van Eisen Tijdelijke Huisvesting Ministerie van Algemene Zaken (AZ - v 1.0, definitief, d.d. 24-10-2017);
- . Programma van Eisen Beveiliging Tijdelijke Huisvesting Ministerie van Algemene Zaken (AZ - v 1.0, definitief, d.d. 24-10-2017);
- . Programma van Eisen ICT Tijdelijke Huisvesting Ministerie van Algemene Zaken (AZ - v 1.0, definitief, d.d. 24-10-2017);
- . Programma van Eisen Communicatie Tijdelijke Huisvesting Ministerie van Algemene Zaken (AZ - v 1.0, definitief, d.d. 24-10-2017).

Bovenstaande documenten worden vastgesteld.

De plannen worden op dit moment uitgewerkt en er zijn gesprekken met marktpartijen. Een en ander verloopt vlot en de snelheid wordt erin gehouden.

6. buiten reikwijdte

7. buiten reikwijdte

8. buiten reikwijdte

9. buiten reikwijdte

- buiten reikwijdte

actielijst Stuurgroep Algemene Zaken

Nr	Actie	Actor	Uit SG	Gereed
b		☐		
u		☐		
t		☐		
e		☐		
n		☐		
r		☐		
e		☐		
k		☐		

buiten reikwijdte

Rijksvastgoedbedrijf
Bureau DG

3. buiten reikwijdte

Datum
25 januari 2017

- ☐

[redacted]
- ☐

[redacted]

4. Stand van zaken Kolom 1 (renovatie) en Kolom II (tijdelijke huisvesting)

- buiten reikwijdte

[redacted]
- ☐

[redacted]
- ☐

[redacted]
- AZ geeft aan binnenkort het programma van eisen voor zijn tijdelijke huisvesting op de locatie Catshuis aan te leveren. Een verkennend gesprek met de gemeente Den Haag hierover is op verzoek van AZ door het RVB georganiseerd.
- buiten reikwijdte

[redacted]

5. buiten reikwijdte

- ☐

[redacted]
- ☐

[redacted]
- ☐

[redacted]

Rijksvastgoedbedrijf
Bureau DG

Datum
25 januari 2017

11. buiten
 reikwijdte
 e

Vertrouwelijk

Voorzitter en leden van de Renovatiecommissie Binnenhof

Rijksvastgoedbedrijf
Bureau DG

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 16169
2500 BD Den Haag
Nederland
www.rijksvastgoedbedrijf.nl

verslag

departementaal vertrouwelijk

Inlichtingen

10.2.e

Datum

28 februari 2017

Bijlagen

0

Omschrijving
Vergaderdatum en -tijd
Vergaderplaats
Aanwezig

Renovatiecommissie Binnenhof
22 februari 2017, 16.00 u
Eerste Kamer te Binnenhof 22

10.2.e
[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]

Afwezig

10.2.e
[Redacted]

Kopie aan

Stuurgroep Renovatie Binnenhof

1. buiten reikwijdte

- ☐ [Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]

2. buiten reikwijdte

- ☐ [Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
- ☐ [Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
- ☐ [Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
- ☐ [Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
- ☐ [Redacted]
[Redacted]
[Redacted]
[Redacted]

☐ [redacted] [redacted]

[redacted]

☐ [redacted] [redacted]

[redacted]

☐ [redacted] [redacted]

[redacted]

[redacted]

reikwijdte

reikwijdte

[illegible]

buiten reikwijdte

Rijksvastgoedbedrijf
Bureau DG

buiten reikwijdte

Datum
28 februari 2017

10.2.e meldt dat het
vlekkenplan van Algemene Zaken bijna gereed is. Het lijkt er op dat
iedereen rondom het Catshuis tijdelijk kan worden gehuisvest en dat
daarbij ook parkeren op eigen terrein kan worden opgelost.

7. buiten reikwijdte

- ☐

[redacted]
- ☐

[redacted]
- ☐

[redacted]
- ☐

[redacted]

8. buiten reikwijdte

- ☐

[redacted]

9. buiten reikwijdte

- ☐

[redacted]
- ☐

[redacted]

10. buiten reikwijdte

- ☐

[redacted]
- ☐

[redacted]

11. buiten

reikwijdte

Rijksvastgoedbedrijf
Bureau DG

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus 16700
2500 BS Den Haag
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

10.2.e

@Rijksoverheid.nl

verslag

Betreft Bestuurlijke stuurgroep Renovatie Binnenhof
Locatie Eerste Kamer, Commissiezaal 3
Vergaderdatum en -tijd 10 maart 2017 van 15.00 - 16.30 uur
Aanwezig

Datum
13 maart 2017

Status
Concept

Afwezig

1. buiten reikwijdte

2. buiten reikwijdte

3. buiten reikwijdte

6. Stand van zaken Renovatie en tijdelijke huisvesting

buiten_reikwijdte

[Redacted text block]

buiten_reikwijdte

[Redacted text block]

buiten_reikwijdte

[Redacted text block]

De tijdelijke huisvesting van AZ is voorzien op het terrein van het Catshuis waarbij ook parkeren op het terrein wordt opgelost, zonder dat er bomen gekapt hoeven worden. AZ en RVB werken dit gezamenlijk nader uit. AZ neemt het aanbod van de Rijksbouwmeester om te adviseren over (het aanzicht van) de tijdelijke huisvesting in dank aan.

7. buiten_reikwijdte

[Redacted text block]

buiten_reikwijdte

[Redacted text block]

buiten_reikwijdte

buiten_reikwijdte

8. buiten_reikwijdte

9. buiten_reikwijdte

10. buiten_reikwijdte

11. buiten_reikwijdte

Rijksvastgoedbedrijf
Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

Aan

Voorzitter en leden

bestuurlijke stuurgroep renovatie Binnenhof

Rijksvastgoedbedrijf

Directie Transacties &
Projecten

Korte Voorhout 7
2511 CW Den Haag
Postbus
2500 EZ Den Haag
Nederland
www.rijksvastgoedbedrijf.nl

memo

Bijlage 2

Stand van zaken Renovatie (kolom 1) en
tijdelijke huisvesting (kolom 2)

Contactpersoon

10-2-e
@
rijksoverhe d.nl

Datum

1 maart 2017

Kenmerk

-

Auteur(s)

10-2-a

Kopie aan

-

Bijlagen

3 stuks

Kolom I, Renovatie Binnenhof

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

[Redacted text block]

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

[Redacted text block]

DEPARTEMENTAAL VERTROUWELIJK

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Large redacted area]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

Kolom II, tijdelijke huisvesting, Eerste Kamer en Raad van State

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

buiten
reikwijdte

[Redacted text block]

[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]

Kolom II, tijdelijke huisvesting, Tweede Kamer

buiten
reikwijdte

[Redacted text block]

buiten reikwijdte

[Redacted text block]

buiten
reikwijdte

[Redacted text block]

buiten
reikwijdte

[Redacted text block]

[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]
[Redacted]	[Redacted]

Kolom II, tijdelijke huisvesting, Algemene Zaken*Afstemming gemeente*

Op verzoek van Algemene Zaken is door het RVB op 27 januari een oriënterend gesprek georganiseerd tussen AZ, gemeente Den Haag en het RVB om de tijdelijke huisvestingsplannen te verkennen.

Algemene Zaken heeft in dat gesprek aangegeven dat binnen enkele weken aan de gemeente duidelijkheid wordt gegeven over de tijdelijke huisvestingsplannen. De gemeente zal daarop reageren in het kader van haalbaarheid (vergunningen, bezwaren etc).

Planning 2017

Algemene Zaken heeft aangegeven dat het vlekkenplan bijna gereed is. Het lijkt er op dat iedereen rondom het Catshuis tijdelijk kan worden gehuisvest en dat daarbij ook parkeren op eigen terrein kan worden opgelost.

buiten

reikwijdte

buiten reikwijdte

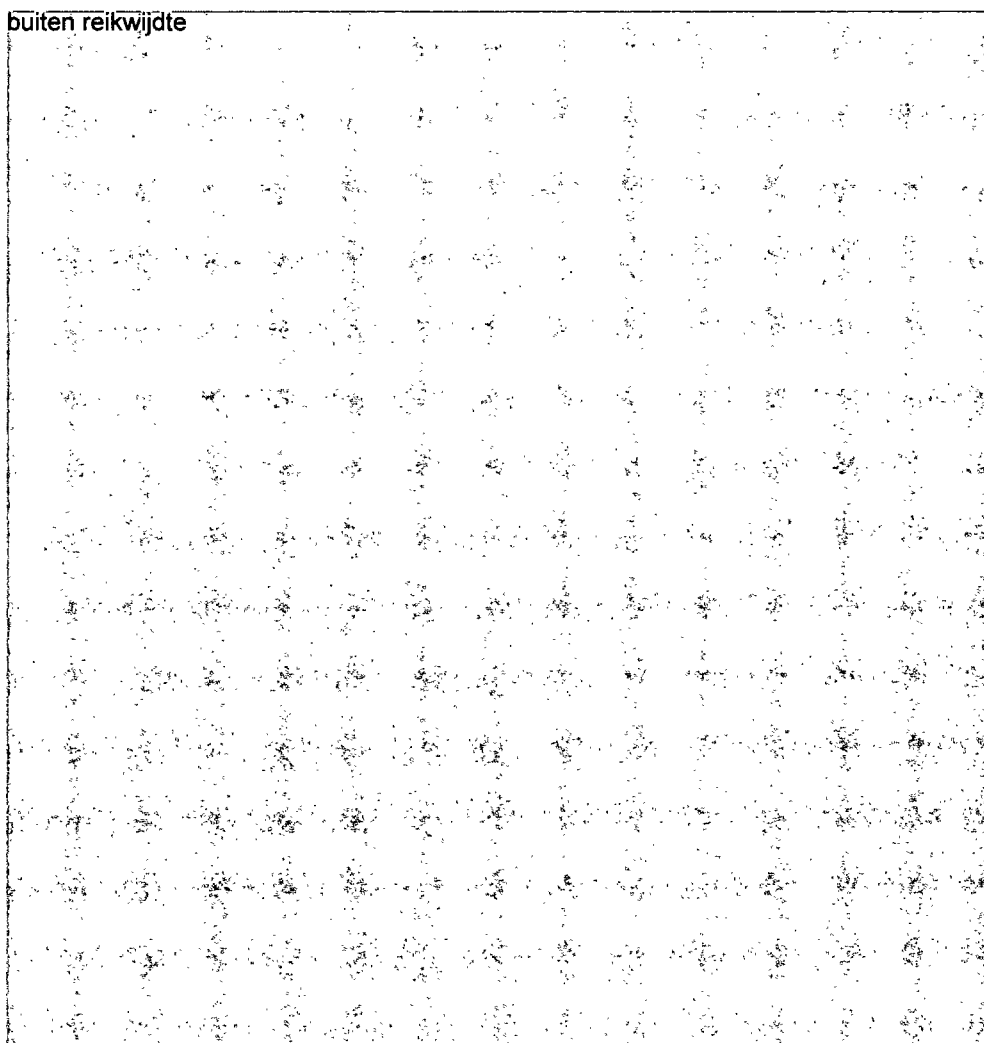
VERTROUWELIJK

Rijksvastgoedbedrijf

Datum

februari 2017

buiten reikwijdte

VERTROUWELIJK

Pagina 2 van 10

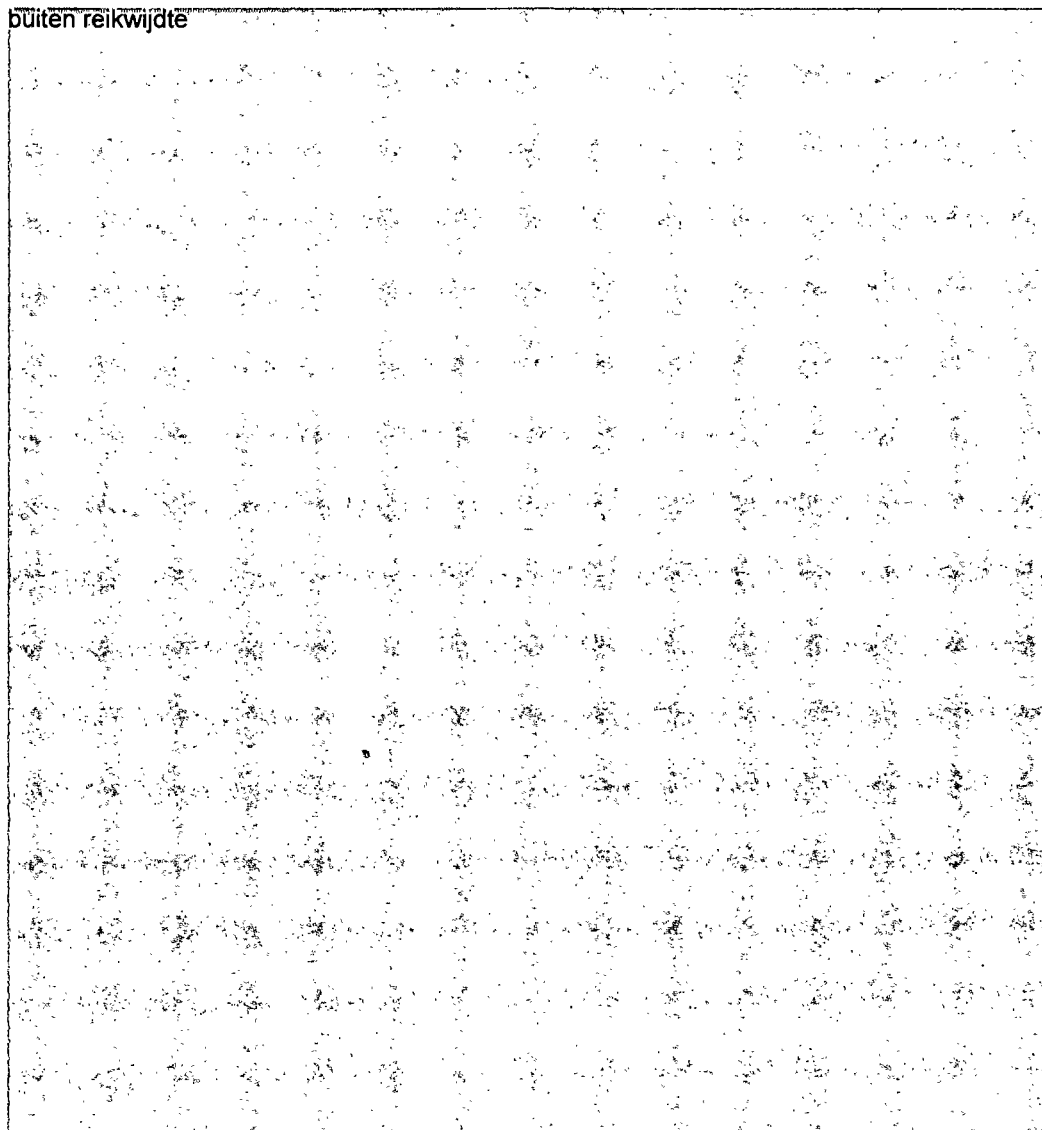
VERTROUWELIJK

Rijksvastgoedbedrijf

Datum

13 februari 2017

buiten reikwijdte

VERTROUWELIJK

Pagina 3 van 10

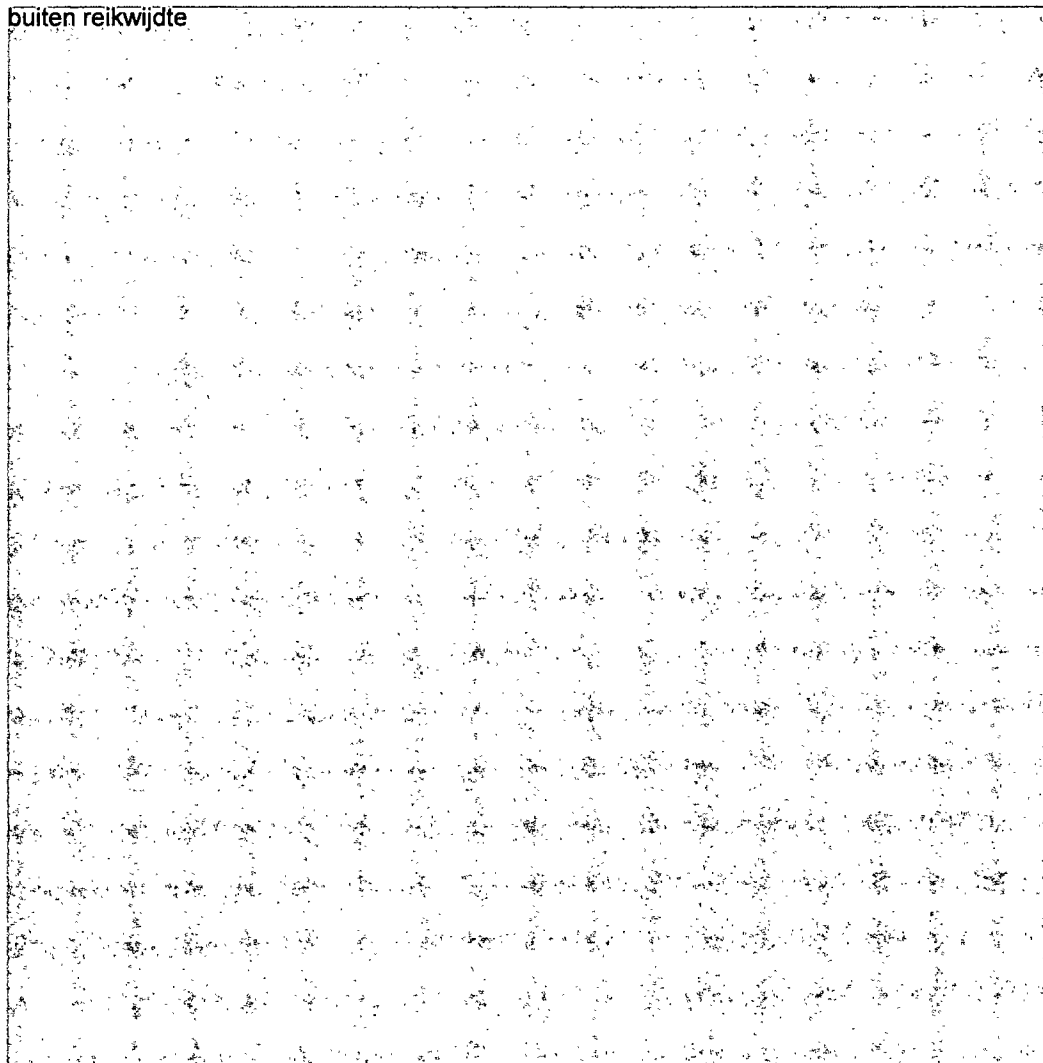
VERTROUWELIJK

Rijksvastgoedbedrijf

Datum

buiten reikwijdte

februari 2017

VERTROUWELIJK

Pagina 4 van 10

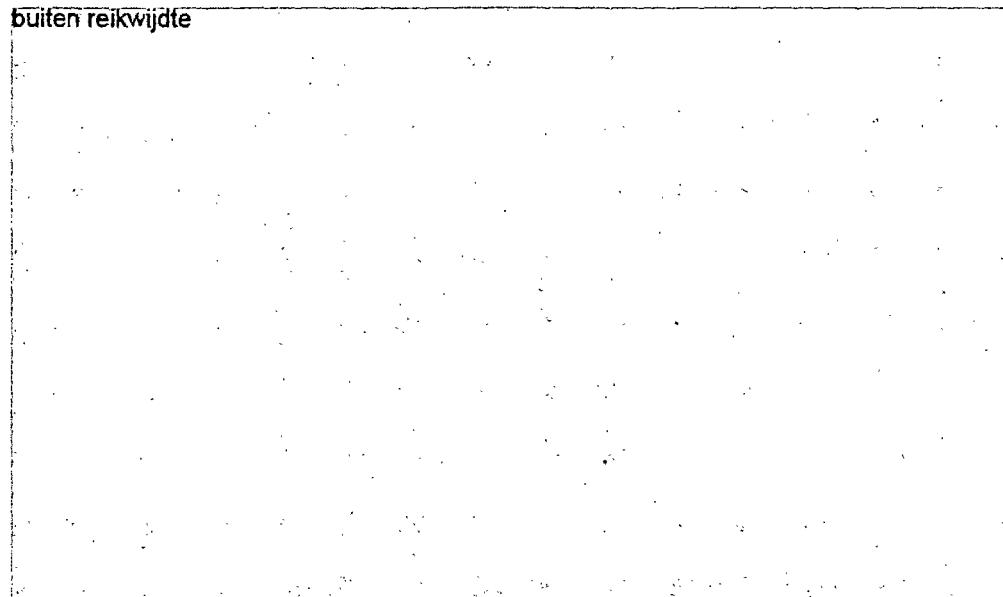
VERTROUWELIJK

Rijksvastgoedbedrijf

buiten reikwijdte

Datum

13 februari 2017

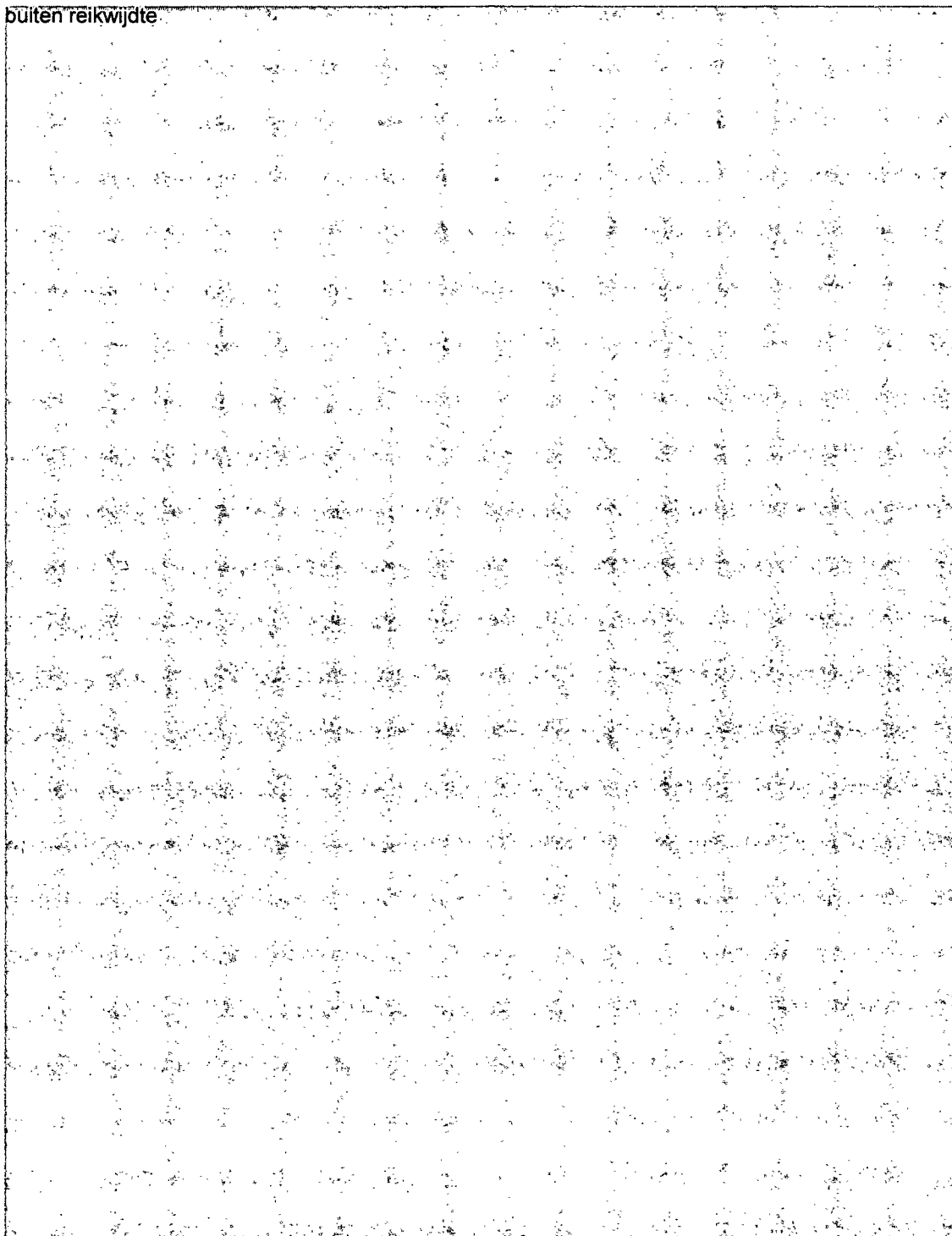
VERTROUWELIJK

Pagina 5 van 10

buiten reikwijdte

buiten reikwijdte

2017

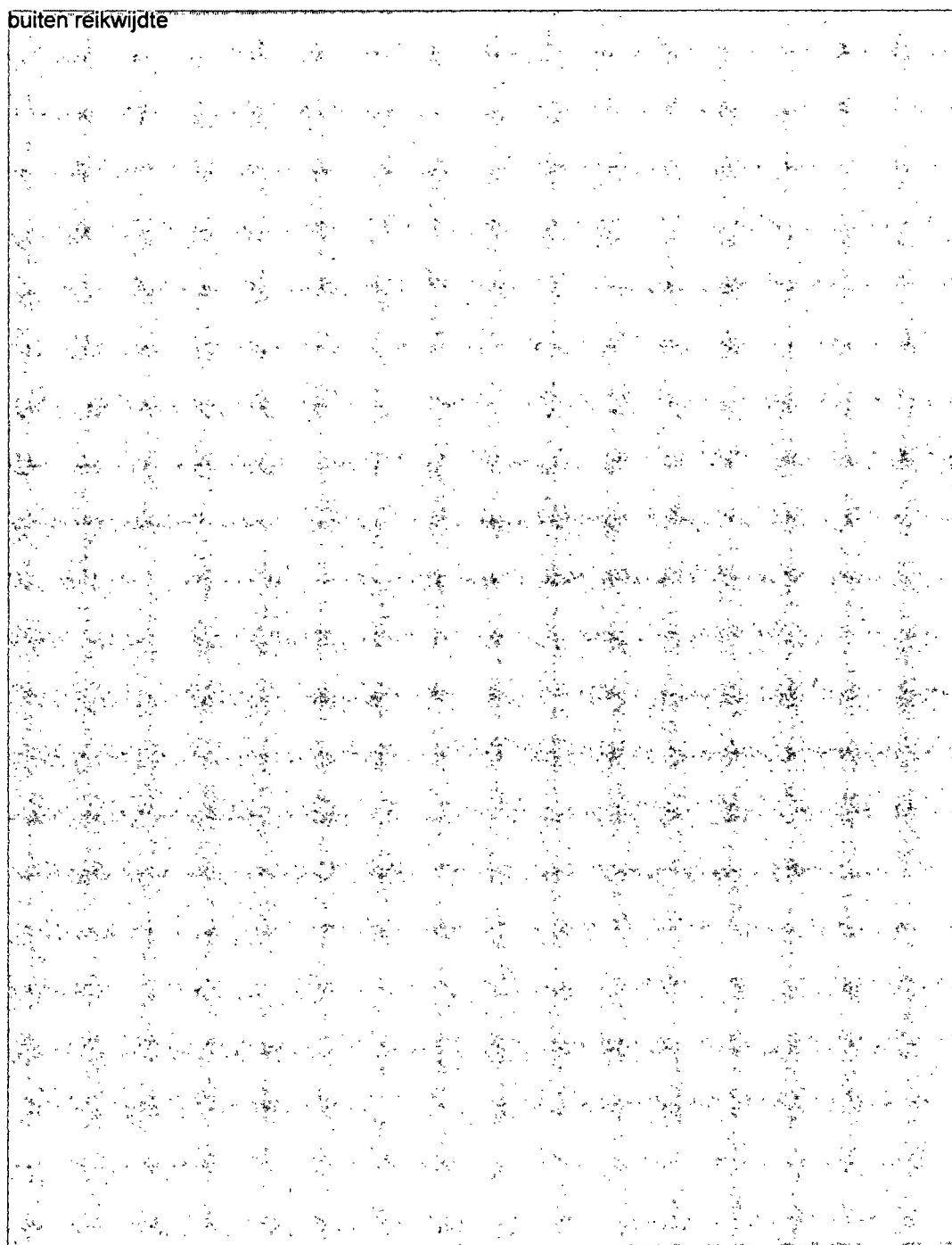
VERTROUWELIJK

Rijksvastgoedbedrijf

Datum

buiten reikwijdte

2 februari 2017

VERTROUWELIJK

Pagina 7 van 10

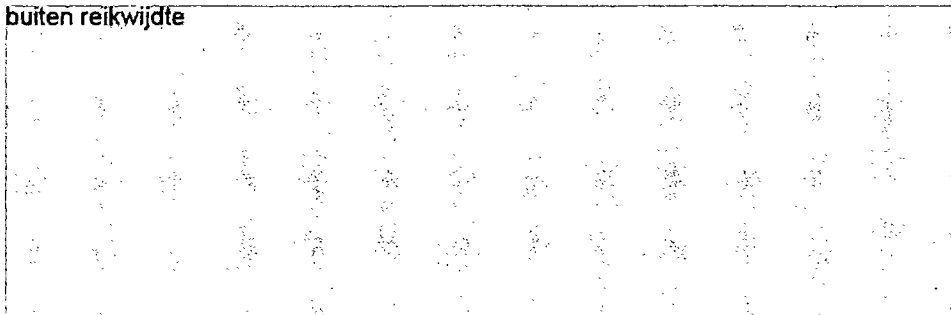
VERTROUWELIJK

Rijksvastgoedbedrijf

Datum

13 februari 2017

buiten reikwijdte

VERTROUWELIJK

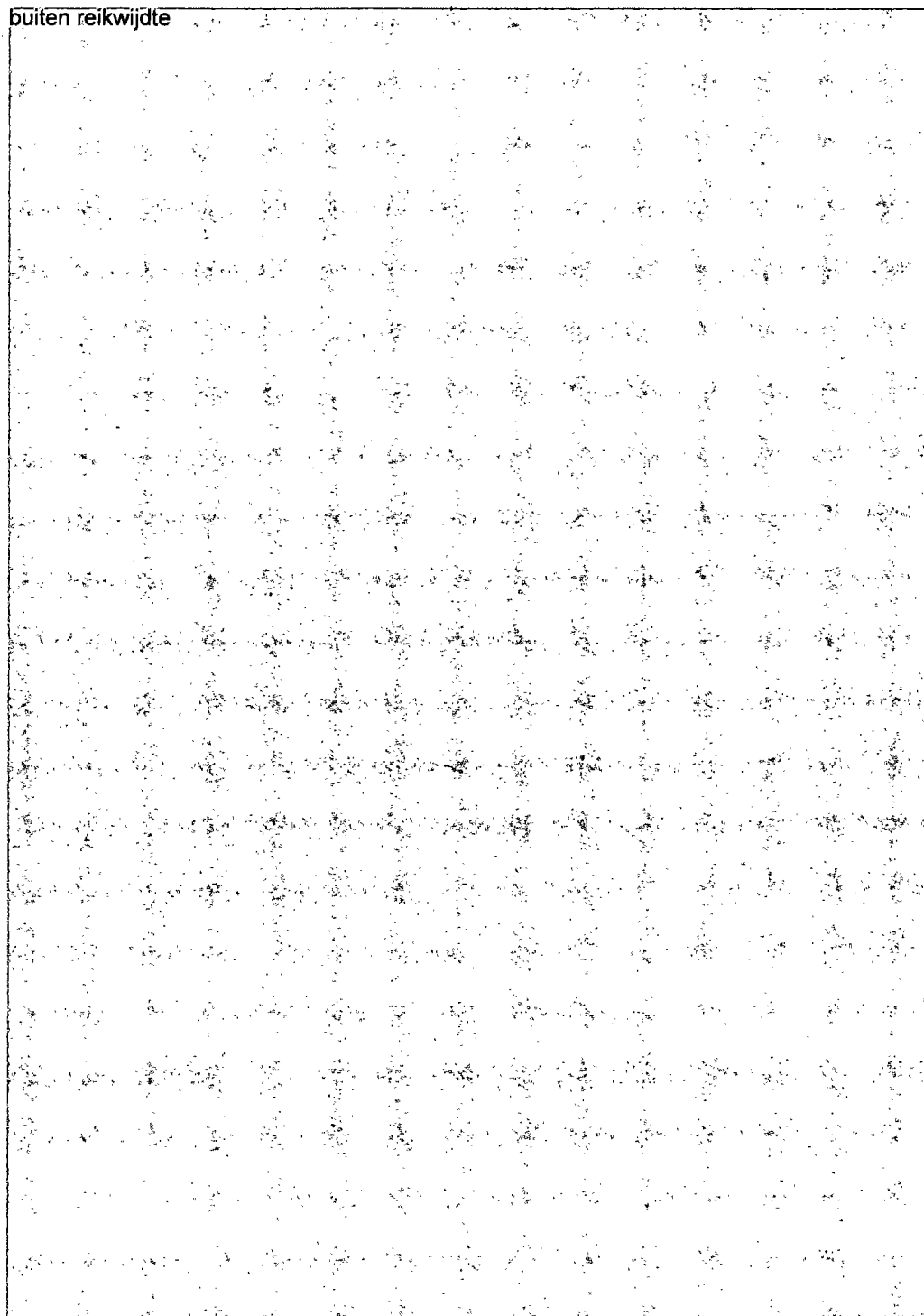
Pagina 8 van 10

VERTROUWELIJK

Rijksvastgoedbedrijf

buiten reikwijdte

m
bruari 2017

VERTROUWELIJK

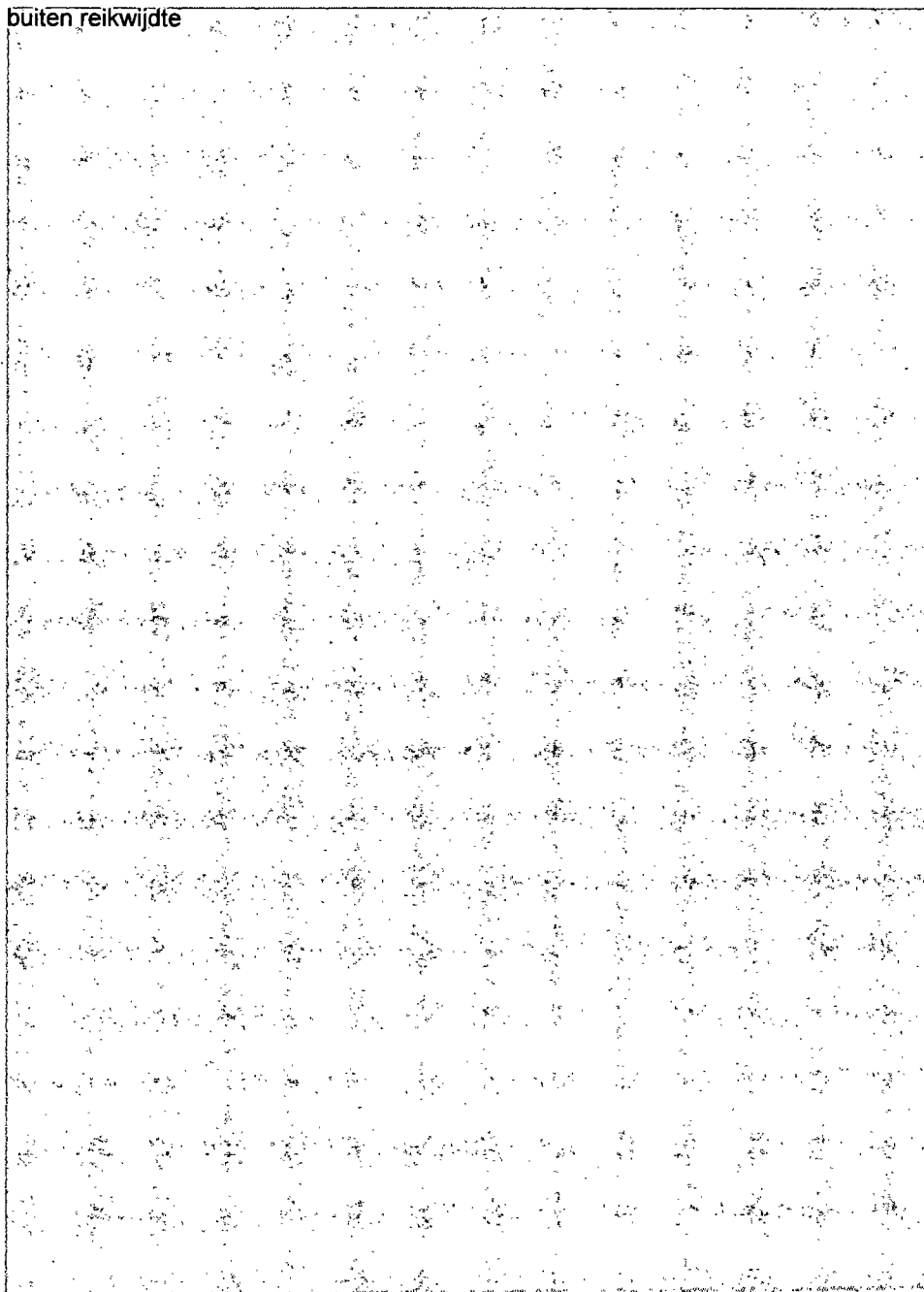
VERTROUWELIJK

Rijksvastgoedbedrijf

Datum

13 februari 2017

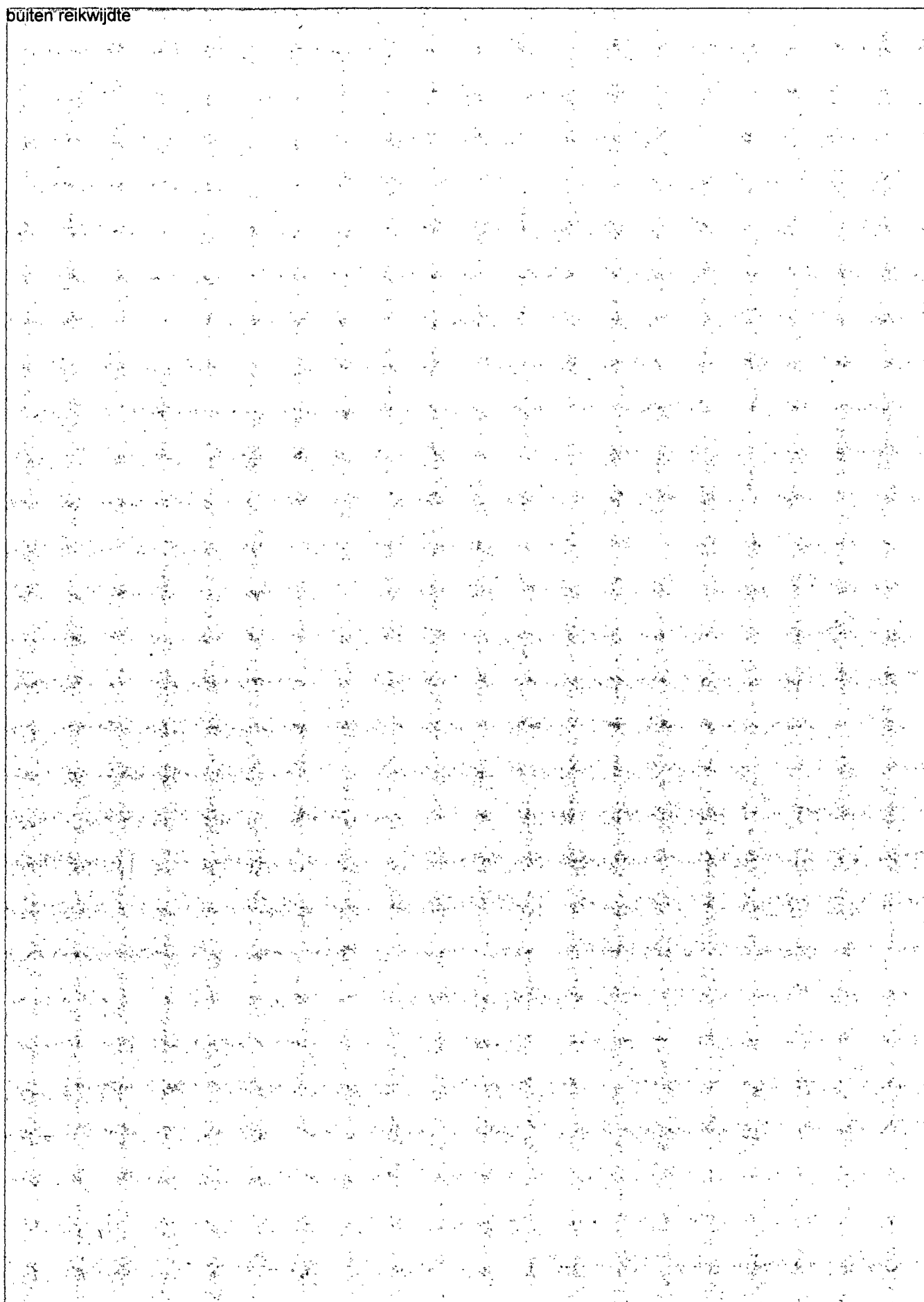
buiten reikwijdte

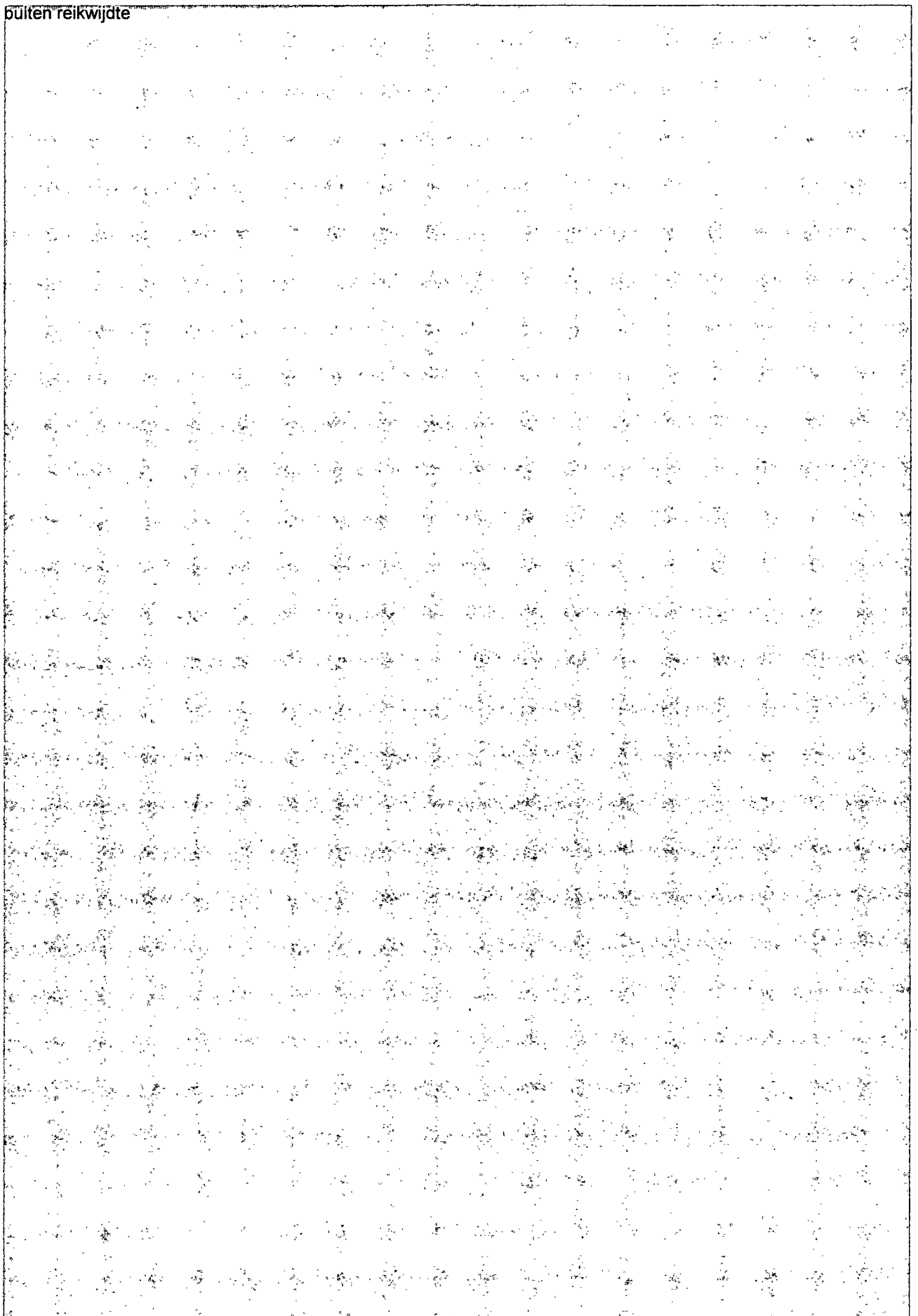
VERTROUWELIJK

Pagina 10 van 10

buiten reikwijdte

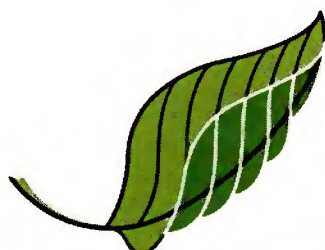
buiten reikwijdte

NATUURTOETS

TIJDELIJKE HUISVESTING CATSHUIS

Toetsing Wet natuurbescherming (onderdelen
soortenbescherming, gebiedsbescherming en
houtopstanden) en Natuurnetwerk Nederland

NATUURBALANS – LIMES DIVERGENS BV

Radboud Universiteit, Toernooiveld 1
Postbus 6508, 6503 GA Nijmegen

T (024) 352 88 01

In opdracht van: Rijksvastgoedbedrijf

Opgesteld door: 10.2.e Wob

Projectnummer: 18-080

Datum: 20-11-2020

adviesbureau voor natuur & landschap

info@natuurbalans.nl
www.natuurbalans.nl

Rapporttitel	
Natuurtoets tijdelijke huisvesting Catshuis Toetsing Wet natuurbescherming (onderdelen soortenbescherming, gebiedsbescherming en houtopstanden) en Natuurnetwerk Nederland	
Getekend voor akkoord	
Naam en functie van vertegenwoordigingsbevoegde	10.2.e Wob directeur-grootaandeelhouder
Handtekening	10.2.e Wob
Datum	20-11-2020

Colofon

10.2.e Wob / Rijksvastgoedbedrijf

Tekst en samenstelling: 10.2.e Wob

Projectleiding: 10.2.e Wob

Eindverantwoordelijk: 10.2.e Wob

Projectnummer: 18-080

In opdracht van: Rijksvastgoedbedrijf

Wijze van citeren: 10.2.e Wob, 2020. Natuurtoets tijdelijke huisvesting Catshuis. Toetsing Wet natuurbescherming (onderdelen soortenbescherming, gebiedsbescherming en houtopstanden) en Natuurnetwerk Nederland. Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.

Niets uit dit rapport mag worden veeleenvoudig en/of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, Internet, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Rijksvastgoedbedrijf en Natuurbalans - Limes Divergens BV noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Natuurbalans - Limes Divergens BV is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Natuurbalans - Limes Divergens BV. Rijksvastgoedbedrijf vrijwaart Natuurbalans - Limes Divergens BV voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Natuurbalans - Limes Divergens BV is lid van het Netwerk Groene Bureaus, brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging.

Het kwaliteitsmanagementsysteem van Natuurbalans-Limes Divergens BV is gecertificeerd door EBN Certification en voldoet aan de eisen gesteld in de norm ISO 9001:2015.

INHOUD

1	INLEIDING	5
2	BESCHRIJVING VOORGENOMEN INGREEP	7
2.1	Ingreeplocatie en onderzoeksgebied	7
2.2	Werkzaamheden en toekomstig gebruik	8
3	ONDERZOEKSMETHODE	9
3.1	Bronnenonderzoek	9
3.2	Veldonderzoek	9
3.2.1	Algemeen	9
3.2.2	Dagvlinders	10
3.2.3	Vissen en amfibieën	11
3.2.4	Broedvogels	11
3.2.5	Grondgebonden zoogdieren	11
3.2.6	Vleermuizen	11
3.3	Opzet natuurtoets	12
3.3.1	Toetsing aan de Wet natuurbescherming: onderdeel soortenbescherming	12
3.3.2	Toetsing aan de Wet natuurbescherming: onderdeel gebiedsbescherming	13
3.3.3	Toetsing aan de Wet natuurbescherming: onderdeel houtopstanden	13
3.3.4	Toetsing Natuurnetwerk Nederland	13
4	TOETSING WET NATUURBESCHERMING: ONDERDEEL SOORTENBESCHERMING	15
4.1	Vaatplanten en mossen	15
4.2	Vleermuizen	15
4.3	Grondgebonden zoogdieren	18
4.4	Broedvogels	18
4.5	Reptielen	20
4.6	Amfibieën	21
4.7	Vissen	21
4.8	Ongewervelden	22
5	TOETSING WET NATUURBESCHERMING: ONDERDEEL GEBIEDSBESCHERMING	23
6	TOETSING WET NATUURBESCHERMING: ONDERDEEL HOUTOPSTANDEN	25
7	TOETSING NATUURNETWERK NEDERLAND	27
8	CONCLUSIES	31
8.1	Consequenties natuurwetgeving en natuurbeleid	31
8.2	Mitigerende maatregelen	32
8.3	Aanbevelingen	32
8.4	Samenvatting	33
9	BRONNEN	35
9.1	Geraadpleegde literatuur	35
9.2	Geraadpleegde websites	35
	BIJLAGE 1 KAART BUITEN BEBOUWDE KOM WET NATUURBESCHERMING DEN HAAG	37

1 INLEIDING

Aanleiding

Het Rijksvastgoedbedrijf is voornemens in het park bij het Catshuis in Den Haag tijdelijke huisvesting te realiseren. Realisatie van deze ingreep kan leiden tot overtreding van verbodsbepalingen uit de *Wet natuurbescherming*¹ (in het vervolg Wnb), die onder andere de bescherming regelt van dier- en plantensoorten, Natura 2000-gebieden en houtopstanden. Overtreding van verbodsbepalingen uit de Wnb vereist mogelijk een ontheffing en/of vergunning. Tevens kan de ingreep effecten hebben op gebieden die onderdeel zijn van het Natuurnetwerk Nederland (NNN).

Ten behoeve van de uitvoerbaarheid en vergunbaarheid van de voorgenomen ingreep dient een actueel en volledig beeld te bestaan van het voorkomen van beschermde soorten en habitattypen op de ingreeplocatie of binnen de invloedssfeer ervan. Aan de hand daarvan dient de voorgenomen ingreep getoetst te worden aan de bepalingen in de Wnb en ten aanzien van het NNN aan de bepalingen in de provinciale verordening ruimte.

Opdrachtformulering

Op verzoek van het Rijksvastgoedbedrijf heeft Natuurbalans - Limes Divergens BV een natuurtoets uitgevoerd waarbij de volgende onderdelen aan bod zijn gekomen:

- de verspreiding van beschermde soorten en habitattypen binnen de invloedssfeer van de ingreep;
- de verplichtingen die bij realisatie van de voorgenomen ingreep voortvloeien uit de bepalingen in de Wnb en in de provinciale verordening ruimte.

Doelstelling

De natuurtoets heeft als doel de impact van de voorgenomen ingreep op beschermde soorten en gebieden vast te stellen, om zo te kunnen bepalen welke mitigerende en/of compenserende maatregelen getroffen dienen te worden en of een ontheffing of vergunning noodzakelijk is. Het onderzoek geeft antwoord op de volgende vragen:

Traject Wet natuurbescherming: onderdeel soortenbescherming

1. Komen op de ingreeplocatie beschermde soorten voor of kunnen deze hier worden verwacht?
2. Wat zijn eventuele negatieve effecten van de voorgenomen ingreep op deze beschermde soorten?
3. Op welke wijze kunnen eventuele negatieve effecten voorkomen of beperkt worden?
4. Is er een kans op overtreding van verbodsbepalingen uit artikel 3.1 (soorten Vogelrichtlijn), 3.5 (soorten Habitatrichtlijn) of 3.10 (andere soorten)?
5. Is een ontheffing van de Wnb nodig?

¹ De Wet natuurbescherming is per 1 januari 2017 in werking getreden en vervangt de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet 1998 en de Boswet.

Traject Wet natuurbescherming: onderdeel gebiedsbescherming

Door middel van een voortoets wordt antwoord gegeven op de vraag of er een kans is op negatieve effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van nabijgelegen Natura 2000-gebieden. Hierop zijn drie antwoorden mogelijk:

1. Er is zeker geen negatief effect.
2. Er is kans op een negatief effect, maar het effect is zeker niet significant. Een vergunningaanvraag is aan de orde. Voor de toetsing dient een *verslechterings- en verstoringstoets* te worden uitgevoerd.
3. Er is kans op een significant negatief effect. Een vergunningaanvraag is aan de orde. Voor de toetsing dient een *passende beoordeling* te worden uitgevoerd.

Traject Wet natuurbescherming, onderdeel houtopstanden

In de Wnb is ook de bescherming van houtopstanden (bossen en rijenbeplantingen) geregeld. Het voornaamste doel van het onderdeel houtopstanden is het instandhouden van het areaal bossen en beplantingen in Nederland. Voordat een houtopstand die onder de Wnb valt, geveld kan worden, moet volgens de wet een kapmelding worden gedaan bij de provincie.

Door middel van veldonderzoek en bureaustudie wordt bepaald welke bepalingen uit het onderdeel houtopstanden van de Wnb van toepassing zijn op de voorgenomen bomenkap.

In het kader van voorliggend project is de provincie Zuid-Holland het bevoegde gezag ten aanzien van de Wnb.

Traject Natuurnetwerk Nederland

Het ruimtelijk beleid voor het Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen Ecologische Hoofdstructuur) is gericht op het behoud, het herstel en de ontwikkeling van de waarden van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden in Nederland. De bescherming van deze waarden vindt plaats door toepassing van een specifiek afwegingskader: het zogenaamde 'nee, tenzij'-regime. De toetsing geeft antwoord op de volgende vragen:

1. Is het ingreepgebied gelegen in of nabij gebieden die deel uitmaken van het Natuurnetwerk Nederland?
2. Wat zijn eventuele negatieve effecten van de voorgenomen ingreep op de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN?
3. Op welke wijze kunnen eventuele negatieve effecten voorkomen of beperkt worden?
4. Is er een kans op strijdigheid met de bepalingen in de provinciale verordening ruimte ten aanzien van het NNN?
5. Is een goedkeuring van de provincie nodig?
6. Wordt vervolgonderzoek noodzakelijk geacht?

In het kader van voorliggend project is de provincie Zuid-Holland het bevoegde gezag ten aanzien van het NNN.

Leeswijzer

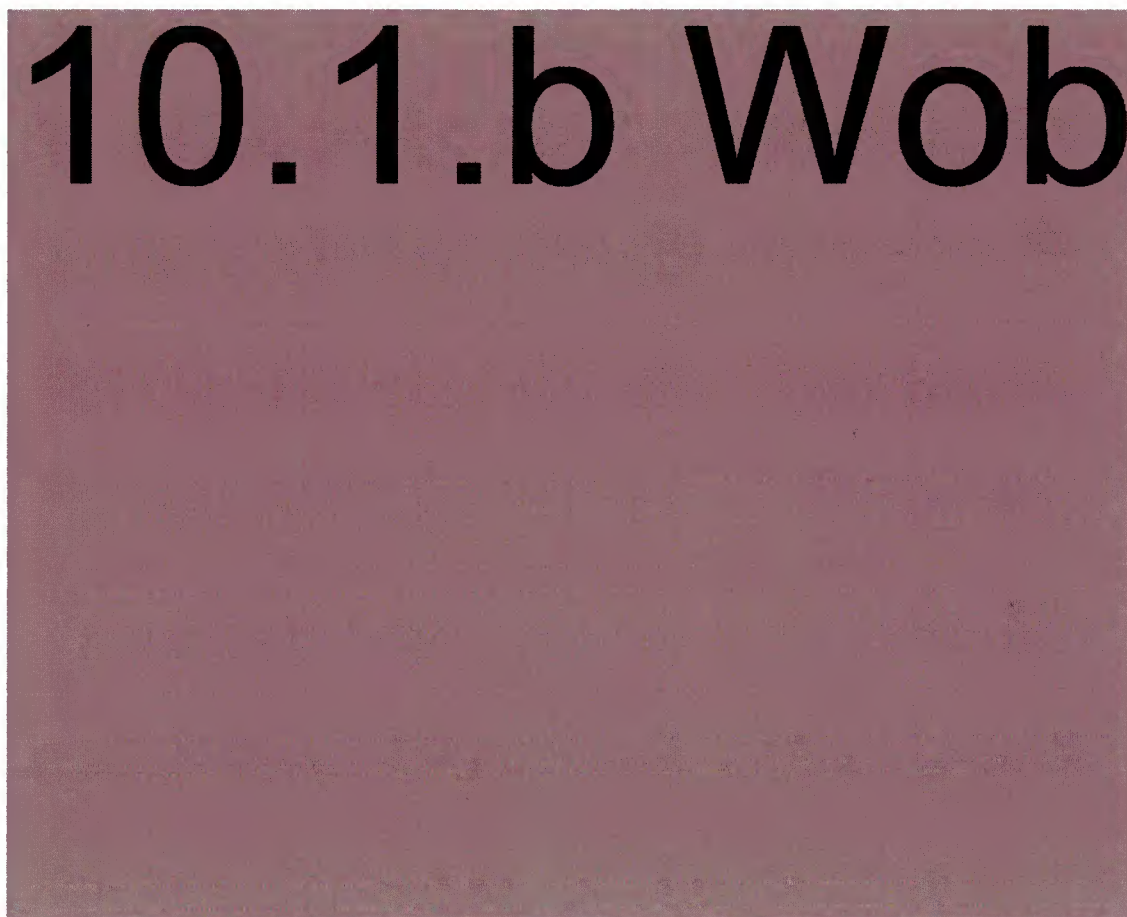
Hoofdstuk 2 beschrijft ligging en begrenzing van de ingreeplocatie en gaat in op de voorgenomen ingreep. In hoofdstuk 3 volgen opzet en uitvoering van het voorliggende onderzoek. In hoofdstuk 4, 5 en 6 wordt de voorgenomen ingreep getoetst aan de Wnb, respectievelijk toetsing van soorten, gebieden en houtopstanden. In hoofdstuk 7 wordt getoetst aan het ruimtelijke beleid ten aanzien van het Natuurnetwerk Nederland. In hoofdstuk 8 worden de belangrijkste conclusies op een rij gezet.

2 BESCHRIJVING VOORGENOMEN INGREEP

2.1 INGREEPLOCATIE EN ONDERZOEKSGBIED

De planlocatie, tevens onderzoeksgebied, betreft de locatie zoals in geel aangegeven in figuur 1.

Figuur 1. Plangebied (gele ovaal) op het terrein van het Catshuis in Den Haag.

Het onderzoeksgebied wordt gevormd door het parkachtige terrein rondom het Catshuis. Het terrein maakt deel uit van het grotere landgoed Sorghvliet. Het onderzoeksgebied is niet openbaar toegankelijk. Het terrein bestaat uit bosplantsoen, gazons, wandelpaden, bebouwing en de Haagse Beek, die door een vijver stroomt.

2.2 WERKZAAMHEDEN EN TOEKOMSTIG GEBRUIK

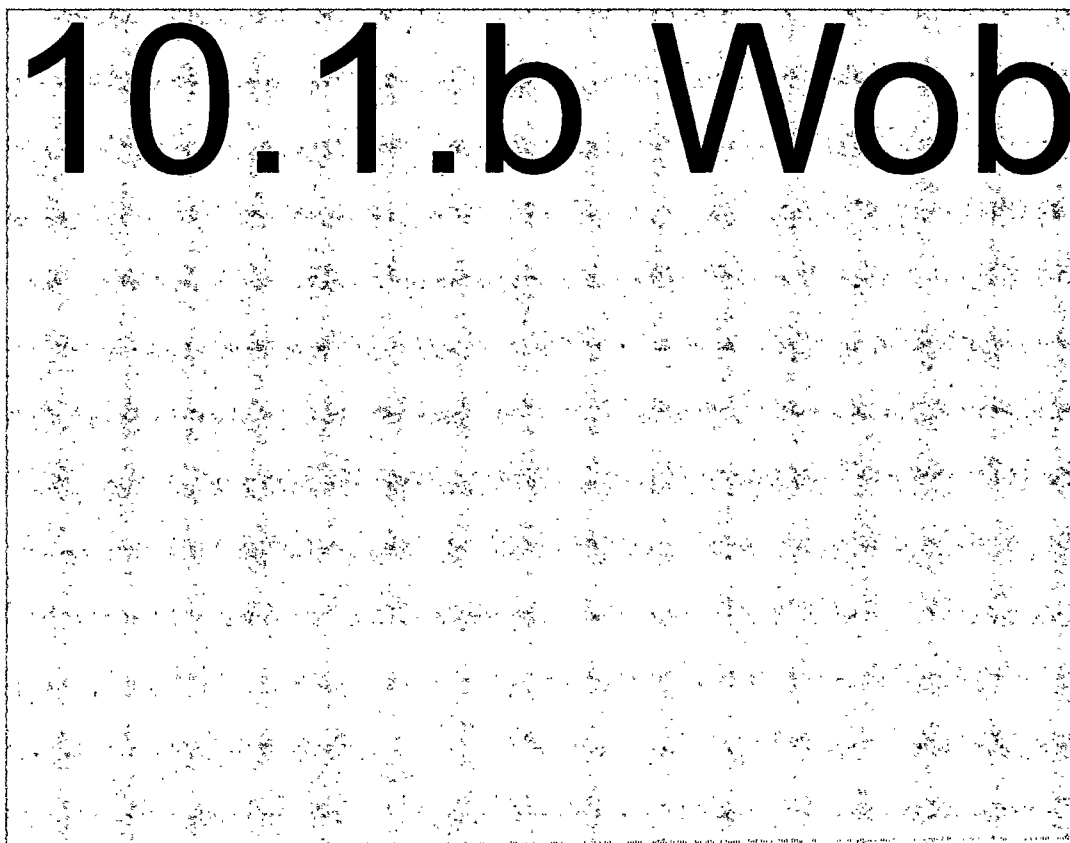
Het Rijksvastgoedbedrijf is voornemens tijdelijke huisvesting te realiseren op het terrein van het Catshuis. De tijdelijke huisvesting zal naar verwachting enkele jaren blijven staan.

In hoofdlijnen zullen de volgende werkzaamheden worden uitgevoerd in de aanlegfase:

- Het kappen van bomen
- Het bouwen van een tijdelijk gebouw
- Het aanleggen van parkeerplaatsen en ontsluitingswegen
- Het aanleggen van kabels en leidingen

De tijdelijke bebouwing is gepland in de zuidwesthoek van het terrein, waar momenteel een bloementuin aanwezig is (figuur 2). Enkele kleine bomen zullen worden gekapt, een grotere boom wordt verplaatst. De parkeerplaatsen worden waarschijnlijk gerealiseerd in de noordoosthoek van het terrein, door struweel te verwijderen tussen te behouden grote laanbomen (kastanjes).

In de gebruiksfase zal de huisvesting gebruikt worden als kantoorpand, zonder woonbestemming.

Figuur 2. Ingreeplocaties (rood, groen en blauw) in het plangebied.

3 ONDERZOEKSMETHODE

3.1 BRONNENONDERZOEK

Voor het onderzoek zijn archiefgegevens verzameld van beschermde planten en dieren in de omgeving van de ingreeplocatie. In de eerste plaats is hiervoor de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) geraadpleegd. Deze databank bevat waarnemingen van beschermde en zeldzame planten en dieren in Nederland. De NDFF-aanvraag is gedaan op 9-10-2018 en bevat alle waarnemingen van beschermde soorten over de afgelopen 10 jaar. Daarnaast zijn enkele ecologische onderzoeksrapporten ontvangen van het Rijksvastgoedbedrijf, voornamelijk betrekking hebbend op park Sorghvliet (maar niet op het ontoegankelijke terrein van het Catshuis).

3.2 VELDONDERZOEK

3.2.1 Algemeen

Op basis van de bureaustudie is duidelijk geworden of en voor welke soorten het verspreidingsbeeld verouderd of onvolledig is. Om dit beeld actueel en compleet te krijgen is aanvullend veldonderzoek uitgevoerd. Aanleiding daarvoor kan zijn:

- Een soort is nooit goed onderzocht op de ingreeplocatie, terwijl de kans dat de soort er voorkomt reëel is;
- Een soort is bekend uit de directe omgeving. Op basis van aanwezige biotopen bestaat er een kans dat deze ook op de ingreeplocatie aanwezig is;
- De status van een archiefwaarneming is onduidelijk of verouderd.

Het ecologisch veldonderzoek richtte zich op de beschermde soorten in het onderzoeksgebied; hierbij zijn soorten waarvoor een vrijstelling geldt wel in het onderzoek meegenomen, maar hiernaar is geen gericht veldonderzoek uitgevoerd. Het ecologisch onderzoek was gericht op de volgende soorten en soortgroepen:

- Dagvlinders, met specifieke aandacht voor:
 - iepenpage;
 - bruine eikenpage;
- Vissen;
- Amfibieën;
- Broedvogels, alleen soorten met jaarrond beschermde soorten (nestcategorie 1 t/m 4);
- Zoogdieren, met specifieke aandacht voor:
 - vleermuizen: verblijfplaatsen, foerageergebieden en vliegroutes;
 - eekhoorn: verblijfplaatsen;
 - bewoningssporen marterachtigen.

In het onderzoeksgebied zijn bovengenoemde soorten vlakdekkend onderzocht.

Er is geen nader veldonderzoek uitgevoerd naar overige beschermde soortgroepen (zoals vaatplanten en mossen, overige ongewervelden, reptielen), omdat deze niet in het onderzoeksgebied te verwachten zijn.

De onderzoeksinspanning en de waarnemingsomstandigheden tijdens de veldbezoeken zijn weergegeven in tabel 1. Tijdens alle veldbezoeken waren de weersomstandigheden voor het verrichten van het onderzoek gunstig. Het gehele onderzoeksgebied is vlakdekkend onderzocht.

Tabel 1. Overzicht uitgevoerde onderzoeksronden. Waarnemers: 10.2.e W6b

datum	tijdstip	weer	methode	waarnemer
31-5-2018	ochtend	16°C, droog, onbewolkt, 0 Bft	broedvogels	10.2.e
7-6-2018	ochtend	16°C, droog, onbewolkt, 2 Bft	Vleermuizen (verblijfplaatsen), broedvogels, vissen, amfibieën	10.2.e W6b
2-7-2018	ochtend	15°C, droog, onbewolkt, 2 Bft	broedvogels, dagvlinders	10.2.e
11-7-2018	ochtend	14°C, droog, onbewolkt, 0 Bft	vleermuizen (verblijfplaatsen), broedvogels, vissen	10.2.e W6b
21-8-2018	avond + middernacht	20°C, droog, onbewolkt, 0 Bft	Vleermuizen, balts	10.2.e
11-9-2018	avond + middernacht	21°C, droog, 6/8 bewolkt, 3Bft	Vleermuizen, balts	10.2.e

3.2.2 Dagvlinders

Beschermde soorten dagvlinders (en libellen) zijn niet bekend uit het onderzoeksgebied of uit de directe omgeving, en worden ook niet direct verwacht in het onderzoeksgebied. In het onderzoeksgebied zijn echter iepen en zomereiken aanwezig. Tijdens de broedvogelrondes en na afloop ervan is daarom toch gelet op de aanwezigheid van iepenpage en bruine eikenpage, allebei beschermde soorten.

3.2.3 Vissen en amfibieën

In het onderzoeksgebied worden geen beschermde soorten vissen en amfibieën verwacht. Toch is tijdens alle onderzoeksrondes gelet op vissen en amfibieën in de beek en de vijver. Daarbij is gebruik gemaakt van zaklampen en een schepnet.

3.2.4 Broedvogels

Het broedvogelonderzoek richtte zich op soorten met jaarrond beschermde nesten. Daarbij gaat het vooral om dagroofvogels als buizerd en sperwer en om huismussen. In 4 rondes zijn deze nesten in beeld gebracht. Bij de eerste onderzoeksrunde zijn alle (potentiële) roofvogelnesten in beeld gebracht. In een vervolgronde later in het seizoen is gecontroleerd of nestlocaties ook (nog) bewoond zijn.

3.2.5 Grondgebonden zoogdieren

Tijdens het seizoen is onderzoek verricht naar (bewonings)sporen van beschermde grondgebonden zoogdiersoorten zoals eekhoorn en boom- en steenmarter. Het onderzoek is tegelijkertijd uitgevoerd met het onderzoek naar aanwezigheid van nesten van jaarrond beschermde broedvogelsoorten (zie hierboven).

3.2.6 Vleermulzen

Het vleermuisonderzoek is uitgevoerd conform het vleermuisprotocol 2017, dat mede is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus. Het vleermuisonderzoek bestond uit het in kaart brengen van verblijfplaatsen (zomerverblijfplaatsen en paarverblijven), foerageergebieden en vliegroutes. Het vleermuisonderzoek richtte zich op boombewonende en gebouwbewonende vleermuissoorten. Tijdens het eerste veldbezoek zijn in het gehele onderzoeksgebied de bomen en gebouwen in beeld gebracht die geschikt zijn als verblijfplaatsen voor vleermuizen. In het nachtelijke vleermuisonderzoek met batdetectors is het gehele onderzoeksgebied onderzocht, waarbij aan de meest geschikte locaties extra aandacht is besteed.

De nachtelijke onderzoeksrondes zijn uitgevoerd door één of twee vleermuisdeskundigen tegelijk, vanwege de grootte van het onderzoeksgebied. Er is gebruik gemaakt van batdetectors van verschillende types: Pettersson D240x, Pettersson D500X, Elekon Batlogger M en Anabat Walkabout. Op diverse locaties in het onderzoeksgebied zijn gedurende enkele nachten Batloggers en een D500X opgehangen. De geluidsopnamen van vleermuizen zijn geanalyseerd met analyse-software (BatSound, BatExplorer en Anabat Insight).

3.3 OPZET NATUURTOETS

3.3.1 Toetsing aan de Wet natuurbescherming: onderdeel soortenbescherming

Door middel van een effectanalyse wordt onderzocht of de voorgenomen ingreep leidt tot negatieve effecten op beschermde soorten. Daarbij wordt in de Wnb onderscheid gemaakt in drie beschermingsregimes:

- 1) Soorten Vogelrichtlijn (§ 3.1 Wnb): alle van nature in Nederland in het wild levende vogels.
- 2) Soorten Habitatrichtlijn (§ 3.2 Wnb): alle soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn, bijlage I en II van het Verdrag van Bern en bijlage II van het Verdrag van Bonn, met uitzondering van de soorten bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.
- 3) Andere soorten (§ 3.3 Wnb): alle soorten die vanuit nationaal oogpunt beschermd worden met uitzondering van vrijstellingen.

Indien uit de effectanalyse blijkt dat er een kans is op overtreding van verbodsbepalingen uit de Wnb zijn vervolgstappen nodig:

- a) Treffen van maatregelen om negatieve effecten te voorkomen.
- b) Werken volgens een goedgekeurde gedragscode.
- c) Aanvragen van een ontheffing van de Wnb.

a. Treffen van maatregelen

Door het treffen van maatregelen kunnen negatieve effecten op beschermde soorten worden voorkomen, verminderd of hersteld. Daarbij kan het gaan om mitigerende maatregelen (voorkomen of verminderen van effecten of herstel op de locatie van handeling) of om compenserende maatregelen (herstel of verbetering op een andere locatie).

b. Werken volgens goedgekeurde gedragscode

Handelingen in het kader van ruimtelijke ontwikkeling of inrichting leiden niet tot overtreding van verbodsbepalingen uit artikel 3.1, 3.5 en 3.10 indien deze handelingen aantoonbaar worden uitgevoerd conform een goedgekeurde gedragscode. In dat geval is geen ontheffing nodig.

c. Ontheffing Wnb ten aanzien van beschermde soorten

Kan overtreding van verbodsbepalingen - ondanks voorgaande stappen - niet geheel worden voorkomen en geldt er geen vrijstelling, dan is ontheffing van de verbodsbepalingen nodig. Een ontheffing kan uitsluitend worden verleend onder de volgende voorwaarden:

1. Er is geen andere bevredigende oplossing.
2. Er is sprake van een wettelijk belang.
3. Er is geen verslechtering/afbreuk van de staat van instandhouding van beschermde soorten.

Het aanvragen van een ontheffing voor soorten kan op twee manieren: 1) een afzonderlijke ontheffing aanvragen bij de provincie Zuid-Holland of 2) als onderdeel van de omgevingsvergunning bij de gemeente.

3.3.2 Toetsing aan de Wet natuurbescherming: onderdeel gebiedsbescherming

Door middel van een voortoets wordt bepaald of er voor de voorgenomen ingreep een vergunningplicht geldt ex artikel 2.7 van de Wnb. In de voortoets worden de volgende vragen beantwoord:

1. Ligt een Natura 2000-gebied binnen de invloedssfeer van de voorgenomen ingreep?
2. Wat zijn de mogelijke negatieve effecten van de voorgenomen ingreep op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied in kwestie? Daarbij wordt ook ingegaan op effecten van stikstofuitstoot (NO_x) en -depositie op stikstofgevoelige habitats.
3. Kan de ingreep, gelet op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied:
 - a. de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in dat gebied verslechteren?
 - b. een (significant) verstorend effect hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen?

Uiteindelijk wordt in voorliggende natuurtoets een antwoord gegeven op de vraag of een vergunning op de Wnb vereist is en of een passende beoordeling aan de orde is. De eventueel benodigde vergunning dient aangevraagd te worden bij de provincie Zuid-Holland.

Indien mitigerende of compenserende maatregelen nodig zijn om schade te verzachten of te compenseren, houdt dat per definitie in dat er een kans is op negatieve effecten. In dat geval dient voor uitvoering van de ingreep een vergunning aangevraagd te worden.

3.3.3 Toetsing aan de Wet natuurbescherming: onderdeel houtopstanden

Tot de voorgenomen ingrepen behoren het kappen van bomen. Aard en omvang van de werkzaamheden worden bepaald, waarna beoordeeld wordt welke bepalingen uit het onderdeel houtopstanden van de Wnb van toepassing zijn op de voorgenomen ingrepen. Er wordt beoordeeld of de meldingsplicht en de herplantplicht van toepassing zijn op onderhavig project.

3.3.4 Toetsing Natuurnetwerk Nederland

De in het onderzoeksgebied aanwezige natuurwaarden worden kwalitatief onderzocht, in het licht van de toegekende natuurbeheertypen en wezenlijke kenmerken en waarden. Er wordt aangegeven of de voorgenomen ingrepen in strijd zijn met de bepalingen in de verordening ruimte.

4 TOETSING WET NATUURBESCHERMING: ONDERDEEL SOORTENBESCHERMING

4.1 VAATPLANTEN EN MOSSEN

Aanwezigheid op de Ingreeplocatie

Met ingang van de Wnb is de lijst van beschermde plantensoorten aanzienlijk gewijzigd. Veel van de nu beschermde soorten zijn ernstig bedreigde akkersoorten.

In de NDFF zijn geen waarnemingen opgenomen uit het onderzoeksgebied van beschermde soorten planten en mossen. In een mossenonderzoek in 2009 en 2010 in park Sorghvliet en op het terrein van het Catshuis (10.2.6 Wob, z.j.) zijn geen beschermde soorten mossen aangetroffen.

Uit het veldonderzoek is duidelijk geworden dat er in het onderzoeksgebied geen geschikt biotopen aanwezig zijn voor beschermde planten. Tijdens de onderzoeksrondes is wel gelet op beschermde planten, maar deze zijn niet aangetroffen.

Negatieve effecten van de Ingreep

Met het ontbreken van beschermde planten- en mossensoorten zijn negatieve effecten op deze soortgroepen als gevolg van de voorgenomen ingreep uitgesloten. Het voorkómen van negatieve effecten is dan ook niet aan de orde.

Toetsing aan de Wet natuurbescherming

Verbodsbepalingen van de Wnb ten aanzien van vaatplanten en mossen worden niet overtreden. Een ontheffing van de Wnb voor vaatplanten en mossen is daarmee niet aan de orde. Vervolgonderzoek is niet nodig.

4.2 VLEERMUIZEN

Aanwezigheid op de Ingreeplocatie

Verblijfplaatsen

In het onderzoeksgebied zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen. Ten noorden van het onderzoeksgebied zijn in het plantsoen langs de Adriaan Goekooplaan enkele kleine vleermuiskasten aanwezig aan bomen. Tijdens het onderzoek is niet vastgesteld dat deze kasten in gebruik waren. Uit onderzoek in 2015 zijn twee verblijfplaatsen van vleermuizen bekend geworden in bomen in park Sorghvliet, op circa 150 meter ten oosten van het onderzoeksgebied (10.2.6 Wob, 2015). Het betrof een kraamkolonie van minstens 37 rosse vleermuizen en een kolonie van minstens 55 watervleermuizen.

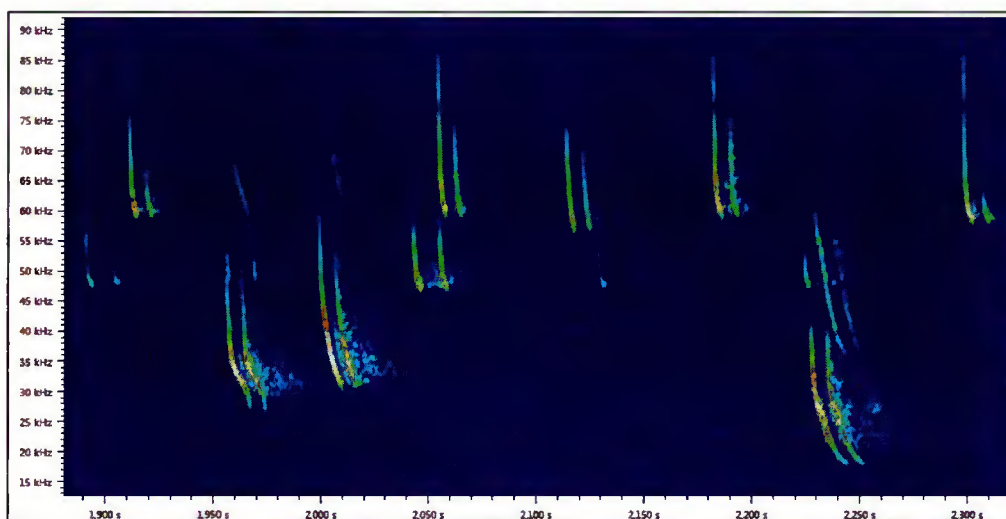
Foerageergebieden

In het gehele onderzoeksgebied werden verspreid foeragerende vleermuizen aangetroffen. Het ging daarbij vooral om gewone dwergvleermuizen, jagend bij bomen. In het najaar zijn ook enkele foeragerende ruige dwergvleermuizen waargenomen. Van de watervleermuis, gewone grootoorvleermuis, rosse vleermuis en laatvlieger werden over het algemeen alleen kortstondige foeragerende individuen waargenomen. In de ochtend van 11 juli foerageerden 5 rosse vleermuizen kortstondig boven de grote vijver voor het Catshuis, alvorens verder te

vliegen park Sorghvliet in. Tijdens de andere onderzoeksrondes is dit niet waargenomen. De uitstroom van de Haagse Beek was een vast foerageergebied van gewone dwergvleermuizen, een watervleermuis en een kleine dwergvleermuis, maar nooit van meer dan twee vleermuizen tegelijk.

Er was nergens sprake van een concentratie van veel foeragerende vleermuizen. Er is derhalve nergens sprake van essentieel foerageergebied.

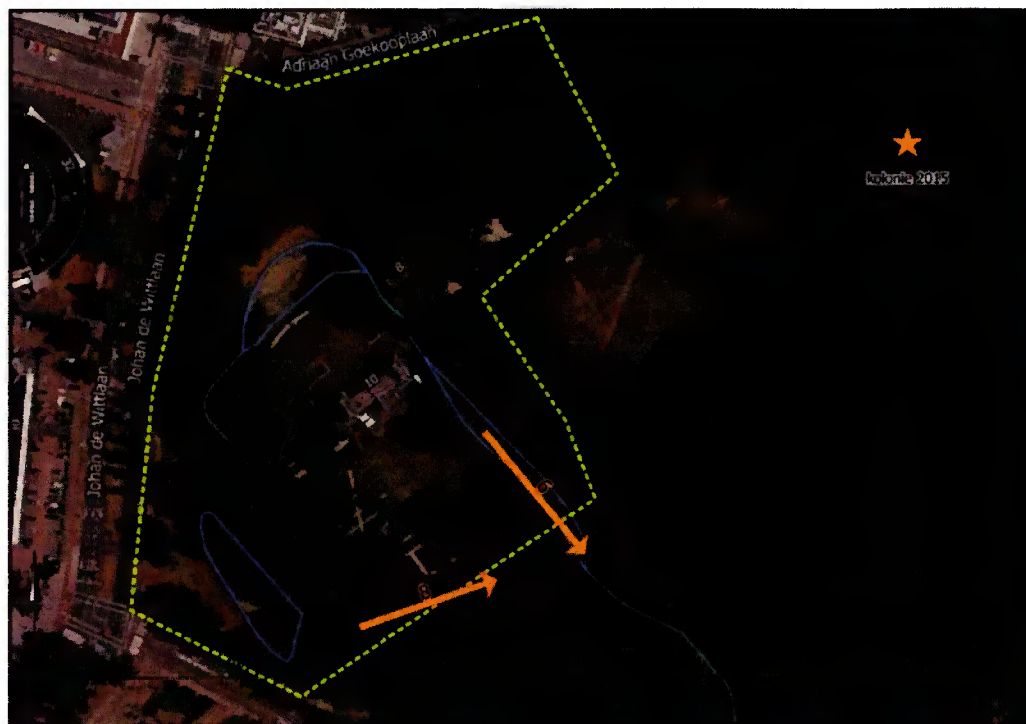
Bijzonder was de aanwezigheid van een foeragerende kleine dwergvleermuis, die op 11 juli en 11 september langdurig foerageerde bij de uitstroom van de Haagse Beek en bij de voordeur van het Catshuis. Op beide dagen liet deze vleermuis enkele keren sociale geluiden horen die erop zouden kunnen duiden dat het een jong van 2018 is (figuur 3). De kleine dwergvleermuis is in Nederland een zeer zeldzame soort. In de regio Den Haag zijn relatief veel waarnemingen gedaan van deze soort, mogelijk is een kraamverblijfplaats aanwezig in de regio.

Figuur 3. Spectrogram van geluidsopname van kleine dwergvleermuis en gewone dwergvleermuis, terrein Catshuis, 11-9-2018. De drie lage, onregelmatige pulsen zijn sociale roepen van de kleine dwergvleermuis, ze treden precies op in onderbrekingen in de regelmatige reeks echolocatiepulsen (rond 60 kHz) van de kleine dwergvleermuis. Grillig gevormde, lage pulsen met grote bandbreedte zijn kenmerkend voor juveniele dwergvleermuizen. Mogelijk betreft het hier een jong van 2018.

Vliegroutes

Watervleermuizen hadden een kleine vliegroute aan de zuidrand van het onderzoeksgebied (figuur 4). Acht exemplaren volgden op 11 juli 2018 's ochtends de bosrand in oostelijke richting. De uitstroom van de Haagse Beek was een vliegroute van 6 watervleermuizen. Beide vliegroutes wijzen niet direct naar de in 2015 bekend geworden kolonieboom in park Sorghvliet, zodat vermoedelijk **nog** een andere kolonieboom **aanwezig** is in park Sorghvliet of elders. Andere vliegroutes zijn niet vastgesteld.

Figuur 4. Vliegroutes van watervleermuizen (oranje pijlen, met aantallen) in het onderzoeksgebied (gele stippellijn) in de ochtend van 11-7-2018. In blauw aangegeven de vijvers en waterlopen (Haagse Beek). Tevens aangegeven (oranje ster) de kolonieboom waar in 2015 watervleermuizen zijn vastgesteld.

Negatieve effecten van de ingreep

De geplande ingreep heeft geen negatief effect op verblijfplaatsen of essentiële foerageergebieden van vleermuizen. Bij de vliegroute van 6 watervleermuizen bij de zuidoostelijke uitstroom van de Haagse Beek zijn geen ingrepen gepland en zijn geen negatieve effecten te verwachten. De vliegroute van 8 watervleermuizen aan de zuidwestelijke rand van het onderzoeksgebied is gelegen nabij de beoogde locatie voor de tijdelijke bebouwing. Indien extra nachtelijke verlichting wordt aangebracht, zouden watervleermuizen hier hinder van kunnen ondervinden, omdat watervleermuizen lichtschuwe vleermuizen zijn. In dat geval kunnen zij op deze locatie echter gemakkelijk iets dieper in de bosrand gaan vliegen, zodat ze geen last meer hebben van verlichting. De vliegroute kan zijn functie blijven behouden. Er is geen sprake van aantasting van een essentiële vliegroute.

Voorkómen van negatieve effecten

Negatieve effecten op de vliegroute van watervleermuizen in de zuidwesthoek van het onderzoeksgebied kunnen worden voorkomen door geen extra verlichting te laten schijnen op de zuidelijke bosrand, of als dat niet mogelijk is, door vleermuisvriendelijke verlichting toe te passen: neerwaarts gericht, zo laag mogelijke verlichtingssterkte, bij voorkeur met timer of bewegingsmelder, rode of amberkleurige vlaklicht led-lampen. De hier voorgestelde maatregelen zijn geen mitigerende maatregelen om overtreding van de Wnb te voorkomen.

Toetsing aan de Wet natuurbescherming

Verbodsbepalingen van de Wnb ten aanzien van vleermuizen worden niet overtreden. Een ontheffing van de Wnb voor vleermuizen is daarmee niet aan de orde. Vervolgonderzoek is niet nodig.

4.3 GRONDGEBONDEN ZOOGDIEREN

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

In de NDFF zijn geen waarnemingen uit het onderzoeksgebied opgenomen van beschermde grondgebonden zoogdieren, zoals eekhoorn, boomarter of steenarter. Ook tijdens onderhavig veldonderzoek zijn van deze diersoorten geen waarnemingen gedaan of sporen gevonden. Enkele grotere holten in bomen zijn geïnspecteerd met zaklamp en verrekijker, maar bleken toch niet voldoende door te lopen om geschikt te zijn als verblijfplaats voor marters. Er mag vanuit worden gegaan dat er geen verblijfplaatsen van beschermde soorten grondgebonden zoogdieren voorkomen in het onderzoeksgebied.

Negatieve effecten van de ingreep

Omdat er in het onderzoeksgebied geen beschermde soorten grondgebonden zoogdieren voorkomen, is er geen sprake van negatieve effecten van de ingreep.

Toetsing aan de Wet natuurbescherming

Verbodsbepalingen van de Wnb ten aanzien van grondgebonden zoogdieren worden niet overtreden. Een ontheffing van de Wnb voor grondgebonden zoogdieren is daarmee niet aan de orde. Vervolgonderzoek is niet nodig.

4.4 BROEDVOGELS

Wettelijke status

Bij uitvoering van de werkzaamheden dient rekening gehouden te worden met het broedseizoen van vogels, dat globaal loopt van maart tot en met juli. Tijdens het broedseizoen vallen namelijk bewoonde nesten onder de reikwijdte van artikel 3.1 van de Wnb en zijn daardoor beschermd. Een nest is de plek die vogels vervaardigen om de eieren uit te broeden en de jongen te verzorgen. Voor een verdere aanscherping van het begrip 'nest' wordt onderscheid gemaakt tussen broedseizoenen en niet-broedseizoenen.

Nesten jaarrond beschermd

Van een aantal vogels is het nest jaarrond beschermd, dus ook buiten het broedseizoen. Zo vallen de nesten van roofvogels, uilen (met uitzondering van bosuil), gierzwaluw, grote gele kwikstaart, huismus, ooievaar en roek het hele jaar onder de definitie van 'voortplantingsplaats of rustplaats' in art. 3.1 van de Wnb². Deze nesten zijn, voor zover niet permanent verlaten, in beginsel jaarrond beschermd. Jaarrond beschermde nesten kennen een verdere onderverdeling in categorieën, op basis waarvan moet worden bepaald of de vogels die er gebruik van maken voldoende flexibel zijn om een ander nest te bouwen indien het nest (ook buiten het

² De voormalige lijst van soorten met een jaarrond beschermd nest blijft vooralsnog onveranderd, met uitzondering van provincie Limburg, die een andere lijst heeft opgenomen in haar beleidsregels.

broedseizoen) zou vervallen. Dit hangt af van de flexibiliteit van de soort en de beschikbaarheid van alternatieven. Afhankelijk van de nestcategorie moet worden bepaald of het nest in een bepaalde situatie permanent is beschermd.

Nesten beschermd tijdens broedseizoen

Nesten van de overige vogelsoorten vallen buiten het broedseizoen niet onder de definitie van 'nesten, rustplaatsen of voortplantingsplaatsen' zoals benoemd in artikel 3.1 van de Wnb. Ze worden namelijk het daaropvolgende broedseizoen niet weer in gebruik genomen en zijn buiten het broedseizoen niet van belang voor de instandhouding van de soort.

Aanwezigheid op de Ingreeplocatie

In de NDFF zijn geen waarnemingen uit het onderzoeksgebied opgenomen van jaarrond beschermde nesten, zoals van huismus, ransuil, buizerd of sperwer.

In het voorjaar van 2018 was volgens de beheerder van het Catshuis een paartje buizerds aanwezig bij een buizerdnest in een eik bij de parkeerplaats in het noordoostelijke deel van het onderzoeksgebied (figuur 5). Eind mei 2018 is een buizerd dood aangetroffen op de onderzoekslocatie. Op 31 mei 2018 was het buizerdnest verlaten en was er geen buizerd aanwezig in het onderzoeksgebied. Ook in latere onderzoeksrondes is geen buizerd waargenomen en raakte het nest in verval. De waarnemingen duiden op een mislukte nestelpoging. Volgens de beheerder van Park Sorghvliet is dezelfde buizerd later in 2018 gaan broeden in Park Sorghvliet, ver buiten het Catshuisterrein. In het voorjaar van 2019 is bij dit nieuwe nest wederom nestindicerend gedrag van buizerds vastgesteld.

In de NDFF is een waarneming opgenomen van 24-6-2017 van een buizerdnest met ten minste 1 jong erop, op circa 40 meter afstand van het buizerdnest van 2018, maar net buiten de omheining van het Catshuisterrein.

Tijdens het veldonderzoek zijn geen waarnemingen gedaan van andere vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten. Voor ransuilen biedt het onderzoeksgebied geen geschikte nestgelegenheden, er zijn geen naaldbomen of oude kraaiennesten aanwezig. Er zijn geen volwassen of jonge ransuilen waargenomen en geen braakballen of veren aangetroffen.

Negatieve effecten van de voorgenomen Ingreep

Ervan uitgaande dat de buizerd zich definitief gehervestigd heeft in Park Sorghvliet, buiten het Catshuisterrein, is er geen sprake meer van een jaarrond beschermd nest in het plangebied. De voorgenomen ingreep in het plangebied heeft ook geen versturende externe effecten op jaarrond beschermde nesten in het omringende Park Sorghvliet.

Gedurende het broedseizoen kan het kappen van bomen en het uitvoeren van bouwwerkzaamheden leiden tot beschadiging van nesten van overige broedende vogels.

Voorkómen van negatieve effecten

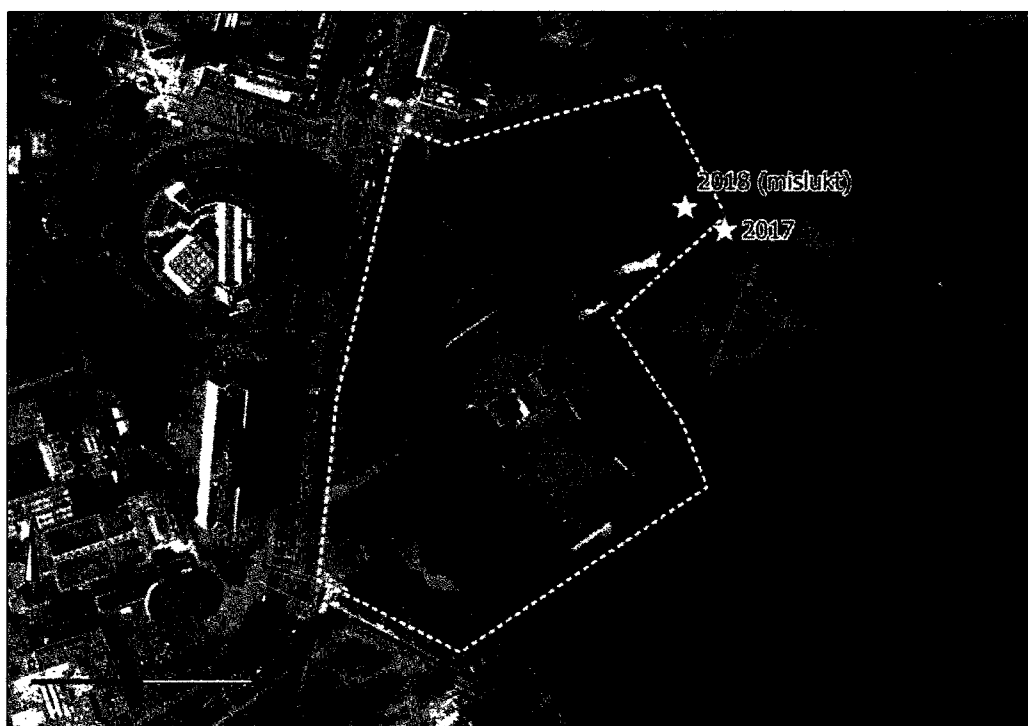
Geadviseerd wordt om in de gaten te houden of buizerds interesse tonen om in het plangebied te gaan broeden.

Om negatieve effecten ten aanzien van de overige broedvogels te voorkomen, dienen de werkzaamheden uitgevoerd te worden buiten het broedseizoen van aanwezige broedvogels. Voor het broedseizoen wordt geen standaardperiode gehanteerd in het kader van de Wnb. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.

Als alternatief kunnen voorbereidende maatregelen worden getroffen om de ingreeplocatie voorafgaand aan het broedseizoen ongeschikt te maken voor vogels om er te broeden. Dit kan door het rooien van bomen en struiken en het zeer kort houden van overige vegetaties, door het plaatsen van visuele verstoring of door dagelijkse betreding van de ingreeplocatie. Dergelijke maatregelen dienen uitsluitend voor het voorkómen van vestiging, niet voor het bestrijden van al aanwezige broedgevallen. Op deze wijze wordt voorkomen dat broedvogels gaan broeden op de ingreeplocatie, waarna werkzaamheden ook in het broedseizoen kunnen plaatsvinden.

Toetsing aan de Wet natuurbescherming

Verbodsbepalingen van de Wnb ten aanzien van vogels worden niet overtreden, mits de voorgestelde mitigerende maatregelen worden getroffen. Een ontheffing van de Wnb is niet aan de orde.

Figuur 5. Buizerdnesten (gele ster) met jaar van gebruik.

4.5 REPTIELEN

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Uit de omgeving van de ingreeplocatie zijn geen archiefwaarnemingen bekend van reptielen. Mede op basis van het ontbreken van geschikte reptielbiotopen, zoals heide, heischrale graslanden of goed ontwikkelde bosranden, kan worden aangenomen dat beschermde reptielen niet op de ingreeplocatie voorkomen. Tijdens het veldonderzoek zijn ook geen reptielen waargenomen.

Negatieve effecten van de Ingreep

Met het ontbreken van beschermde soorten reptielen zijn negatieve effecten op deze soortgroepen als gevolg van de voorgenomen ingreep uitgesloten. Het voorkómen van negatieve effecten is dan ook niet aan de orde.

Toetsing aan de Wet natuurbescherming

Verbodsbepalingen van de Wnb ten aanzien van reptielen worden niet overtreden. Een ontheffing van de Wnb voor reptielen is daarmee niet aan de orde. Vervolgonderzoek is niet nodig.

4.6 AMFIBIEËN**Aanwezigheid op de Ingreeplocatie**

In de NDFF zijn geen waarnemingen uit het onderzoeksgebied of de directe omgeving opgenomen van beschermde soorten amfibieën. Ook tijdens onderhavig veldonderzoek zijn van deze diersoorten geen waarnemingen gedaan. Tijdens enkele onderzoeksrondes zijn de Haagse Beek en de vijvers in het onderzoeksgebied bemonsterd met een schepnet. Tevens is tijdens enkele nachtelijke onderzoeksrondes met zaklampen in het water gezocht naar amfibieën. Er zijn alleen enkele gewone padden en bruine kikkers waargenomen. Alle wateren bevatten veel vis, waaronder grote aantallen karperachtigen (onder andere koikarpers), hetgeen nadelig is voor de geschiktheid van de wateren voor amfibieën. Ook waren Amerikaanse rivierkreeften aanwezig. Beschermde soorten amfibieën komen niet voor in het onderzoeksgebied.

Negatieve effecten van de Ingreep

Met het ontbreken van beschermde soorten amfibieën zijn negatieve effecten op deze soortgroepen als gevolg van de voorgenomen ingreep uitgesloten. Het voorkómen van negatieve effecten is dan ook niet aan de orde.

Toetsing aan de Wet natuurbescherming

Verbodsbepalingen van de Wnb ten aanzien van amfibieën worden niet overtreden. Een ontheffing van de Wnb voor amfibieën is daarmee niet aan de orde. Vervolgonderzoek is niet nodig.

4.7 VISSEN**Aanwezigheid op de Ingreeplocatie**

In de NDFF zijn geen waarnemingen uit het onderzoeksgebied of de directe omgeving opgenomen van beschermde soorten vissen. Ook tijdens onderhavig veldonderzoek zijn van deze diersoorten geen waarnemingen gedaan. Alle wateren bevatten veel algemene vissoorten, waaronder grote aantallen karperachtigen (onder andere karper, gibel en blankvoorn) en voorts baars, snoek en zeelt. Beschermde soorten vissen zijn niet aangetroffen en deze worden ook niet verwacht, er is geen geschikt biotoop aanwezig.

Negatieve effecten van de ingreep

Met het ontbreken van beschermde soorten vissen zijn negatieve effecten op deze soortgroepen als gevolg van de voorgenomen ingreep uitgesloten. Het voorkómen van negatieve effecten is dan ook niet aan de orde.

Toetsing aan de Wet natuurbescherming

Verbodsbepalingen van de Wnb ten aanzien van vissen worden niet overtreden. Een ontheffing van de Wnb voor vissen is daarmee niet aan de orde. Vervolgonderzoek is niet nodig.

4.8 ONGEWERVELDEN**Aanwezigheid op de ingreeplocatie**

In de NDFF zijn geen waarnemingen uit het onderzoeksgebied of de directe omgeving opgenomen van beschermde soorten ongewervelden, zoals dagvlinders of libellen. In het onderzoeksgebied zijn voor de meeste beschermde soorten ongewervelden geen geschikte biotopen aanwezig. In het onderzoeksgebied zijn iepen en zomereiken aanwezig. Tijdens de broedvogelrondes en na afloop ervan is daarom toch gelet op de aanwezigheid van iepenpage en bruine eikenpage, allebei beschermde soorten. Den Haag ligt voor beide soorten niet binnen het verspreidingsgebied in Nederland. Beide vlindersoorten zijn tijdens het veldonderzoek niet waargenomen. In het onderzoeksgebied komen geen beschermde soorten ongewervelden voor. Vermeldenswaard is dat de wijngaardslak talrijk aanwezig is in het onderzoeksgebied. Voorheen was deze soort beschermd, maar onder de Wet natuurbescherming niet meer.

Negatieve effecten van de ingreep

Met het ontbreken van beschermde soorten ongewervelden zijn negatieve effecten op deze soortgroepen als gevolg van de voorgenomen ingreep uitgesloten. Het voorkómen van negatieve effecten is dan ook niet aan de orde.

Toetsing aan de Wet natuurbescherming

Verbodsbepalingen van de Wnb ten aanzien van ongewervelden worden niet overtreden. Een ontheffing van de Wnb voor ongewervelden is daarmee niet aan de orde. Vervolgonderzoek is niet nodig.

5 TOETSING WET NATUURBESCHERMING: ONDERDEEL GEBIEDSBESCHERMING

De ingreeplocatie ligt ruim buiten de begrenzing van Natura 2000-gebieden. Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied, Westduinpark & Wapendal, ligt op circa 2 km kilometer afstand van de ingreeplocatie (figuur 6). Door de grote afstand en de kleinschaligheid van de ingreep zijn externe effecten van de ingreep op Natura 2000-gebieden bij voorbaat uitgesloten. De enige mogelijke uitzondering hierop vormt de uitstoot van verzurende en vermestende stoffen naar de lucht. Omdat negatieve effecten van deze uitstoot niet bij voorbaat zijn uit te sluiten, wordt geadviseerd nader onderzoek te verrichten door middel van een berekening van de stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden.

Figuur 6. Ligging onderzoeksgebied (rode stippellijn) ten opzichte van Natura 2000-gebieden (groen gearceerd).

Toetsing aan de Wet natuurbescherming

De voorgenomen ingreep leidt mogelijk tot overtreding van verbodsbepalingen van de Wnb ten aanzien van Natura 2000-gebieden. De kans op een significant negatief effect op de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden kan niet op voorhand worden uitgesloten. Met behulp van het rekeninstrument AERIUS dient te worden berekend wat de effecten van de ingreep zijn op stikstofgevoelige habitats en leefgebieden van soorten in Natura 2000-gebieden.

6 TOETSING WET NATUURBESCHERMING: ONDERDEEL HOUTOPSTANDEN

Inleiding

De Wet natuurbescherming (Wnb) voorziet in bescherming van houtopstanden, zoals dat voorheen was geregeld in de Boswet. Men mag niet zonder voorafgaande melding houtopstanden kappen of schade toebrengen aan bossen en andere houtopstanden. In de meeste gevallen is men verplicht om vervolgens nieuwe bomen aan te planten. Zowel voor het indienen van een melding als het aanplanten van nieuwe bomen gelden specifieke regels. Deze zijn vastgelegd in de Wet natuurbescherming en de Verordening uitvoering Wet natuurbescherming Zuid-Holland.

De wet is van toepassing op alle houtopstanden buiten de 'bebouwde kom houtopstanden (Boswet)' die ofwel gelijk of groter zijn dan 10 are ofwel, in het geval van rijbeplantingen, bestaan uit meer dan twintig bomen gerekend over het totaal aantal rijen. Dit wil niet zeggen dat de te vellen houtopstand groter moet zijn dan 10 are of bij rijbeplanting meer dan 20 bomen moet bevatten. Op een velling van 1 are (100 m²), deel uitmakende van de houtopstand, groter dan 10 are, is de Wnb van toepassing. Hetzelfde geldt voor de velling van 1 laanboom, staande in een rijbeplanting, omvattende meer dan 20 bomen. (Bron: Toelichting aanvraagformulier Wet natuurbescherming. Omgevingsdienst Haaglanden.)

Een houtopstand op een erf of tuin valt niet onder het beschermingsregime van de Wet natuurbescherming.

Status Ingreepsgebied bij het Catshuis

In 1998 is door de gemeente Den Haag de bebouwde kom Boswet vastgesteld. Deze begrenzing is in 2018 enigszins gewijzigd en geldt onder de huidige Wnb. Landgoed Sorghvliet ligt buiten de begrenzing van de bebouwde kom houtopstanden zoals vastgesteld door de gemeente Den Haag (parken vallen in Den Haag buiten de bebouwde kom boswet, zie Bijlage 2)³.

Het complex Catshuis is in het bestemmingsplan (Zorgvliet en Worldforum) aangeduid als 'Tuin'.

Voorgenomen bomenkap

De precieze omvang van de voorgenomen bomenkap is nog niet bekend. Naar alle waarschijnlijkheid hoeven slechts 7 tot 8 bomen gekapt te worden. Het gaat daarbij niet om oude bomen. De tijdelijke bebouwing zal waarschijnlijk gerealiseerd worden ter plaatse van de huidige bloementuin in de zuidwesthoek van het onderzoeksgebied (zie figuur 2). Hier moeten mogelijk enkele vrij jonge, solitaire bomen gekapt worden. Er is hier geen sprake van een aaneengesloten houtopstand waaruit gekapt wordt, het betreft hier een bloementuin.

Ten behoeve van de aanleg van extra parkeerplaatsen is het streven de oude kastanjabomen die als laanbomen langs een pad staan te behouden en daartussen wat bosstruweel te kappen ten einde parkeergelegenheid tussen de laanbomen te creëren.

³ De gemeentelijke APV (en een vergunningplicht ingevolge deze APV) is van toepassing.

Conclusie

De ingreeplocatie ligt buiten de bebouwde kom Houtopstanden Wnb en in een tuin. Derhalve is een meldings- en/of compensatieplicht ingevolge de Wnb niet van toepassing. De gemeentelijke APV is wel van toepassing.

7 TOETSING NATUURNETWERK NEDERLAND

Inleiding

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) werd voorheen Ecologische Hoofdstructuur (EHS) genoemd. Het Natuurnetwerk is een Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het ruimtelijk beleid waarvan het NNN onderdeel uitmaakt, is in Zuid-Holland nader uitgewerkt in de provinciale Verordening Ruimte uit 2014 (geconsolideerd, in werking per 29 juni 2018). Het ruimtelijk beleid voor het NNN is gericht op het behoud, het herstel en de ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied. De bescherming van deze waarden vindt plaats door toepassing van een specifiek afwegingskader: het zogenaamde 'nee, tenzij'-regime. Dat betekent dat nieuwe plannen en projecten niet zijn toegestaan als deze een significant negatief effect hebben op de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied, tenzij daarmee een groot openbaar belang gediend is en er geen reële alternatieven voorhanden zijn. In dat geval moet de schade zoveel mogelijk beperkt worden door het treffen van mitigerende maatregelen en moet de resterende schade gecompenseerd worden. Hiervoor is een ontheffing van de verordening ruimte van Gedeputeerde Staten vereist. Een verzoek om ontheffing op basis van het 'nee, tenzij'-regime dient vergezeld te gaan van een compensatieplan waaruit blijkt hoe, waar en wanneer de mitigerende en compenserende maatregelen zullen worden getroffen, wat de begrenzing van het compensatiegebied is en op welke wijze de compensatie duurzaam verzekerd is. De wijze waarop het compensatiebeginsel bij ruimtelijke ingrepen moet worden toegepast en de stappen die in een compensatieprocedure moeten worden doorlopen, zijn uitgewerkt en toegelicht in de herziene provinciale beleidsregel 'Compensatie Natuur, Recreatie en Landschap Zuid-Holland (2013). De vraag wanneer sprake is van een significant negatief effect kan niet in algemene zin beantwoord worden. Het gaat in ieder geval om effecten die duidelijk aantoonbaar en permanent zijn, en waarmee de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied in betekende mate worden aangetast. Soms zijn voor de realisering van plannen of projecten tijdelijke ingrepen nodig zoals de aanleg van een bouwweg of het aanbrengen van drainage of doen zich tijdelijke effecten voor zoals verstoring. Indien gegarandeerd wordt dat deze ingrepen en effecten geen permanent karakter hebben en de oorspronkelijke situatie weer volledig hersteld zal worden, zijn ze niet compensatieplichtig. Deze tijdelijke ingrepen en effecten dienen wel zoveel mogelijk gemitigeerd te worden.

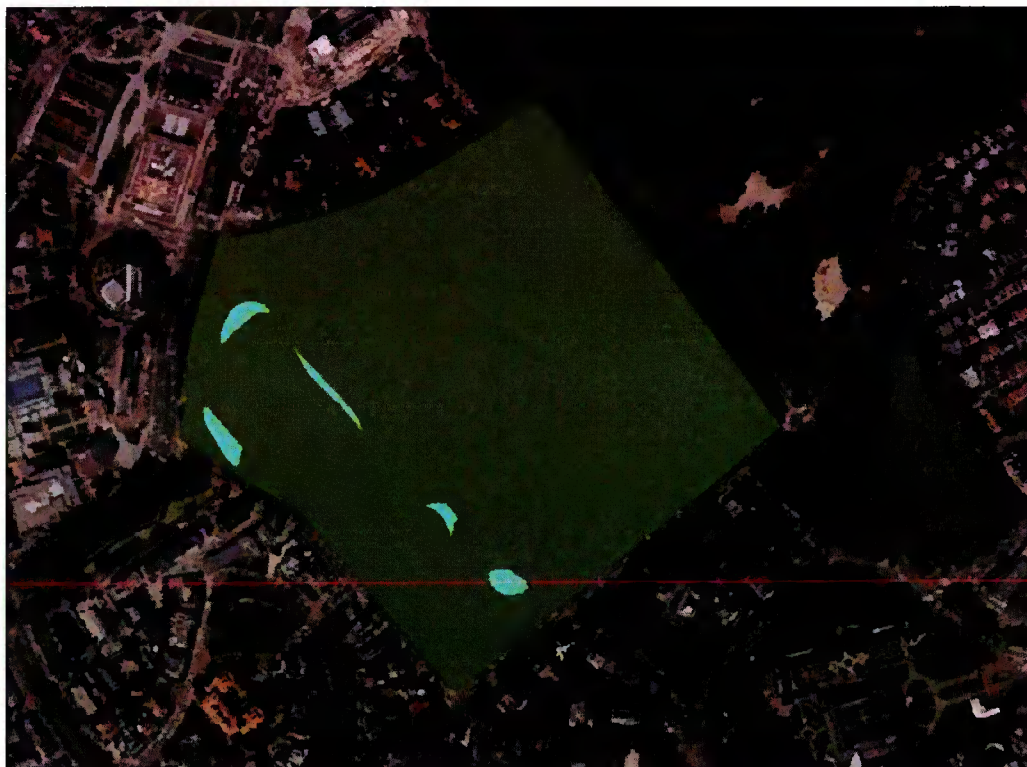
Status Ingreeppgebied bij het Catshuis

Het ingreeppgebied maakt deel uit van het op grond van de Verordening Ruimte aangewezen Natuurnetwerk Nederland (figuur 8).

De wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN zijn gekoppeld aan de natuurdoelen voor een gebied, onder andere vastgelegd in de natuurbeheertypen. De natuurbeheertypen die volgens het provinciale natuurbeheerplan aanwezig zijn in het onderzoeksgebied zijn N15.01 Duinbos en N04.02 Zoete plas (figuur 7). Het is duidelijk dat het onderzoeksgebied in de huidige situatie niet bestaat uit de natuurbeheertypen Duinbos en Zoete plas, maar uit gazon, tuin, bebouwing, paden, vijvers en plantsoen.

Figuur 8. Ligging onderzoeksgebied (rode stippellijn) ten opzichte van het Natuurnetwerk Nederland (paars gearceerd).

Figuur 7. Begrensde natuurbeheertypen in het NNN-onderdeel park Sorghvliet. Groen: N15.01 Duinbos, lichtblauw: N04.02 Zoete plas.

Uitgangspunten voor de toetsing

Het ingreepgebied ligt binnen de begrenzing van het NNN. In de Verordening ruimte 2014 (geconsolideerd, in werking per 29 juni 2018) van de provincie Zuid-Holland worden bepaalde gebieden in het NNN geëxclaveerd: in principe behoren bestaande bebouwing, erven, tuinen en wegen met een gesloten verharding (inclusief bermen) niet tot het NNN. Het complex Catshuis is in het bestemmingsplan (Zorgvliet en Worldforum) aangeduid als 'Tuin'. Het beschermingsregime van het NNN uit de Verordening Ruimte is dus niet van toepassing op het ingreepgebied.

Op grond van de provinciale ruimtelijke verordening gelden er geen bepalingen ten aanzien van externe werking voor de NNN.

Effectbepaling Ingreep

Omdat de projectlocatie is geëxclaveerd maakt het geen onderdeel uit van het ruimtelijk provinciaal beleid waarmee rekening moet worden gehouden. Tevens behoeft geen rekening te worden gehouden met externe werking die de projectlocatie zou kunnen hebben op andere nabijgelegen delen van het NNN (park Sorghvliet). Op de projectlocatie komen overigens geen locaties voor die voldoen aan de kenmerken van de in het provinciaal natuurbeheerplan aangewezen natuurbeheertypen. Bovendien zijn de ingrepen van tijdelijke aard.

Conclusie

De voorgenomen ingreep heeft geen significant negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN-gebied. Na het tijdelijke gebruik zal het gebied weer teruggebracht worden in zijn oorspronkelijke staat.

8 CONCLUSIES

8.1 CONSEQUENTIES NATUURWETGEVING EN NATUURBELEID

Wet natuurbescherming – onderdeel soortenbescherming

- Het verspreidingsbeeld van beschermde soorten op de ingreeplocatie en binnen de invloedssfeer van de voorgenomen ingreep is actueel en compleet. Vervolgonderzoek is niet nodig.
- Binnen de invloedssfeer van de voorgenomen ingreep komen enkele krachtens de Wnb beschermde soorten voor.
- Voor vleermuizen heeft het onderzoeksgebied een functie als foerageergebied (niet-essentieel) en vliegroute (niet-essentieel). Verblijfplaatsen zijn niet aanwezig. Bijzonder is de aanwezigheid van een foeragerende kleine dwergvleermuis, een zeldzame soort. De ingreep heeft geen negatief effect op deze soort.
- In het onderzoeksgebied broeden algemene broedvogelsoorten waarvan het nest niet jaarrond beschermd is.
- In het onderzoeksgebied is in 2018 een mislukte nestelpoging ondernomen door buizerds. Vervolgens zijn deze buizerds uitgeweken naar Park Sorghvliet, waar succesvol gebroed is. Het afgetakelde oude nest in het onderzoeksgebied is niet aan te merken als een jaarrond beschermd nest.
- Andere beschermde soorten komen niet voor in het onderzoeksgebied.
- Negatieve effecten kunnen worden voorkomen door het treffen van mitigerende maatregelen voorafgaand of tijdens de werkzaamheden. Deze zijn opgenomen in de volgende paragraaf.
- Indien de voorgestelde mitigerende maatregelen worden uitgevoerd, wordt overtreding van verbodsbepalingen uit artikel 3.1, 3.5 en 3.10 van de Wnb voorkomen.

Wet natuurbescherming – onderdeel gebiedsbescherming

- Er liggen geen Natura 2000-gebieden in de directe omgeving van het onderzoeksgebied. De voorgenomen ingreep leidt mogelijk tot overtreding van verbodsbepalingen van de Wnb ten aanzien van Natura 2000-gebieden. De kans op een significant negatief effect op de instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden kan niet op voorhand worden uitgesloten. Met behulp van het rekeninstrument AERIUS dient te worden berekend wat de effecten van de ingreep zijn op stikstofgevoelige habitats en leefgebieden van soorten in Natura 2000-gebieden.

Wet natuurbescherming – onderdeel houtopstanden

- De ingreeplocatie ligt buiten de bebouwde kom Houtopstanden Wnb en in een tuin. Derhalve is een meldings- en/of compensatieplicht ingevolge de Wnb niet van toepassing.

Natuurnetwerk Nederland

- De voorgenomen ingreep heeft geen significant negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN-gebied. Na het tijdelijke gebruik zal het gebied weer teruggebracht worden in zijn oorspronkelijke staat.

8.2 MITIGERENDE MAATREGELEN

- De werkzaamheden worden uitgevoerd buiten het broedseizoen (globaal maart t/m juli, maar een soort als de houtduif kan tot in oktober broeden).
- Als het niet mogelijk is om buiten het broedseizoen te werken, worden mitigerende maatregelen getroffen. Dit kan door het terrein vóór aanvang van het broedseizoen ongeschikt te maken voor broedvogels door het rooien van bomen en struiken en het zeer kort houden van overige vegetaties, door het plaatsen van visuele verstoring of door dagelijkse betreding van de ingreeplocatie. Dergelijke maatregelen dienen uitsluitend voor het voorkómen van vestiging, niet voor het bestrijden van al aanwezige broedgevallen. Op deze wijze wordt voorkomen dat broedvogels gaan broeden op de ingreeplocatie, waarna werkzaamheden ook in het broedseizoen kunnen plaatsvinden.

8.3 AANBEVELINGEN

Onderstaande maatregelen zijn niet bedoeld als mitigerende maatregelen in het kader van de Wnb, maar worden aanbevolen om de effecten van de ingreep op de omgeving te verminderen.

- Negatieve effecten op een vliegroute van watervleermuizen aan de zuidkant van het onderzoeksgebied kunnen worden voorkomen door geen extra verlichting te laten schijnen op de zuidelijke bosrand, of als dat niet mogelijk is, door vleermuisvriendelijke verlichting toe te passen.
- Geadviseerd wordt om in de gaten te houden of buizerds interesse tonen om in het plangebied te gaan broeden.

8.4 SAMENVATTING

In onderstaande tabel is een samenvatting gegeven van de resultaten van de natuurtoets. De kleuren geven aan of specifiek aandacht besteed moet worden aan de aanwezige natuurwaarden.

GROEN	geen problemen: de werkzaamheden kunnen zonder meer worden uitgevoerd.
ORANJE	attentie: de werkzaamheden zijn gebonden aan een periode of wijze van uitvoer.
ROOD	mitigatie: werkzaamheden kunnen pas worden uitgevoerd na mitigerende maatregelen.
PAARS	onthefing/vergunning: voor uitvoering van de werkzaamheden is een ontheffing/vergunning nodig.

NATUURWAARDEN	NEGATIEVE EFFECTEN ALS GEVOLG VAN DE INGREEP	MITIGERENDE MAATREGELEN	ONTHEFFING OF VERGUNNING NODIG?
WNB: SOORTENBESCHERMING			
Broedvogels (nest niet jaar rond beschermd)	Verstoring in broedseizoen	Werken buiten broedseizoen voor vogels, of mitigerende maatregelen treffen vóór aanvang broedseizoen	Nee
WNB: GEBIEDSBESCHERMING			
Locatie ligt buiten N2000	Wellicht (stikstofdepositie)	Afhankelijk van nader onderzoek	Afhankelijk van nader onderzoek
WNB: HOUTOPSTANDEN			
Buiten bebouwde kom, in een tuin	Nee	Geen	Nee
NATUURNETWERK NEDERLAND			
Ingreepgebied ligt in NNN, maar is tuin dus geëxclaveerd.	Geen	Geen	Nee

9 BRONNEN

9.1 GERAADPLEEGDE LITERATUUR

10.2.6 Wob 2015. Vleermuizenonderzoek landgoed Sorgvliet in Den Haag 2015. Stichting Zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland.

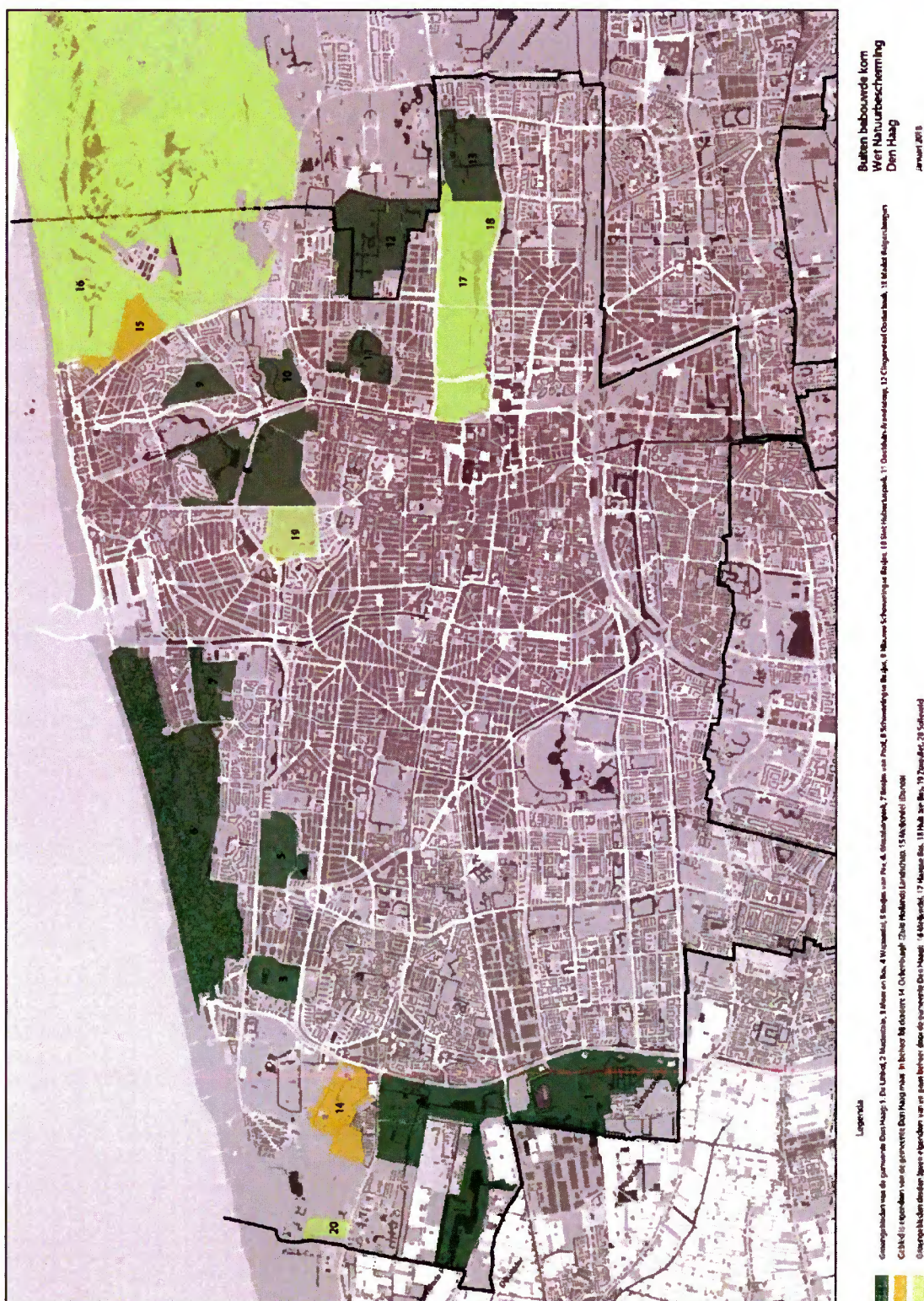
10.2.6 Wob (z.j.). Mossen in Park Sorghvliet in Den Haag. Rapport.

9.2 GERAADPLEEGDE WEBSITES

Nationale Databank Flora en Fauna, gegevensaanvraag 9-10-2018.
<https://ndff-ecogrid.nl/>

BIJLAGE 1 KAART BUITEN BEBOUWDE KOM WET NATUURBESCHERMING DEN HAAG

Overzicht van te kappen bomen

Ten behoeve van de tijdelijke huisvesting van het Ministerie van Algemene Zaken

25 juli 2019 , herziening 10-12-2020

10.1.b Wob

Vooraf

In dit document is weergegeven welke bomen zullen moeten worden gekapt ten behoeve van tijdelijke huisvesting van Algemene Zaken in de tuin van het Catshuis. In een aparte Boom Effect Rapportage (BEA) worden de bomen beschreven die direct beïnvloedt worden door de tijdelijke huisvesting. In november 2020 is een verdieping gemaakt op de BEA** voor een zestal bomen beide zijn bijgevoegd als bijlage.*

Invloedsgebieden tijdelijke huisvesting.

De tijdelijke huisvesting van Algemene Zaken (AZ) in de nabijheid van het Catshuis heeft op meerdere locaties binnen de tuin invloed. De huisvesting zelf is voorgesteld in de overgangszone tussen het open gazon (voormalige parterre) en de omsluitende boswal tussen de Johan de Wittlaan en de tuin. In deze zone ligt een moderne bloementuin met solitaire bomen(I). De achterliggende boswal (II) is deels van het Rijk en deels van de gemeente, het hekwerk staat op de erfscheiding. In de boswal direct ten zuiden van de poort komt een portiersloge en fietsenstalling. Aan de gemeentelijke zijde van het hek stonden populieren die in 2020 gekapt zijn. Met de herplant is rekening gehouden met het totaalbeeld van de beplanting binnen Buiten de poort aan de Joh. de Wittlaan zal een tijdelijke inrichting worden voorzien ten behoeve van de bouwplaats en de tijdelijke logistiek (III)

De entree van de tuin aan de Adriaan Goekooplaan (IV) zal eveneens worden aangepast en voorzien van een portiersloge aan de oostzijde van de poort. De oostelijke entreelaan (V) die oorspronkelijk doorliep tot aan de Scheveningse weg speelt een rol in de tijdelijke parkeer-voorziening voor medewerkers en gasten.

Begin oktober 2018 heeft een wandeling plaatsgevonden met de gemeente waar ook de deelgebieden III: de entree aan de Johan de Wittlaan V, IV": de entree aan de Adriaan Goedkooplaan en V: de oostelijke entreelaan besproken zijn. Op deze locaties worden bomen beïnvloedt door het tijdelijk gebruik. Ter plaatse van de oostelijke entreelaan zal worden geparkeerd en zullen maatregelen worden getroffen om de wortels van de monumentale kastanjes te beschermen. In april 2019 heeft de aan- nemer haar werkplan ontwikkelt en de bouwlogistieke maatregelen op locatie in hoofdlijn in beeld gebracht zoals die met name aan de Joh. de Witlaan zullen plaats- vinden.

In deze rapportage worden de te kappen bomen in de bloementuin (I) en boswal (II) beschreven. Voor de impact op bomen die binnen de directe invloedssfeer staan zijn de genoemde Boom Effect Rapportage toegevoegd

(Tijdelijk) beheer en toekomstvisie

De tijdelijke beheersituatie tot 2025 vergt bijzondere aandacht om de waarde van tuin als geheel in stand te houden en eventuele bij-effecten tijdig en doordacht te mitigeren. Daartoe zal separaat een beheerplan worden opgesteld (geen onderdeel van de omgevingsvergunning). De te kappen bomen kunnen worden herplant in de boswal nabij de entree aan de Adriaan Goekooplaan (IV)conform het op te stellen beheerplan.

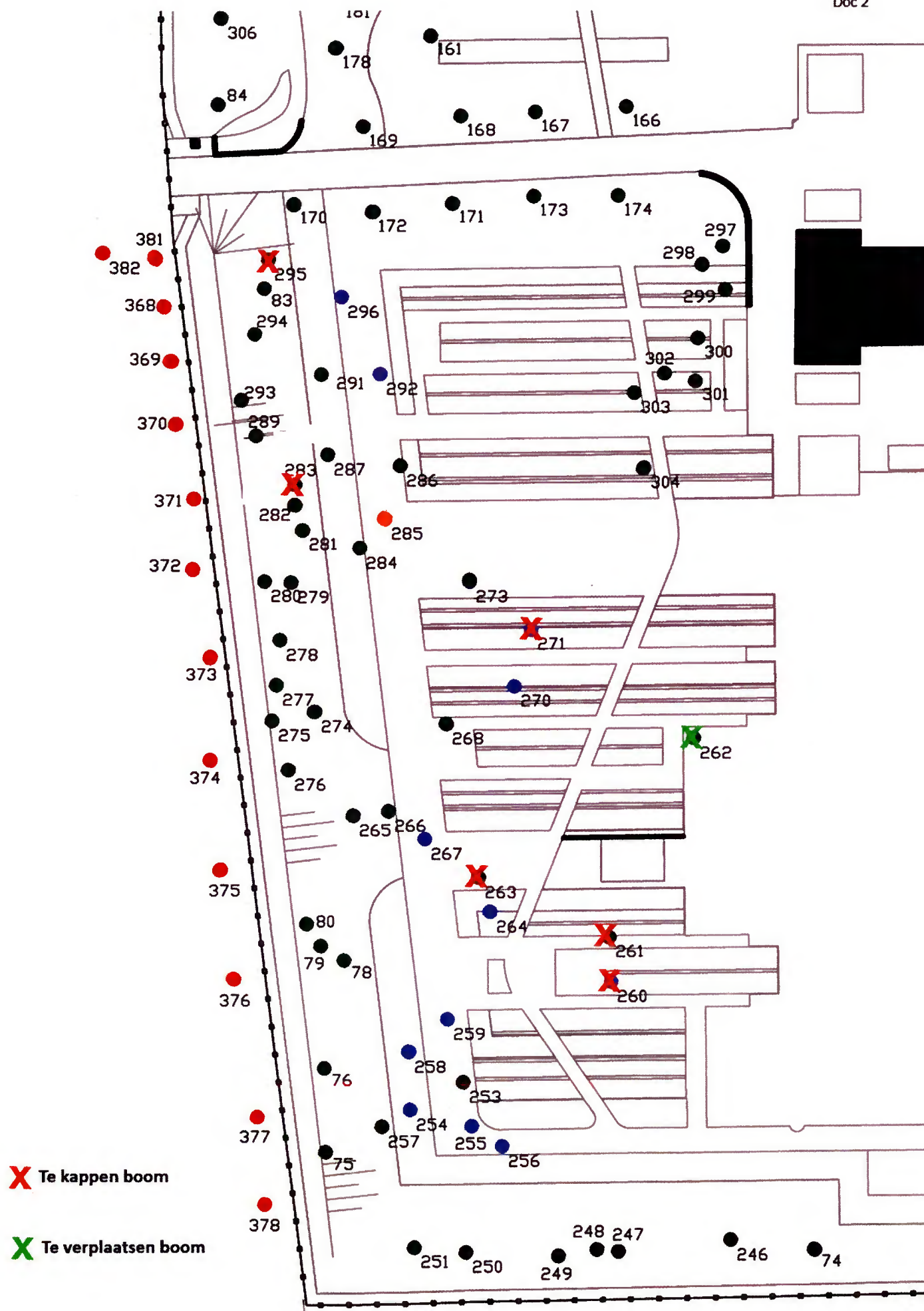
De visie op zowel het (tijdelijk) beheer als het toekomst- perspectief kan in belangrijke mate worden gevoed door het in 2018 uitgevoerde cultuurhistorische onderzoek (Debie en Verkuyl) . In september 2018 is intern RVB overleg geweest na aanleiding van de cultuurhistorische onderzoeken voor Sorghvliet en de Catshuistuin als geheel. Opvolging daarvan om te komen tot een gedragen toekomstvisie zal in overleg met de gebruiker en beheer- ders separaat van de tijdelijke huisvesting worden opge- pakt.

*BWNL_Catshuis_Rapportage_Bomen_Effect_Analyse_20190527.pdf

**Rapportage_Bomen Effect Analyse_Catshuis_Den Haag_20201124

- **1 boom voornemens te verplaatsen: 262: tulpenboom**

De tulpenboom is een geschenk maar nog rela1

Te kappen bomen

Deze beschrijving is onderdeel van de omgevingsvergunning van de omgevingvergunning voor de tijdelijke huisvesting van het ministerie van Algemene Zaken en bevat het onderdeel te kappen bomen.

Per boom zijn een drietal fotos, een korte beschrijving en een status opgenomen op basis van de VTA van juli/augustus 2018. De volledige VTA Boomveiligheidsonderzoek is bijgevoegd als bijlage.

voor kapvergunning worden aangevraagd voor een viertal bomen in de bloementuin (I) en een tweetal bomen in de boswal (II).

I Kapvergunning vier bomen in de bloementuin

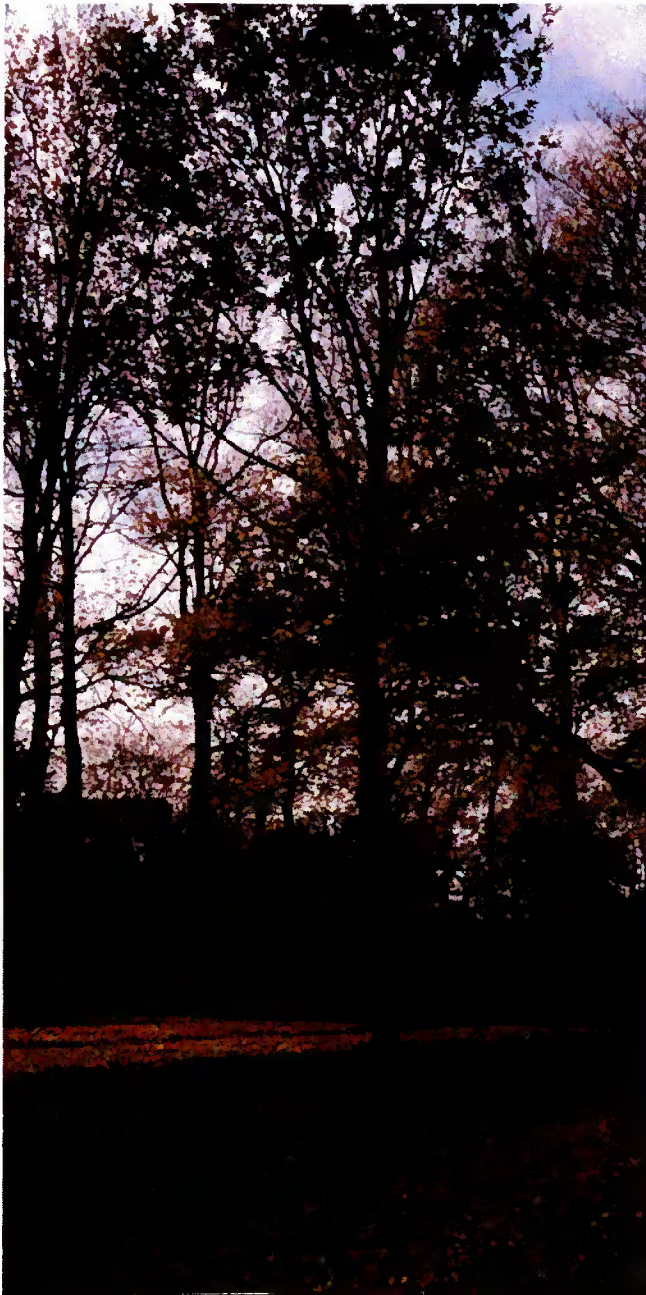
De situering van de tijdelijke huisvesting in de voormalige bloementuin is zodanig gekozen dat het merendeel van de solitaire bomen zal worden gehandhaafd. Op basis van het Definitief Ontwerp zullen vier bomen gekapt worden en zal 1 boom worden verplaatst. Het gaat om de volgende bomen*: (nummering volgens VTA Boomveiligheid juli/aug. 2018).

- 4 te kappen **bomen** ter plaats van de tijdelijke huisvesting: 271, **263**, 260 en 261zomereiken
- 1 te verplaatsen boom: 262 Tulpenboom.
- aandachtsbomen zoals beschreven in de BEA: **304**, 170, 171, 172, 270 en **264** 267, 253

II Kapvergunning twee bomen in de boswal

De situering van de portiersloge en de fietsenstalling is zodanig dat de meeste bomen kunnen worden gehandhaafd omdat ze als onderdeel van het tijdelijk bouwkundig werk worden opgenomen.

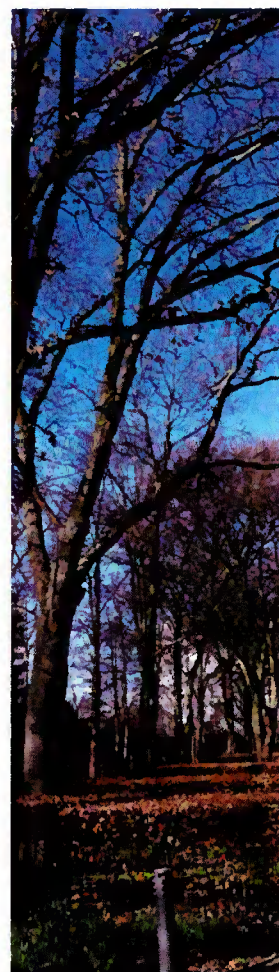
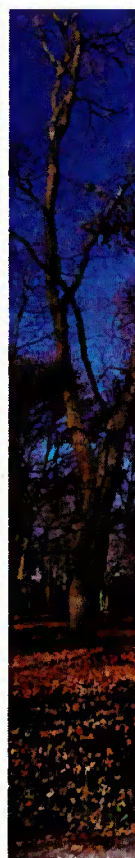
- Te kappen **bomen** ter plaatse van de tijdelijke portiersloge en fietsenstalling boswal Joh de Witlaan: 295 esdoorn en 283 beuk
- aandachtsbomen zoals beschreven in de BEA: 291, 287, 284

Ter plaatse van de tijdelijke huisvesting:

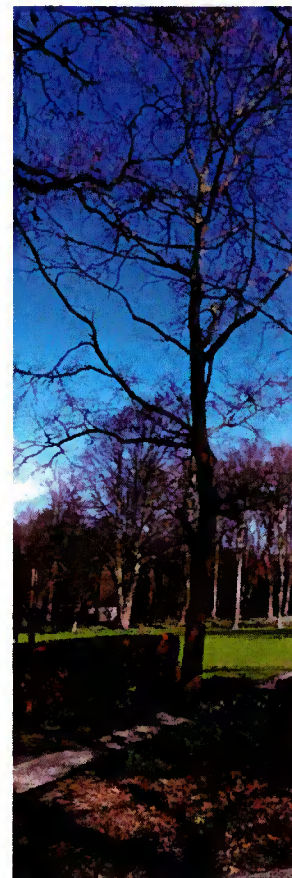
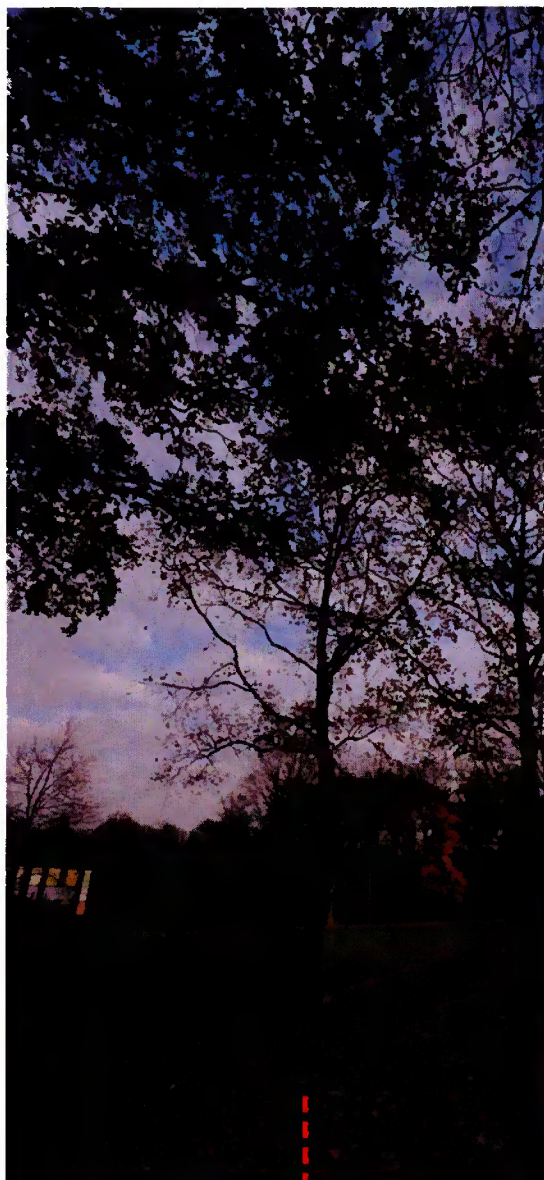
-271: Deze zomereik staat vrijwel in het tijdelijke bouwvolume en kan daarom niet worden gehandhaafd. De boom is in de huidige context asymmetrisch gegroeid vanwege de nabijheid van de grote Veldesdoorn (272). De boom heeft daarmee geen toekomst waarde in het totale ensemble.

[illegible]

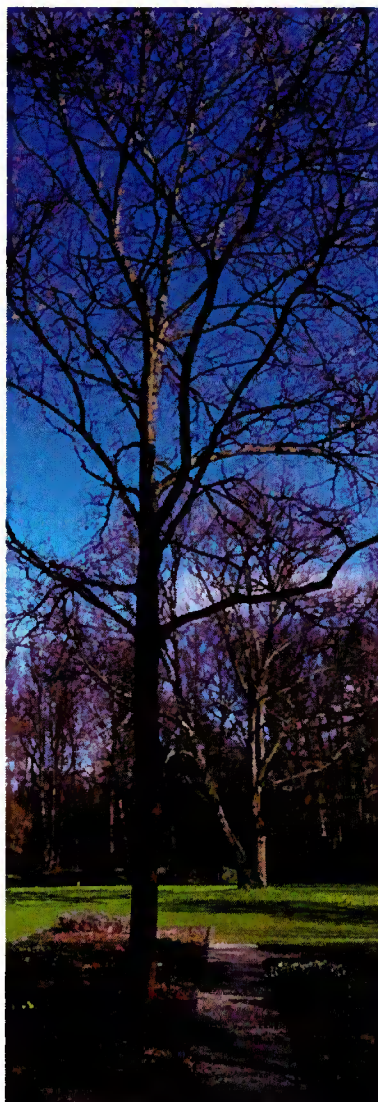
-263 Zomereik. De boom staat in het toekomstig te bouwen volume en moet om die reden worden gekapt. De omringende solitairen krijgen door het weghalen van deze boom meer ruimte om tot volwassenheid te komen. Het kappen van de boom doet geen significante afbreuk aan de toekomstwaarde van de beplanting als ensemble.

[illegible]

-260 **zomereik** staat in het toekomstig te bouwen volume en is niet in optimale conditie. Het kappen van de boom doet geen grote afbreuk aan de toekomstwaarde van de beplanting als ensemble.

260	24-07-18	Quercus robur	15-18 m	30-50 cm	beplanting	ja	vrij uitgroeiend	OHS achterstallig		tijdelijk verhoogd risico
-----	----------	---------------	---------	----------	------------	----	------------------	-------------------	--	---------------------------

百惠源江蘇省

[illegible]

I bomen in de bloementuin

1 boom te verplaatsen: 262: tulpenboom

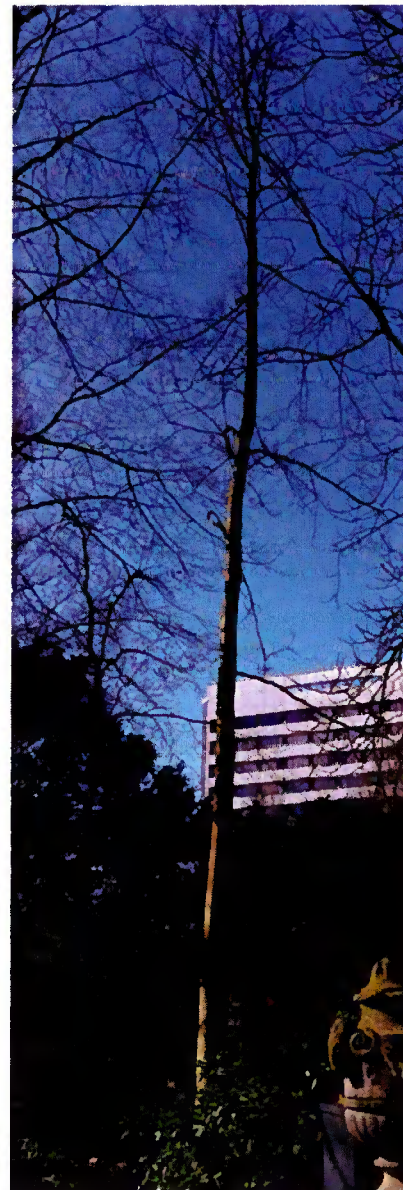
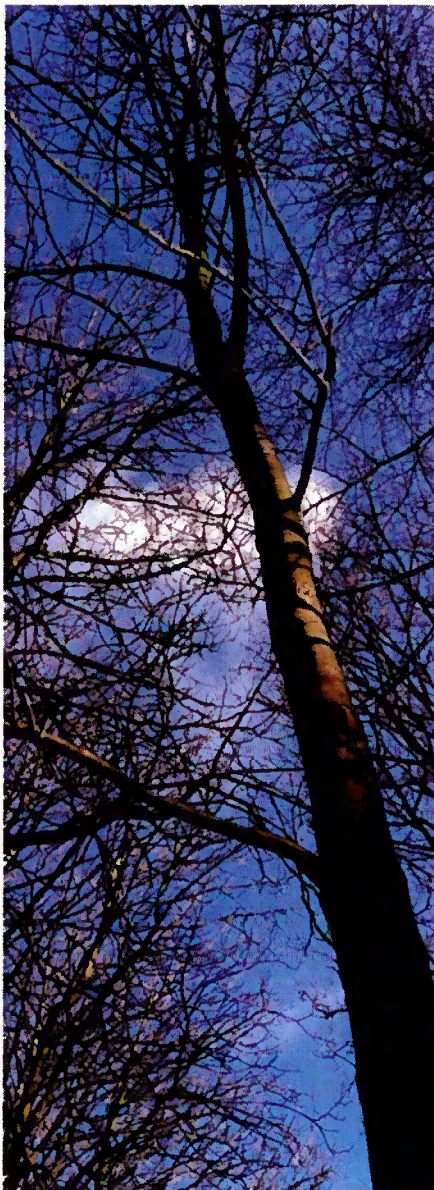
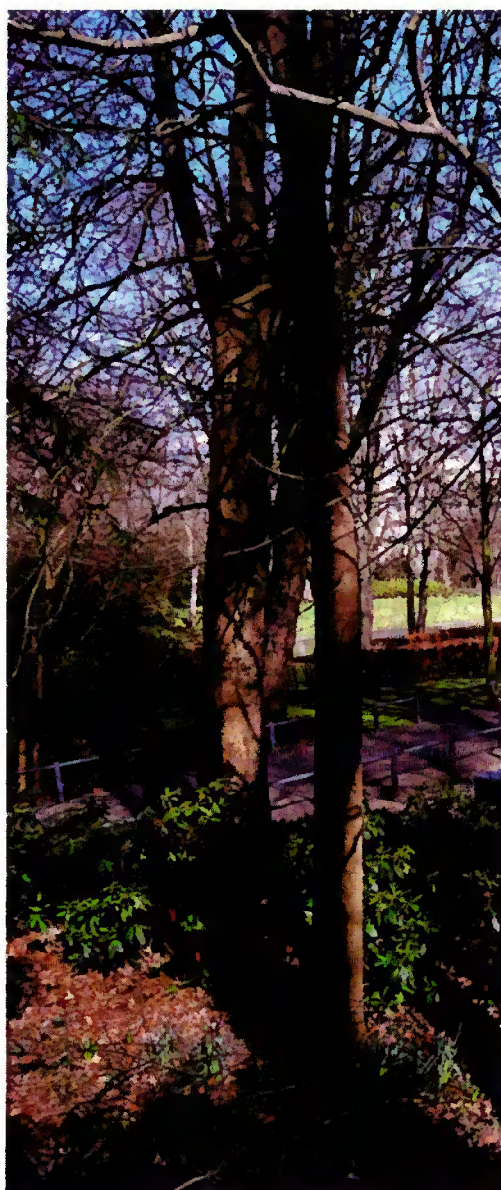
De tulpenboom is een geschenk maar nog relatief jong en verplaatsbaar. De boom is onderzocht en wordt professioneel verplant naar een locatie tussen het Catshuis en de Adriaan Goekooplaan.

I bomen in de bloementuin

- **herplant**

Voor herplant van de te kappen bomen wordt gedacht aan de boswal rondom (de te realiseren) tijdelijke portiersloge aan entree vanaf de Adriaan Goekooplaan. Op deze wal staan momenteel geen bomen met significante waarde die daar zeker wel tot hun recht komen. Herplant van solitair en zal in ieder geval ook plaatsvinden na het verwijderen van de tijdelijke huisvesting.

II te kappen bomen in de boswal (
(ter plaatse van de tijdelijk portiersloge)

295 Esdoorn

De jonge esdoorn is een doorgegroeide zaailing. Hoewel mooi voor opschot is de boom niet van significante betekenis in de bosopbouw.

785	31-07-18	<i>Acer pseudoplatanus</i>	15-18 m	20-30 cm	beplanting	nee	wtj uitgroeiend	OHS beeld	geen verhoogd risico
-----	----------	----------------------------	---------	----------	------------	-----	-----------------	-----------	----------------------

De kroon van de beuk is niet significant onderdeel van het aanzicht vanuit de ruimte voor het Catshuis. Om deze reden is het geen verlies van het ensemble dat deze boom zal worden gekapt.

[illegible]

Bomen Effect Analyse

30 bomen

Catshuis, Den Haag

Bomenwacht
NEDERLAND

OPDRACHTGEVER

Engelsman Hoveniers B.V.

PROJECTCODE

19232

STATUS RAPPORTAGE

Definitief

DATUM RAPPORTAGE

24 mei 2019

PROJECTTEAM

10.2.e Wob, Projectcoördinator

10.2.e Wob, Adviseur Bomen

10.2.e Wob, Adviseur Bomen (European Tree Technician)

INLEIDING

In opdracht van Engelsman Hoveniers B.V., de heer 10.2 e Wob, heeft Bomenwacht Nederland een Bomen Effect Analyse (BEA) uitgevoerd bij 28 bomen in de tuin van het Catshuis, gelegen aan de Adriaan Goekooplaan 10 te Den Haag. Tevens zijn in deze BEA 2 bomen meegenomen die niet ver buiten de hekken van het Catshuis staan, nabij de entree aan de Johan de Wittlaan.

Aanleiding van deze BEA vormt de bouw van een (tijdelijke) fietsenstalling, de stalling van bouwcontainers, een (tijdelijke) bebouwing elders op het terrein, de aanleg van (tijdelijke) parkeervoorzieningen en de aanleg van een tijdelijke opslag voor bouwmaterialen en machines direct buiten het terrein. Voor dit project is een voorlopig ontwerp (VO) opgesteld. De 30 bomen die binnen de werkgrenzen staan zullen mogelijk (negatieve) gevolgen ondervinden van de uit te voeren werkzaamheden. Uitgangspunt van de opdrachtgever is het duurzaam behoud van de bomen.

De doelstelling van de BEA is meerledig. Ten eerste dienen de algemene boomgegevens en de toekomstmogelijkheden voor de bomen in kaart te worden gebracht. Hiernaast dient te worden onderzocht welke effecten de geplande werkzaamheden kunnen of zullen hebben op de bomen.

Op basis van de bevindingen kan een weloverwogen besluit worden genomen over de toekomst van de bomen en worden aanbevelingen gedaan om de projectinvloed op de onderzoeksbomen zoveel mogelijk te beperken.

De BEA is uitgevoerd op 15 mei 2019 door 10.2 e Wob, Adviseur Bomen bij Bomenwacht Nederland.

Bomenwacht
N E D E R L A N D

SITUATIE

De onderzoeksbomen staan in de gemeente Den Haag, grotendeels in de tuin van het Catshuis aan de Adriaan Goekooplaan 10. Geen van de bomen heeft een specifieke beleidsstatus, zoals bijvoorbeeld een plaatselijke monumentale status.

In verband met de gevoeligheid van de informatie is de opdracht slechts mondeling beschreven. Op locatie zijn wij persoonlijk rondgeleid langs de onderzoeksbomen door **10.2.e Wob**, Senior Stedenbouwkundige Rijksvastgoedbedrijf. Onze bevindingen in dit rapport zijn voornamelijk gebaseerd op deze rondgang en de daarbij besproken ontwikkelingen.

Voor een aantal bomen is reeds in een eerder stadium vastgesteld dat deze dienen te wijken in verband met de voorgenomen werkzaamheden. Deze vallen daarmee buiten de opdracht. De bomen die wij in de BEA hebben onderzocht, zijn bomen waarbij de verwachting is dat handhaving mogelijk is én waarvoor de uitdrukkelijke wens bestaat deze te handhaven.

10.2.e Wob stelde ons op de dag waarop wij de BEA uitvoerden elektronisch in het bezit van de gegevens van de VTA Boomveiligheid, uitgevoerd door opdrachtgever in juli/augustus 2018. Onze nummering van de onderzoeksbomen hebben wij in het registratieformulier (*bijlage B*) gelinkt aan de boomnummers die worden gebruikt in deze VTA Boomveiligheid. Hierdoor kan duidelijk herleid worden welke bomen het betreft.

2 onderzoeksbomen (nummers 29 en 30) zijn niet opgenomen in bovengenoemde VTA Boomveiligheid. Hierdoor is een koppeling aan de boomnummering hierin niet mogelijk.

Wij hebben overigens geen rekening kunnen houden met de *volgende* aspecten in verband met het ontbreken van informatie:

- Benodigde werkruimte en bereikbaarheid
- Exacte ligging toegangspaden/route bouwverkeer
- Ligging van toekomstige leidingen, kabels en riolering

Bomenwacht
NEDERLAND

ONDERZOEKSMETHODE

INVENTARISATIE BOMENBESTAND

De inventarisatie van het bomenbestand in het projectgebied verschaft inzicht in de huidige toestand van de bomen. Naast de algemene aspecten worden hierbij tevens de aspecten opgenomen die gerelateerd zijn aan het functioneren van de bomen.

Algemene aspecten zoals boomsoort, boomtype, stamdiameter, boomhoogte, kroondiameter en plantjaar geven een beeld van de boom en zijn huidige omvang.

Aspecten die te maken hebben met het functioneren van de boom op zijn huidige standplaats, zijn conditie, beheerbaarheid en toekomstverwachting.

In het algemeen wordt bij bomen met een toekomstverwachting van minder dan 15 jaar handhaving tijdens en na de werkzaamheden als ongewenst beschouwd. Bij een toekomstverwachting van meer dan 15 jaar is het (zeer) wenselijk de betreffende bomen in de nieuwe inrichting van het gebied een (duurzame) plaats te geven. Ook de beleidsstatus van de boom is hierbij van belang.

De inventarisatie is uitgevoerd volgens de richtlijnen in het Handboek Bomen 2014, een uitgave van het Norminstituut Bomen.

AANVULLENDE INVENTARISATIE

Aanvullend is, op verzoek van **10.2 e Wob**, de verplantbaarheid van 1 boom bovengronds beoordeeld. Daarbij is gekeken naar de (boom)technische uitvoerbaarheid van een eventuele verplanting. Doel van deze beoordeling is vast te stellen of er sprake is van bovengrondse omstandigheden en/of eigenschappen die een verplanting kunnen bemoeilijken of zelfs onmogelijk kunnen maken (zoals conditie, boomstructuur, toekomstverwachting, standplaatsomstandigheden, kabels en leidingen).

PROGNOSE PROJECTINVLOED

De prognose van de projectinvloed heeft tot doel te bepalen in hoeverre de voorgenomen werkzaamheden een negatief effect kan of zal hebben op het (duurzaam) behoud van de onderzoeksbomen.

Per boom wordt de invloed van het project beoordeeld. Er zijn 4 categorieën: geen invloed, beperkte invloed, aanzienlijke invloed en onhoudbaar. Bij een beperkte of aanzienlijke invloed zullen de uit te voeren werkzaamheden leiden tot boven- en/of ondergrondse knelpunten ten aanzien van de boom. De categorie 'onhoudbaar' houdt in dat de boom als gevolg van de werkzaamheden niet kan worden gehandhaafd.

Bomenwacht
N E D E R L A N D

ONDERGRONDS ONDERZOEK

Het onderzoek is uitgevoerd door (handmatig) 1 profielsleuf te graven op circa 1,5 meter uit het hart van de stamvoet aan de zuidwestzijde van boom 1. Een boring is verricht vanaf de bodem van deze sleuf. Een aanvullende boring is gedaan op circa 1,5 meter uit het hart van de stamvoet aan de oost-zuidoostzijde van boom 1. Met behulp van deze sleuf en boringen zijn het aanwezige bodemprofiel (bodemopbouw, -type en -structuur) en het bewortelingspatroon in kaart gebracht.

Het aanwezige bewortelingspatroon laat zien tot op welke diepte de beworteling zich heeft ontwikkeld en met welke intensiteit. Hieruit is af te leiden welke invloed de huidige samenstelling van de bodem heeft op de wortelontwikkeling.

RESULTATEN INVENTARISATIE BOMENBESTAND

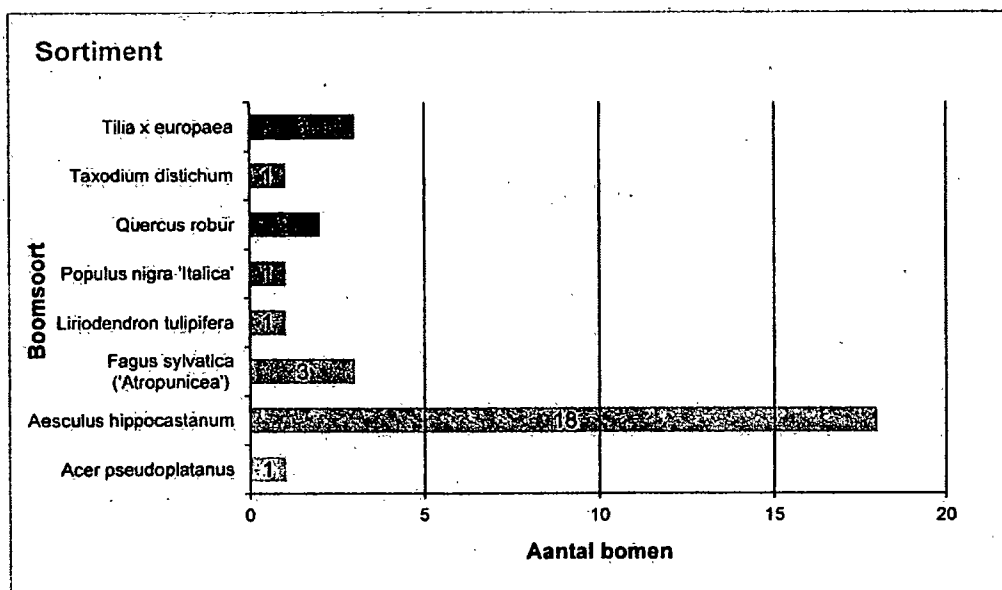
Hieronder worden de resultaten van de inventarisatie besproken.

Bij de bespreking van de resultaten wordt uitgegaan van een totaal van 30 beoordeelde bomen.

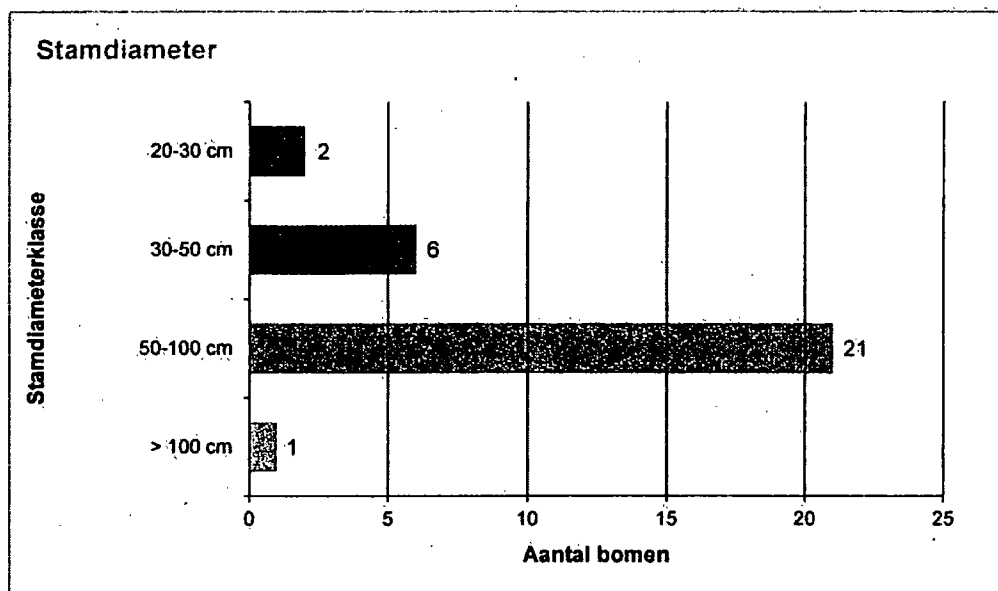
Per boom zijn de resultaten van de inventarisatie terug te vinden op de overzichtstekening in *bijlage A* en op het registratieformulier in *bijlage B*.

ALGEMENE KENMERKEN

De volgende grafieken geven weer hoe het beoordeelde bomenbestand is opgebouwd.

Het beoordeelde bomenbestand is, zoals eerder genoemd, een selectie van bomen waarvan de wens bestaat deze te handhaven én de verwachting dat handhaving mogelijk is. De overrepresentatie van paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*) heeft als reden dat parkeervoorzieningen ('dwarsparkeren') in het voorlopig ontwerp zijn opgenomen in het zogenoemde 'Kastanjelaantje'.

Uit *bovenstaande* grafiek is af te lezen dat de onderzoeksbomen voornamelijk bomen zijn in de volwassenfase, met een aanzienlijke stamdiameter. Deze werd gemeten op 1,3 meter boven maaiveld ('borsthoogte').

CONDITIE

De conditie is bij alle bomen als voldoende beoordeeld. Bij deze bomen is sprake van een jaarlijks toenemend kroonvolume. Dit betekent niet dat wij geen gebreken gerelateerd aan de boomveiligheid hebben geconstateerd. Hiervoor verwijzen wij naar het registratieformulier in *bijlage B* (kolom 'Opmerking veiligheid').

BEHEERBAARHEID

De beheerbaarheid is bij 28 bomen als voldoende beoordeeld. Dit houdt in dat wij, uitgaande van de bestaande situatie, verwachten dat toekomstig noodzakelijke beheeringrepen bij deze bomen beperkt zullen zijn.

Bij 2 bomen (nummers 12 en 23) is de beheerbaarheid als onvoldoende tot slecht aangemerkt. Dit zijn beide paardenkastanjes met een enigszins gevorderde aantasting door kastanjebloedingsziekte. Boom 23 heeft tevens een beperkte rotting in de stamvoet.

TOEKOMSTVERWACHTING

Op basis van de conditie en de beheerbaarheid is de toekomstverwachting voor de bomen bepaald.

Met uitzondering van bomen 12 en 23 geldt voor de onderzoeksbomen een toekomstverwachting van minstens 15 jaar.

Bomenwacht
N E D E R L A N D

AANDACHTSPUNTEN

Bij enkele bomen zijn dikke dode takken ('grof dood hout') aangetroffen. Deze dode takken kunnen gemakkelijk uitbreken en daarbij (ietsel)schade veroorzaken. Het is dan ook van belang dat de betreffende takken worden verwijderd.

Sommige bomen hebben in de loop der tijd kroonschade opgelopen doordat (bijvoorbeeld) delen van levende (gestel)takken zijn uitgebroken. Hierdoor is houtweefsel bloot komen te liggen dat op termijn kan gaan inrotten. Dergelijke schades reikten niet tot in het stamhout.

Wij verwijzen voor de verdere details met betrekking tot *bovenstaande* naar het registratieformulier in *bijlage B*.

Bomenwacht
NEDERLAND

RESULTATEN AANVULLENDE INVENTARISATIE

Hieronder worden de resultaten van de aanvullende inventarisatie besproken.

VERPLANTBAARHEID

Op basis van de (indicatieve) bovengrondse beoordeling wordt bij 1 boom (nummer 9) een eventuele verplanting als redelijk uitvoerbaar beschouwd. Er zijn hier geen omstandigheden of eigenschappen aangetroffen die een verplanting zouden kunnen bemoeilijken. Het gaat hier om een relatief jonge tulpenboom (*Liriodendron tulipifera*), een soort die - mits in voldoende conditie verkerend - normaliter redelijk verplantbaar is. Dit exemplaar lijkt wat dunnetjes in de top en er wordt wat waterlot gevormd in de kroon. Wij beoordelen de conditie als (net aan) voldoende.

Wij merken op dat een (ondergronds) verplantbaarheidsonderzoek bij deze boom buiten onze opdracht viel. Het is van belang deze boom(soort) met kluit te verplanten gezien de vlezigheid van de wortels. Deze drogen namelijk gemakkelijk uit. Indien gewenst kunnen wij de situatie verder in kaart brengen en een aanvullend ondergronds onderzoek uitvoeren. Indien de groeiplaats qua bodemsamenstelling vergelijkbaar is met de bodemsamenstelling zoals aangetroffen bij het ondergronds onderzoek bij boom 1 (zie bij 'Resultaten ondergronds onderzoek'), dan zouden wij een terughoudend verplantbaarheidsadvies geven.

RESULTATEN

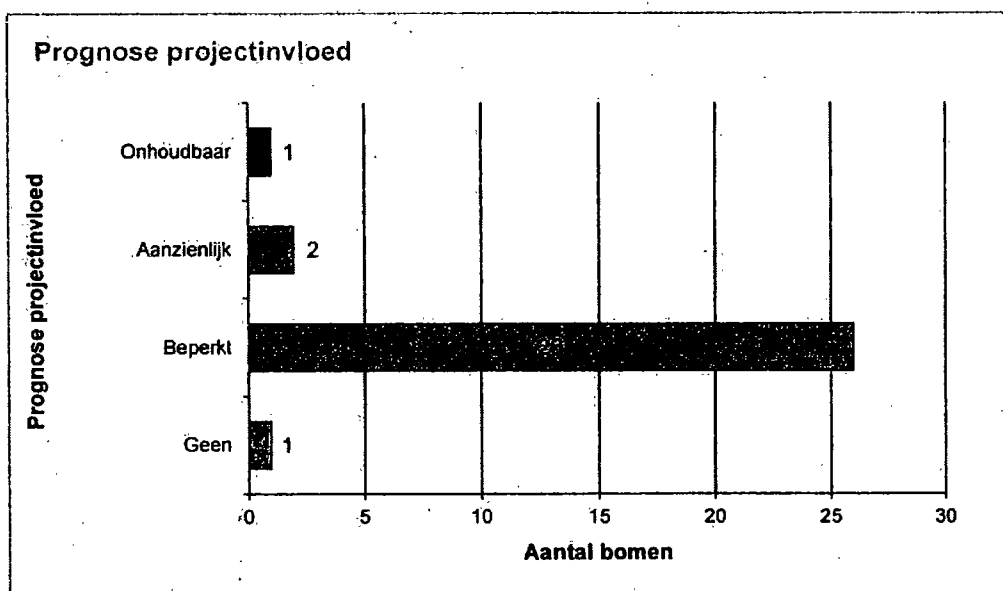
PROGNOSE PROJECTINVLOED

In het voorlopig ontwerp (VO) zijn, zoals eerder genoemd, een viertal ontwikkelingen opgenomen: 1. een (tijdelijke) fietsenstalling, 2. een (tijdelijke) bebouwing, 3. een (tijdelijke) parkeervoorziening en 4. een (tijdelijke) opslag voor bouwmaterialen en machines.

Deze ontwikkelingen worden gerealiseerd in de buurt van bomen, die hiervan invloed zullen ondervinden. Ook de bouwwerkzaamheden en het hieraan gerelateerde bouwverkeer kunnen een invloed hebben op de bomen.

Uitgangspunt van de opdrachtgever is het duurzaam behoud van de onderzoeksbomen.

De volgende grafiek laat zien hoe de invloed van het project op de bomen is beoordeeld.

Toelichting:

- Geen: project heeft geen bedreiging te vormen voor het (duurzaam) behoud van de boom.
- Beperkt: project vormt een zekere bedreiging voor het (duurzaam) behoud van de boom.
- Aanzienlijk: project vormt ernstige bedreiging voor het behoud van de boom.
- Onhoudbaar: impact van het project is zodanig dat behoud van de boom niet mogelijk is.

Op de volgende bladzijde zijn ten eerste veel voorkomende, meer generieke, projectinvloeden omschreven. Hierna zal wat specifiekere projectinvloeden per ontwikkeling.

ALGEMENE PROJECTINVLOEDEN

Wortelschade

Graafwerkzaamheden bij een boom kunnen leiden tot schade aan het wortelgestel. Bij schade aan de dikkere wortels kan de boom te kampen krijgen met een (aanzienlijke) conditievermindering. Bovendien vormen (grote) verwondingen aan het wortelgestel een potentiële invalspoort voor houtrotveroorzakende schimmels. Hierdoor kunnen op termijn de stabiliteit en breukveiligheid van de boom in gevaar komen.

Verder kan bij graafwerkzaamheden schade ontstaan aan de zogenoemde stabiliteitskluit van een boom. Het betreft hier het deel van het wortelgestel dat ongeschonden dient te blijven om de stabiliteit van de boom te kunnen waarborgen. Voor het bepalen van de omvang van de stabiliteitskluit wordt gebruik gemaakt van normwaarden. Deze waarden zijn weergegeven in de volgende tabel.

Stamdiameter (in cm, op 130 cm boven maaiveld)	Straal stabiliteitskluit (in cm)
20	125
40	150
60	175
80	225
100	250
150	350

De normen voor de afmeting van de stabiliteitskluit zijn richtwaarden en kunnen niet altijd exact worden toegepast. Bijstelling kan noodzakelijk zijn, bijvoorbeeld vanwege een afwijkende kroonopbouw, windvang of eventuele scheefstand. Het vaststellen van de stabiliteitskluit is overigens altijd een momentopname. Wij hebben beoordeeld dat het afwijken van bovengenoemde richtwaarden niet nodig is.

Bodemverdichting

Door het inzetten van zwaar materieel, het opslaan van materialen en/of het ophogen van het maaiveld kan bodemverdichting optreden. Ook het aanbrengen van verharding en verkeersbelasting hebben verdichting tot gevolg. Bestanddelen als klei, veen en fijn zand maken een bodem gevoelig voor verdichting.

Bij verdichting wordt het poriënvolume in de bodem verkleind. Hierdoor nemen de mogelijkheden voor wortelontwikkeling af. Zwaar verdichte bodems kenmerken zich bovendien door een moeizame verplaatsing van vocht en bodemgassen, waardoor wateroverlast en zuurstofgebrek kunnen optreden. Te lage zuurstofgehalten in de doorwortelde zone kunnen bij de boom leiden tot wortelsterfte en (dus) tot conditievermindering. Bodemverdichting leidt tot een kwaliteitsverlies van de groeiplaats.

Ophoging

Een ophoging bij bomen brengt in het algemeen een verslechtering van de groeiplaatsomstandigheden met zich mee. Zo zorgt het gewicht van de opgebrachte grond ervoor dat de onderliggende bodembestanddelen worden samengedrukt. Dit leidt tot een verkleining van het poriënvolume en (dus) tot bodemverdichting en kwaliteitsverlies van de groeiplaats.

De maximale ophoging die een boom kan verdragen, hangt grotendeels af van de specifieke eigenschappen van de betreffende boomsoort. Ook de conditie, groeifase en standplaatsomstandigheden kunnen van invloed zijn op de maximaal toelaatbare ophoging.

Schade aan de stamvoet, stam en/of kroon

Door het onzorgvuldig inzetten van (zwaar) materieel kan er bovengronds schade aan een boom ontstaan.

BESPREKING PROJECTINVLOEDEN PER ONTWIKKELING

1. Tijdelijke fietsenstalling (bomen 1 tot en met 5)

Om toegang te kunnen verschaffen tot de fietsenstalling zal het huidige talud deels moeten worden afgegraven aan de noordwestzijde van boom 1 (knelpunt: wortelschade buiten de stabiliteitskluit). Hierna worden perronelementen aangebracht als grondkering. Indien deze werkzaamheden worden uitgevoerd met inachtneming van de minimale graafafstand, dan is de projectinvloed op deze boom beperkt. Bomen 2 en 3 staan gesitueerd in de toekomstige fietsenstalling. In de zwevende vloerconstructie hiervan, die op palen wordt aangebracht, zullen uitsparingen worden gemaakt die voldoende ruimte bieden aan bomen 2 en 3. Aan de zuidwestzijde van boom 4, binnen de minimale graafafstand, staat een vergelijkbare grondkering gepland. Hierdoor wordt deze boom direct onhoudbaar (knelpunt: wortelschade binnen de stabiliteitskluit). Een dakconstructie staat gepland die de groeiplaats van de onderzoeksbomen grotendeels zal overdekken (knelpunt: verdroging). Boom 5 staat volgens de mondelinge informatie ruim buiten de geplande fietsenstalling.

2. Tijdelijke bebouwing, containers en bouwverkeer (bomen 7 tot en met 12)

Nabij boom 6 zullen bouwcontainers komen te staan, 3 lagen hoog. Om hiervoor ruimte te scheppen, worden gesteltakken aan de noordoostzijde van deze boom ingenomen of verwijderd. Zwaar verkeer zal zijn weg moeten vinden naar de locatie waar de tijdelijke bebouwing wordt gerealiseerd, en zal hierbij bomen 10, 11, 12 en 6 moeten passeren. Hiervoor is voldoende doorrijhoogte noodzakelijk (knelpunt: kroonschade). Bomen 7 en 8 staan nabij de tijdelijke bebouwing die wordt opgetrokken ten noordwesten hiervan. Ook deze tijdelijke bebouwing kent een zwevende vloerconstructie op palen, waardoor de invloed op de ondergrondse groeiruimte hiervan beperkt is. De tijdelijke bebouwing telt 3 lagen, daardoor is het noodzakelijk enkele gesteltakken in te nemen (knelpunt: kroonschade). Boom 9 kan op de huidige locatie niet worden gehandhaafd en zal worden verplant.

3. Tijdelijke parkeervoorziening 'Kastanjelaantje' (bomen 13 tot en met 28)

Tussen deze bomen worden parkeervakken gerealiseerd door hier ritterplaten te leggen. Deze ritterplaten verdelen de druk van geparkeerde auto's maar zijn zuurstof- en vochtdoorlatend, hetgeen de overlast voor de bomen beperkt. Om de ritterplaten te kunnen aanleggen zonder dat deze direct op oppervlakkige (gestel)wortels of tegen wortelaanzetten liggen, kan het noodzakelijk zijn een kleine laag zand op te brengen (knelpunten: wortelschade binnen en buiten de stabiliteitskluit, verlies kwaliteit groeiplaats).

4. Opslag bouwmaterialen en machines buiten het terrein (bomen 29 en 30)

Nabij de zuidwestelijke entree die toegang biedt tot het vastgoed, wordt een tijdelijke opslag van bouwmaterialen en machines gerealiseerd voor beperkte duur (tot circa 6 maanden). De aannemer heeft als voornemen het talud dat afloopt naar het water uit te vlakken door hier tijdelijk zand op aan te brengen. De groeiplaatsen van de onderzoeksbomen bestaan voornamelijk uit de ondergrondse ruimte van dit talud (knelpunt: verlies kwaliteit groeiplaats).

In het registratieformulier in *bijlage B* wordt per boom tevens gedetailleerd aangegeven welke knelpunten zijn geconstateerd.

Bomenwacht
N E D E R L A N D

RESULTATEN ONDERGRONDS ONDERZOEK

Het onderzoek is uitgevoerd door (handmatig) 1 profielsleuf te graven op circa 1,5 meter uit het hart van de stamvoet aan de zuidwestzijde van boom 1. Een grondboring is verricht vanaf de bodem van deze sleuf. Een aanvullende grondboring is gedaan op circa 1,5 meter uit het hart van de stamvoet aan de oost-zuidoostzijde van boom 1. Met behulp van deze sleuf en boringen zijn het aanwezige bodemprofiel (bodemopbouw, -type en -structuur) en het bewortelingspatroon in kaart gebracht.

Deze locatie voor het ondergronds onderzoek hebben wij gekozen met als voornaamste reden dat nabij de onderzoeksboom grondkerende perronelementen zullen worden geplaatst. Bij de prognose van de projectinvloed is deze bij onderzoeksboom 1 als 'beperkt' aangemerkt. Hierbij gaan wij ervan uit dat de grondkerende perronelementen slechts aan 1 zijde van de boom worden aangebracht – aan de noordzijde, op ten minste de minimale graafafstand. De groeiplaats van deze boom zou hierdoor, inclusief het talud, grotendeels intact blijven. In de huidige situatie geldt voor de boom een toekomstverwachting van meer dan 15 jaar.

BODEMPROFIEL EN BEWORTELINGSPATROON

Profielsleuf/-boring (boom 1)

Tot op een diepte van 30 cm beneden maaiveld is het bodemprofiel opgebouwd uit matig humeus fijn zand. Dieper in het profiel troffen wij tot 90 cm beneden maaiveld humusarm fijn zand aan. Van 90 cm tot 130 cm beneden maaiveld troffen wij zwak humeus fijn zand aan en van 130 cm tot 230 cm beneden maaiveld wederom humusarm zand.

In de bovenlaag van het profiel is tot op een diepte van 40 cm beneden het maaiveld fijne en dunne (tot 4 cm in diameter), intensieve beworteling aangetroffen. Dieper in het profiel (40 tot 130 cm) is fijne en dunne, extensieve beworteling waargenomen. Nog dieper in het profiel (130 tot 230 cm) werd geen beworteling meer aangetroffen.

Aanvullende boring (boom 1)

Tot op een diepte van 40 cm beneden maaiveld is het bodemprofiel opgebouwd uit matig humeus fijn zand. Dieper in het profiel troffen wij tot 140 cm beneden maaiveld zwak humeus fijn zand aan. Van 140 cm tot 230 cm beneden maaiveld troffen wij humusarm fijn zand aan.

GRONDWATERSTAND

Het grondwater hebben wij op deze locatie niet bereikt.

CONCLUSIE EN ADVIES

Op basis van de onderzoeksresultaten volgen *hieronder* de conclusie en het advies.

Tijdens het veldwerk hebben wij kunnen constateren dat op 2 uitzonderingen na (bomen 12 en 23) voor alle onderzoeksbomen een toekomstverwachting geldt van ten minste 15 jaar. Deze waarneming maakt duidelijk dat het van belang is nauwlettend rekening te houden met de invloed van het voorgenomen project op de bomen. Het bomenbestand is over het algemeen gezond, zo wil de opdrachtgever het ook houden. Van de bomen die wij bekeken, is slechts 1 boom als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden direct onhoudbaar. Mocht de wens bestaan deze boom alsnog te behouden, dan is het van belang dat het voorlopig ontwerp (VO) wordt herzien.

ADVIES BESLUITVORMING

Algemeen

- Het is van belang dat op alle locaties op het terrein waar door zwaar (bouw)verkeer verdichting van groeiplaatsen van bomen kan optreden, stalen rijplaten worden gelegd.
- Om stamschade te voorkomen raden wij aan aanvullende stambescherming te laten aanbrengen.
- Wij stellen voor om locaties waar geen zwaar bouwverkeer komt, maar waar wel bomen staan nabij bouwwerkzaamheden, af te zetten met hekwerk. Dit voorkomt dat bijvoorbeeld tijdelijk zware bouwmaterialen op groeiplaatsen van bomen worden gestald.
- Palen waarop een zwevende vloerconstructie komt te rusten, dienen buiten de afmetingen van de stabiliteitskluit te worden geplaatst, dan wel te worden geplaatst met inachtneming en behoud van gestelwortels. Hierbij is het van belang rekening te houden met de secundaire groei (diameter) van gestelwortels.
- Om in voldoende doorrijhoogte te voorzien voor het bouwverkeer, zal het exacte traject dienen te worden nagelopen en zullen snoeiingrepen professioneel dienen te worden verricht om kroonschade te voorkomen. Waar mogelijk raden wij aan te kiezen voor omleiding van bouwverkeer, boven het aanbrengen van snoeiwonden met een forse diameter (richtlijn: vermijdt snoeiwonden groter dan 10 cm).

Tijdelijke fietsenstalling (onderzoeksbomen 1 tot en met 5)

- Door het verwijderen van omliggende begroeiing of bomen kunnen overblijvende bomen worden blootgesteld aan te veel direct zonlicht. Dit kan leiden tot zonnebrand (baststerfte). Om dit te voorkomen is het raadzaam bomen (boomsoorten) die hiervoor gevoelig zijn te beschermen. Dit kan eenvoudig door het vóóraf aanbrengen van juteweefsel rond stamdelen die ná de geplande werkzaamheden ineens aan direct zonlicht worden blootgesteld. Met name gewone beuk (*Fagus sylvatica*) is hiervoor gevoelig, maar ook jonge paardenkastanje (*Aesculus hippocastanum*), esdoorn (*Acer pseudoplatanus*) en haagbeuk (*Carpinus betulus*).
- De uitsparingen in de vloer van de fietsenstalling dienen van voldoende grootte te zijn om ruimte te bieden voor secundaire groei (stamdiameter) van bomen 2 en 3. Als grove richtlijn kan worden aangehouden ten minste te rekenen met een toename in stamdiameter van 1 cm groei per jaar.

- De dakconstructie boven de geplande fietsenstalling maakt dat de groeiplaatsen van deze bomen eenvoudig kunnen verdrogen. Doordat het gemiddelde grondwaterpeil op deze locatie vermoedelijk vrij laag staat, en er sprake is van een zandbodem, zakt het regenwater dat naast de fietsenstalling terecht komt vermoedelijk snel weg naar diepere bodemlagen. Hierdoor is het niet langer eenvoudig bereikbaar voor boomwortels. Wij stellen daarom voor dat het regenwater van het dak van de fietsenstalling actief over de groeiplaats onder de fietsenstalling wordt verdeeld. Dit is mogelijk door hemelwater/dakgoot af te laten vloeien met behulp van een drain op het maaiveld tussen de zwevende vloer.
- De intensieve beworteling van boom 1, die werd aangetroffen bij het ondergronds onderzoek, ligt vrij ondiep. Wij raden aan om het ontgraven van deze groeiplaats zo veel mogelijk te vermijden.

Tijdelijke bebouwing, containers en bouwverkeer (onderzoeksbomen 7 tot en met 12)

- Van onderzoeksbomen 6, 7 en 8 zullen gesteltakken moeten worden ingenomen om ruimte te bieden aan passerend bouwverkeer, bouwcontainers en tijdelijke bebouwing. Wij raden aan het wegnemen van gesteltakken met een diameter van meer dan 10 centimeter tot een minimum te beperken. Waar mogelijk en noodzakelijk raden wij aan gesteltakken zo ver mogelijk van de stam in te nemen, in plaats van aan de stam. Dit vermindert de diameter van snoeiwonden, die hierdoor eerder door de boom worden overgroeid.
- Het dient te worden voorkomen dat stalen rijplaten direct op gestelwortels rusten of tegen wortelaanzetten aan liggen. Dit voorkomt grote druk en daardoor schade.
- Wortelaanzetten en gestelwortels dienen aanvullend te worden beschermd met afzettingen (paaltjes) opdat deze niet worden belast.
- Ook voor de tijdelijke bebouwing willen wij voorstellen het regenwater actief naar de huidige groeiplaats te leiden om verdroging te voorkomen.

Tijdelijke parkeervoorziening 'Kastanjelaantje' (onderzoeksbomen 13 tot en met 28)

- Het dient te worden voorkomen dat ritterplaten direct rusten op (gestel)wortels of dat deze tegen wortelaanzetten aan liggen. Door de hoge druk die hierdoor op enkele plaatsen kan ontstaan, kan dan alsnog schade optreden.
- Wortelaanzetten en gestelwortels dienen aanvullend te worden beschermd met afzettingen (paaltjes) opdat deze niet worden belast.
- Onderzoeksbom 24 heeft een lage zijtak die wellicht een belemmering kan vormen bij het parkeren. Deze tak heeft een vrij forse diameter en wij raden het af deze te verwijderen. De boom zal de ontstane snoeiwond vermoedelijk niet kunnen overgroeien voordat deze zal inrotten. Wij raden u aan hier een aanvullende bescherming te plaatsen (doorrijportaal).
- Bij een eventuele ophoging van het maaiveld adviseren wij een schrale, goed doorlatende grondsoort toe te passen. De opgebrachte laag mag niet dikker zijn dan 10 cm. Gelieve hierbij geen grond op te brengen tegen de schors van de stamvoet.

Bomenwacht
NEDERLAND**Opslag bouwmaterialen en machines buiten het terrein (onderzoeksbomen 29 en 30)**

De hoeveelheid grond die moet worden opgebracht om het talud naar de waterkant te nivelleren kan, afhankelijk van de benodigde oppervlakte van deze opslaglocatie, fors zijn. Hierdoor kan de kwaliteit van de groeiplaats van deze 2 onderzoeksbomen behoorlijk afnemen c.q. worden verdicht. Een tijdelijke oplossing kan gemakkelijk tot een meer permanente verdichting van de groeiplaats leiden. Wellicht kan als alternatief voor het opbrengen van grond een constructie worden bedacht waarbij het maaiveld intact blijft. Met draglineschotten is redelijk eenvoudig een lengte van 6 meter te overbruggen.

BIJLAGEN

BIJLAGE A

Overzichtstekening

BIJLAGE B

Registratieformulier

HEEFT U VRAGEN?

✉ INFO@BOMENWACHT.NL

☎ (085) 822 80 10

Bomenwacht Nederland
Van Rietlaan 33
3461 HW Linschoten

BIJLAGE A

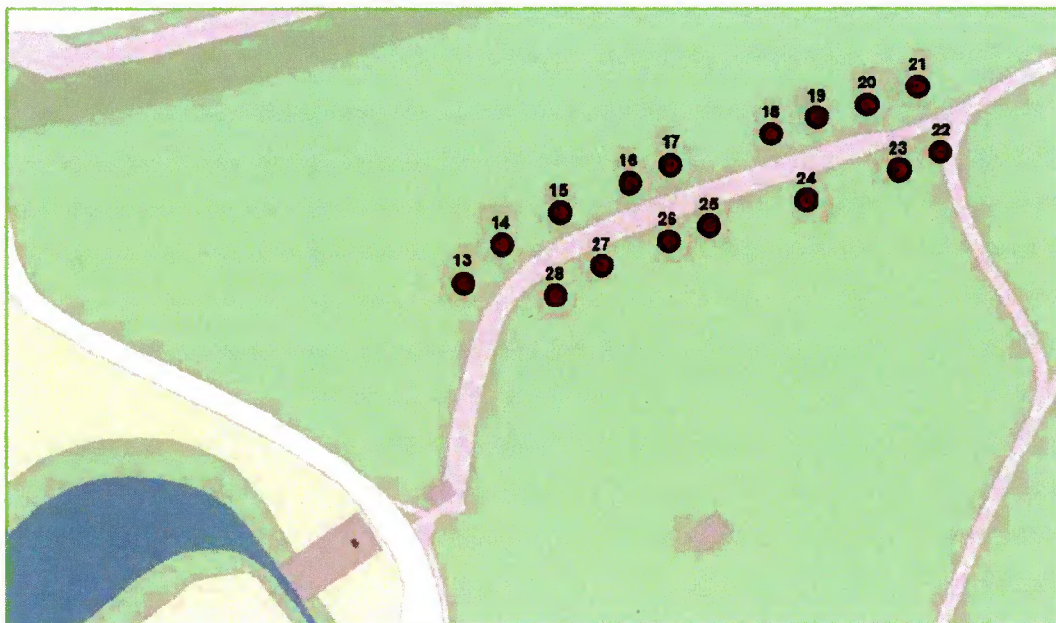
OVERZICHTSTEKENINGEN

Project : BEA Catshuis, Den Haag
Datum : 15 mei 2019

● Onderzoeksboom

10.2.e Wob

● Onderzoeksboom

UID	#VTA	Boomsoort	Boomtype	Standplaats	Stamdiameter exact (cm)	Stamdiameterklasse (cm)	Kroondiameterklasse (m)	Boomhoogteklasse (m)
1	83	Fagus sylvatica	Niet vrij uitgroeiende boom	Heesterbeplanting	39	30 - 50	10 - 15	18 - 24
2	291	Tilia x europaea	Niet vrij uitgroeiende boom	Heesterbeplanting	32	30 - 50	7 - 10	12 - 18
3	287	Fagus sylvatica	Niet vrij uitgroeiende boom	Heesterbeplanting	23	20 - 30	7 - 10	12 - 18
4	283	Fagus sylvatica 'Atropunicea'	Niet vrij uitgroeiende boom	Heesterbeplanting	23	20 - 30	5 - 7	12 - 18
5	284	Tilia x europaea	Niet vrij uitgroeiende boom	Heesterbeplanting	38	30 - 50	10 - 15	18 - 24
6	304	Tilia x europaea	Niet vrij uitgroeiende boom	Halfverharding	60	50 - 100	10 - 15	18 - 24
7	270	Quercus robur	Niet vrij uitgroeiende boom	Heesterbeplanting	49	30 - 50	10 - 15	12 - 18
8	264	Quercus robur	Niet vrij uitgroeiende boom	Heesterbeplanting	64	50 - 100	15 - 20	18 - 24
9	262	Liriodendron tulipifera	Niet vrij uitgroeiende boom	Gazon	32	30 - 50	7 - 10	6 - 12
10	170	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Heesterbeplanting	67	50 - 100	10 - 15	18 - 24
11	172	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Halfverharding	65	50 - 100	10 - 15	18 - 24
12	171	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Halfverharding	88	50 - 100	10 - 15	18 - 24
13	127	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	67	50 - 100	10 - 15	> 24
14	129	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	89	50 - 100	10 - 15	> 24
15	131	Acer pseudoplatanus	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	42	30 - 50	10 - 15	> 24
16	133	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	80	50 - 100	10 - 15	> 24
17	135	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	59	50 - 100	7 - 10	> 24
18	137	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	63	50 - 100	10 - 15	> 24
19	138	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	90	50 - 100	10 - 15	> 24
20	39	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	91	50 - 100	15 - 20	> 24
21	40	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	82	50 - 100	10 - 15	> 24
22	37	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	69	50 - 100	15 - 20	18 - 24
23	38	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	91	50 - 100	15 - 20	> 24
24	136	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	107	100 - 150	15 - 20	> 24
25	134	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	90	50 - 100	15 - 20	> 24
26	132	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	93	50 - 100	15 - 20	> 24
27	130	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	75	50 - 100	15 - 20	> 24
28	128	Aesculus hippocastanum	Niet vrij uitgroeiende boom	Ruw gras	92	50 - 100	15 - 20	> 24
29	NVT	Populus nigra 'Italica'	Vrij uitgroeiende boom	Heesterbeplanting	96	50 - 100	7 - 10	> 24
30	NVT	Taxodium distichum	Vrij uitgroeiende boom	Gazon	73	50 - 100	10 - 15	12 - 18

Conditie	Beheerbaarheid	Toekomstverwachting	Beleidsstatus	Opmerking veiligheid	Prognose projectinvloed	Opmerking onderhoud en overig
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Niet van toepassing	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Niet van toepassing	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Niet van toepassing	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Niet van toepassing	Onhoudbaar	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Niet van toepassing	Geen	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Dood hout/afgestorven tak(ken)	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Dood hout/afgestorven tak(ken)	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Dood hout/afgestorven tak(ken)	Beperkt	Eenzijdige kroon
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Niet van toepassing	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Kastanjebloedingsziekte	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Kastanjebloedingsziekte	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Onvoldoende	10 - 15 jaar	Laanboom regulier	Kastanjebloedingsziekte	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Niet van toepassing	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Dood hout/afgestorven tak(ken)	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Niet van toepassing	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Niet van toepassing	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Niet van toepassing	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Bacterieslijm	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Niet van toepassing	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Niet van toepassing	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Beschadigd houtweefsel (gestel)tak	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Dood hout/afgestorven tak(ken); Kastanjebloedingsziekte	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Onvoldoende	5 - 10 jaar	Laanboom regulier	Kastanjebloedingsziekte; Rotting stamvoet	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Belemmering doorrijhoogte	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Beschadigd houtweefsel (gestel)tak	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Beschadigd houtweefsel (gestel)tak	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Niet van toepassing	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Niet van toepassing	Beperkt	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Dood hout/afgestorven tak(ken)	Aanzienlijk	Niet van toepassing
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier	Dood hout/afgestorven tak(ken)	Aanzienlijk	Niet van toepassing

Knelpunt(en)	Notitie adviseur	Minimale straal stabiliteitskluit (m)
Kroonschade; Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Verdroging; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 1,5
Verdroging		> 1,5
Verdroging		> 1,5
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit		> 1,5
Geen		> 1,5
Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit); Kroonschade		> 2,25
Kroonschade		> 1,75
Kroonschade		> 2,25
NVT (te verplanten boom)		> 1,5
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)	Beperkte aantasting	> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)	Beperkte aantasting	> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 1,75
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 1,75
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,5
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Wortelschade binnen stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25
Wortelschade buiten stabiliteitskluit; Verlies groeiplaats (kwaliteit of kwantiteit)		> 2,25

Bomen Effect Analyse

6 bomen

Catshuis, Den Haag

*Addendum bij rapportage
Bomen Effect Analyse d.d. 24 mei 2019*

Bomenwacht
NEDERLAND

OPDRACHTGEVER

Rijksvastgoedbedrijf

PROJECTCODE

20444

STATUS RAPPORTAGE

Definitief

DATUM RAPPORTAGE

24 november 2020

INLEIDING

In opdracht van het Rijksvastgoedbedrijf heeft Bomenwacht Nederland een aanvullende Bomen Effect Analyse (BEA) uitgevoerd bij 6 bomen in de tuin van het Catshuis, gelegen aan de Adriaan Goekooplaan 10 te Den Haag.

De huidige BEA bij 6 bomen vormt een aanvulling op de in mei 2019 uitgevoerde BEA (rapportage Bomen Effect Analyse Catshuis, Den Haag, d.d. 24 mei 2019). De aanleiding voor de huidige BEA vormt het beschikbaar komen van nadere informatie omtrent de bouw van een (tijdelijke) huisvesting op het terrein van het Catshuis. Vanuit het huidige voorlopig ontwerp is een nadere toets op de gevolgen van de werkzaamheden noodzakelijk voor een aantal van de in mei 2019 getoetste bomen. De huidige BEA betreft een aanvulling en specifieke benadering voor 6 bomen die binnen de projectgrenzen staan (werkgrenzen plus 1,5 meter werkruimte bovengronds). Deze 6 bomen ondervinden mogelijk (negatieve) gevolgen van de uit te voeren werkzaamheden. Uitgangspunt van de opdrachtgever is het duurzaam behoud van de bomen.

De doelstelling van de BEA is meerledig. Ten eerste dienen enkele in mei 2019 in kaart gebrachte gegevens te worden herijkt. Het gaat om de algemene boomgegevens en de toekomstmogelijkheden voor de bomen. Hiernaast dient te worden onderzocht welke effecten de geplande werkzaamheden kunnen of zullen hebben op de bomen.

Op basis van de bevindingen kan een weloverwogen besluit worden genomen over de toekomst van de bomen. Ook worden aanbevelingen gedaan om de projectinvloed op de onderzoeksbomen zo veel mogelijk te beperken.

Voor de BEA bij 6 bomen zijn op locatie gegevens opgenomen op 15 oktober 2020. Op 29 oktober 2020 is een tweede opname uitgevoerd speciaal gericht op 1 specifieke onderzoeksbom.

SITUATIE

De onderzoeksbomen staan in de tuin van het Catshuis aan de Adriaan Goekooplaan 10 in Den Haag. Geen van de bomen heeft een specifieke beleidsstatus, zoals bijvoorbeeld een plaatselijke monumentale status.

In verband met de gevoeligheid van de informatie is de opdracht slechts mondeling beschreven. Op locatie zijn wij persoonlijk rondgeleid langs de onderzoeksbomen door de opdrachtgever. Onze bevindingen in dit rapport zijn voornamelijk gebaseerd op deze rondgang en de daarbij besproken ontwikkelingen.

Voor een aantal bomen is reeds in een eerder stadium vastgesteld dat deze dienen te wijken in verband met de voorgenomen werkzaamheden. Zie hiervoor de rapportage met bestandsnaam; *BWNL_Catshuis_Rapportage_Bomen_Effect_Analyse_20190624*, d.d. 24 mei 2019.

Van 6 van de in mei 2019 onderzochte bomen zijn alle relevante boomtechnische gegevens opgenomen in het registratieformulier (*bijlage B*). Bij de overige bomen die zijn onderzocht in de BEA van mei 2019 heeft de opdrachtgever de verwachting dat handhaving mogelijk is. Voor deze bomen is de uitdrukkelijke wens deze te handhaven.

De nummering van de onderzoeksbomen is in het registratieformulier (*bijlage B*) gelinkt aan de boomnummers die worden gebruikt in de door de opdrachtgever aangeleverde rapportage VTA Boomveiligheid. Hierdoor kan gemakkelijk herleid worden welke bomen het betreft.

Wij hebben overigens niet of slechts ten dele rekening kunnen houden met de *volgende* aspecten in verband met het ontbreken van volledige informatie:

- Benodigde werkruimte (aangegeven tussen de gevellijn tot 1,5 meter buiten de voorgenomen gevellijn) en bereikbaarheid.
- Exacte ligging toegangspaden/route bouwverkeer (niet aangegeven).
- Ligging van toekomstige leidingen, kabels en riolering (niet aangegeven).
- Methode van fundering (deels in het veld aangegeven waar relevant).

ONDERZOEKSMETHODE

De inventarisatie van het bomenbestand in het projectgebied is grotendeels op dezelfde wijze uitgevoerd als bij de BEA uit mei 2019. Voor de aanvulling is wel de boomnummering van de opdrachtgever aangehouden en deze verschilt hiermee ten opzichte van de nummering in de BEA van mei 2019.

Het onderzoek verschaft inzicht in de huidige toestand van de 6 onderzoeksbomen. Naast de algemene aspecten worden tevens de aspecten opgenomen die gerelateerd zijn aan het functioneren van de bomen. Voor een volledige toelichting van de onderzoeksmethode verwijzen wij naar de rapportage van de Bomen Effect Analyse van mei 2019.

RESULTATEN INVENTARISATIE BOMENBESTAND

Hieronder worden de resultaten van de inventarisatie besproken.

Bij de bespreking van de resultaten wordt uitgegaan van een totaal van 6 beoordeelde bomen.

Per boom zijn de resultaten van de inventarisatie terug te vinden op de overzichtstekening in *bijlage A* en op het registratieformulier in *bijlage B*.

ALGEMENE KENMERKEN

De 6 onderzoeksbomen zijn van de volgende boomsoorten:

- 2 gewone linden (*Tilia x europaea*)
- 2 zomereiken (*Quercus robur*)
- 1 gewone beuk (*Fagus sylvatica*)
- 1 Amerikaanse eik (*Quercus rubra*)

5 van deze bomen hebben een stamdiameter in de klasse 50 tot 100 cm, de Amerikaanse eik heeft een stamdiameter in de klasse 30 tot 50 cm. Alle bomen hebben een boomhoogte in de hoogteklaas 18 tot 24 meter en een kroondiameter tussen 10 en 15 meter.

CONDITIE

De conditie is bij alle bomen als voldoende beoordeeld. Bij deze bomen is sprake van een jaarlijks toenemend kroonvolume. Ook de beheerbaarheid is bij alle bomen als voldoende beoordeeld.

TOEKOMSTVERWACHTING

Op basis van de conditie en de beheerbaarheid is de toekomstverwachting voor de bomen bepaald.

Voor de onderzoeksbomen geldt een toekomstverwachting van ten minste 15 jaar.

RESULTATEN

PROGNOSE PROJECTINVLOED

Aanleiding van deze BEA vormt het voornemen om op de onderzoekslocatie tijdelijke huisvesting te realiseren. De 6 bomen staan binnen de werkgrenzen en ondervinden mogelijk (negatieve) gevolgen van de uit te voeren werkzaamheden.

De prognose van de projectinvloed is bepaald op basis van de informatie die mondeling is verstrekt door de opdrachtgever.

Uitgangspunt van de opdrachtgever is het duurzaam behoud van de onderzoeksbomen.

Hieronder wordt de prognose van de projectinvloed per boom toegelicht.

Zomereik (nummer 263)

De zomereik met nummer 263 kan niet worden behouden bij uitvoering van de bouwwerkzaamheden zoals gepland (projectinvloed: onhoudbaar). Bij deze eik zal de volledige groeiplaats verdwijnen.

Zomereik (nummer 264)

Bij de zomereik met nummer 264 wordt een aanzienlijke projectinvloed verwacht vanwege een opeenstapeling van effecten.

Bij de BEA van mei 2019 is ingeschat dat de boom niet te behouden is. Naar aanleiding daarvan is de planvorming gedeeltelijk aangepast. De in te graven funderingsbalk komt in het huidige plan 0,75 meter verder bij de boom vandaan te liggen. Bij deze aangepaste ligging is de wens om ondersteunende, afgeschuinde dwarsbalken in te graven met een maximale diepte van 30 cm.

De effecten uitgaande van deze nieuwe situatie bestaan uit gedeeltelijk verlies groeiplaats met 10 tot 20 procent en uit te voeren snoeiwerkzaamheden met minimaal 5 procent verlies van kroonvolume. Verlies van een deel van de groeiplaats wordt veroorzaakt door werkzaamheden buiten de gecorrigeerde stabiliteitskluit van 3,5 meter (zie bij 'Stabiliteitskluit'). Het gaat om werkzaamheden zoals het verwijderen van de stobbe van de nevenstaande eik (boom 263) en het ingraven van funderingsbalken en plaatsen van funderingspalen.

De gevellijn van de nieuwbouw is gepland op 3,25 meter afstand van de eik (nummer 264). Om het plaatsen van het gebouw mogelijk te maken, moet de boomkroon met 5 procent verlies van kroonvolume worden gesnoeid. De eik met nummer 263 vormt samen met de eik met nummer 264 een gesloten kroonvorm. Door het verwijderen van boom 263 wordt deze kroonvorm gehalveerd en blijft boom 264 gehandhaafd met een sterk eenzijdig gevormde kroon die uiteindelijk vrij komt te staan. Door het wegvallen van bomen en/of de aangepaste kroonvormen van nevenstaande bomen, door kap of snoei, zal de eik met nummer 264 op den duur zwaarder worden belast.

Afbeelding 1: Boom 264 met schematisch afgebeeld de te construeren fundering en de intact te houden bewortelingszone.

Linde (nummer 267)

Voor de linde met nummer 267 geldt een aanzienlijke tot onhoudbare projectinvloed. Deze boom dient eenzijdig met meer dan 50 procent kroonvolume gesnoeid te worden voor de realisatie van de nieuwbouw op de voorgenomen locatie. De boom zal hierdoor vermoedelijk 2 klassen in conditie erop achteruitgaan.

Voor boom 267 wordt in het hoofdstuk 'Conclusie en advies' een passend advies gegeven waardoor behoud mogelijk is.

Amerikaanse eik (nummer 268)

De projectinvloed is bij de Amerikaanse eik (nummer 268) als aanzienlijk beoordeeld. Bij deze boom zal bij het voorgenomen plan tussen 20 en 30 procent van het kroonvolume gesnoeid moeten worden. De boom zal hierdoor 1 klasse in conditie achteruitgaan, maar behoudt een redelijke kroonvorm en heeft mogelijkheden tot herstel.

Beuk (nummer 253) en linde (nummer 304)

Ten slotte geldt voor de beuk met nummer 253 en de linde met nummer 304 een beperkte projectinvloed. De verwachting is dat bij deze bomen kroonschade ontstaat. Deze bomen moeten waarschijnlijk gesnoeid worden met een verlies van minder dan 20 procent kroonvolume. Dit kan beschouwd worden als een reguliere snoeiingreep. De snoeiingreep bij deze bomen is in de huidige situatie mogelijk anders beoordeeld dan bij de eerste opname uit 2019.

In *bijlage C* (foto-overzicht) zijn de te snoeien bomen terug te vinden met de voorgenomen snoeilijnen zoals besproken in het veld.

In de kolom 'Knelpunt(en)' op het registratieformulier in *bijlage B* is beschreven welke knelpunten bij welke boom van toepassing zijn.

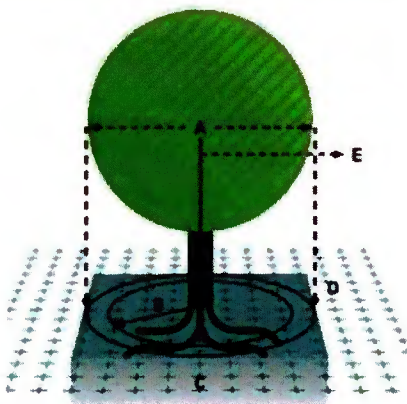
Hieronder wordt de stabiliteitskluit nader toegelicht.

Stabiliteitskluit

Graafwerkzaamheden bij een boom kunnen leiden tot schade aan het wortelgestel. Bij schade aan de dikkere wortels kan de boom te kampen krijgen met een (aanzienlijke) conditievermindering. Bovendien vormen (grote) verwondingen aan het wortelgestel een potentiële invalspoort voor houtrotveroorzakende schimmels. Hierdoor kunnen op termijn de stabiliteit en breukveiligheid van de boom in gevaar komen.

Verder kan bij graafwerkzaamheden schade ontstaan aan de zogenoemde stabiliteitskluit van een boom. Het betreft hier het deel van het wortelgestel dat ongeschonden dient te blijven om de stabiliteit van de boom te kunnen waarborgen. Voor het bepalen van de omvang van de stabiliteitskluit wordt gebruik gemaakt van normwaarden. Deze waarden zijn weergegeven in de volgende tabel.

Stamdiameter (in cm, op 130 cm boven maaiveld)	Straal stabiliteitskluit (B minimale graafafstand*) (in cm)
20	125
40	150
60	175
80	225
100	250
150	350

MAATVOERINGEN:

A. Kroonbreedte (m)

B. Obstakelvrije zone ondergronds (m)
= minimale graafafstand *

C. Doorwortelbare ruimte (m² en m³)

D. Kroonprojectie (m²)

E. Obstakelvrije zone bovengronds (m)

*De normen voor de afmeting van de stabiliteitskluit (B minimale graafafstand) zijn richtwaarden en kunnen niet altijd exact worden toegepast.

Vanwege een lichte scheefstand met een afwijkende, eenzijdige kroonopbouw en verhoogde kans op windvang is de norm voor de zomereik met nummer 264 bijgesteld.

Het vaststellen van de stabiliteitskluit is overigens altijd een momentopname. Wij hebben beoordeeld dat het afwijken van bovengenoemde richtwaarden voor de overige bomen niet nodig is.

Voor verdere uitleg over overige risico's rondom het werken bij bomen zoals bodemverdichting, ophoging, schade aan de stamvoet, stam en/of kroon verwijzen wij naar de BEA rapportage uit 2019.

CONCLUSIE EN ADVIES

Op basis van de onderzoeksresultaten volgen *hieronder* de conclusie en het advies. Bij het vaststellen van de percentages van de hoeveelheid verlies van kroonvolume is het algemene uitgangspunt de toekomstige gevellijn plus 1,5 meter werkruimte.

In *bijlage C* zijn foto's van de te snoeien bomen terug te vinden met de voorgenomen snoeilijnen zoals besproken bij het veldwerk op locatie.

Voor alle onderzoeksbomen geldt een toekomstverwachting van ten minste 15 jaar.

De zomereik met nummer 263 is onhoudbaar als de bouwwerkzaamheden worden uitgevoerd zoals voorgenomen. De werkzaamheden op de voorgenomen plaats zorgen voor een compleet verlies van de groeiplaats.

Voor de linde met nummer 267 geldt een aanzienlijke tot onhoudbare projectinvloed. Bij deze boom dient de boomkroon eenzijdig met meer dan 50 procent kroonvolume verminderd te worden. Deze linde zal hierdoor conditioneel achteruitgaan, zal zijn kroonvorm niet kunnen herstellen en is hierdoor niet duurzaam te behouden. *Voor deze linde wordt bij 'Advies' een passend advies gegeven waardoor behoud mogelijk is.*

Voor de zomereik met nummer 264 is de planvorming deels aangepast waardoor de boom niet meer onhoudbaar is bij uitvoering van de werkzaamheden zoals voorgenomen, wel wordt een aanzienlijke projectinvloed verwacht. Bij de aangepaste planvorming zorgt een opeenstapeling van nadelige effecten bij de eik voor de aanzienlijke projectinvloed. Effecten bestaan uit gedeeltelijk verlies van de groeiplaats met 10 tot 20 procent en uit te voeren snoeiwerkzaamheden met minimaal 5 procent verlies van kroonvolume.

Bij de Amerikaanse eik met nummer 268 zal tussen de 20 en 30 procent van het kroonvolume weg gesnoeid moeten worden. Deze boom behoudt hierbij een redelijke kroonvorm, zal een tijdelijke achteruitgang van de conditie vertonen, maar de boom behoudt mogelijkheden tot herstel.

De verwachting is dat bij de gewone beuk met nummer 253 en de gewone linde met nummer 304 kroonschade ontstaat. Deze bomen moeten gesnoeid worden, de snoeiingreep kan uitgevoerd worden met een verlies van minder dan 20 procent kroonvolume. Dit kan worden beschouwd als een reguliere snoeiingreep.

ADVIES

Gezien de huidige conditie en toekomstverwachting van de bomen in relatie tot de vastgestelde projectinvloed, adviseren wij om te overwegen de locatie van de te realiseren bebouwing aan te passen. Door de locatie van het gebouw naar de oostkant te schuiven, zullen voor een aantal bomen de negatieve effecten sterk verminderen. Indien op de rand van de kroonprojectie van bomen gebouwd wordt, zijn deze mogelijk te behouden.

Voor de gewone linde met nummer 267 is het aanpassen van de snoeiafstand tot een halve meter buiten de voorgenomen gevellijn mogelijk al voldoende om genoeg verschil te maken. Hierdoor gaat het te snoeien percentage omlaag naar 30 tot 40 procent. Een linde met een voldoende conditie kan deze snoei verdragen en zal op langere termijn zijn kroonvorm herstellen.

Voor de zomereik met nummer 264 is het raadzaam om de boom voor het uitvoeren van de bouwwerkzaamheden te snoeien. Naast de noodzakelijke snoei van 5 procent kroonvolume voor het uitvoeren van de bouwwerkzaamheden, raden wij aan de eik ook in de hoogte in te nemen. Dit met een maximaal snoeipercantage van 10 procent. Hierdoor ontstaat meer lichtintreding in de binnenkroon van de eik, de boom zal hierop reageren door (water)lot aan te maken.

Na het verwijderen van de tijdelijke bebouwing kan de kroonvorm opnieuw verlaagd worden met 10 tot 15 procent snoei (indien de boom nog een voldoende conditie heeft en minimaal 5 jaar na de noodzakelijke snoeiacties). De eik zal weer opnieuw gaan reageren op deze snoei met nieuw lot en de boom zal zijn kroonvorm gaan aanpassen aan de nieuwe situatie.

Bij de graafwerkzaamheden rondom de groeiplaats is het noodzakelijk zorgvuldig te werken en bij het ingraven van een deel van een funderingsbalk binnen de stabiliteitskluit is het noodzakelijk dit handmatig uit te voeren en onder toezicht. Wortels dikker dan 5 cm dienen in principe behouden te blijven. In overleg met de boomtechnische toezichthouder kan ter plekke worden bekeken of een wortel netjes haaks kan worden afgezet.

Ter compensatie voor het verlies van een deel van de groeiplaats en voor behoud en mogelijke verbetering van de conditie van de zomereik met nummer 264, (en waar mogelijk overige/andere bomen) raden wij aan de groeiplaats van de boom te verbeteren. En te zorgen voor een structurele beschikbaarheid van minimaal 66 m³ doorwortelbare ruimte (bodem) van goede kwaliteit rondom de boom (zie *nevenstaande* ontwerpuitgangspunten voor een boom van de eerste grootte met een omlooptijd van minimaal 80 jaar).

Een groeiplaats van goede kwaliteit is te bereiken door eventueel aanwezige halfverharding binnen de groeiplaats te vervangen door een humeuze grond (minimaal 8 procent organische stof) en te zorgen voor een ongeveer 5 cm dikke mulchlaag over de oppervlakte van de groeiplaats. Richt de groeiplaats in met beplanting die in staat is om gevallen organisch materiaal zoals bladeren goed vast te houden. Hiermee worden de mulchlaag, het bodemleven en bodemprocessen op niveau gehouden. Verder wordt de groeiplaats hierdoor beschermd tegen verdichting.

De beschreven *bovenstaande* werkwijze en inrichting zijn ook voor andere bomen een goed uitgangspunt.

Ontwerp uitgangspunten ?

(Ambitie)niveau Optimaal

Omloop 80 jaar

Groeiplaatsberekening

Uitgangspunten op basis van ingevoerde keuze opties (zie ook tabblad 'Specificaties').

Doorwortelbare ruimte (C)	66.7 m ³
Doorwortelbare diepte	1.2 m -m.v.
Grondvlak (C)	55.6 m ²
Voorbeeld afmeting groeiplaats (l x b x d)	7.5 x 7.5 x 1.2 m
Minimale breedte groeiplaats ter hoogte van standplaats boom	5.8 m
(Open)boomspiegel	2.9 x 2.9 m
Kroonbreedte (A)	25 m
Kroonprojectie (D)	491 m ²
Plantafstand	25 m
Bovengronds obstakelvrij (E)	15 m
Ondergronds obstakelvrij (B) = minimale graafafstand	2.9

Algemeen

In *bijlage D* worden algemene richtlijnen geven voor het werken rondom bomen.

- Het is van belang dat op alle locaties op het terrein waar door zwaar (bouw)verkeer verdichting van groeiplaatsen van bomen kan optreden, stalen rijplaten worden gelegd.
- Om stamschade te voorkomen, raden wij aan aanvullende stambescherming te laten aanbrengen.
- Wij stellen voor om locaties waar geen zwaar bouwverkeer komt, maar waar wel bomen staan nabij bouwwerkzaamheden, af te zetten met hekwerk. Dit voorkomt dat bijvoorbeeld tijdelijk zware bouwmaterialen op groeiplaatsen van bomen worden gestald.
- De onderdelen van de funderingsconstructies dienen buiten de afmetingen van de stabiliteitskluit te worden geplaatst, dan wel te worden geplaatst met inachtneming en behoud van gestelwortels. Hierbij is het van belang rekening te houden met de secundaire groei (diameter) van gestelwortels.
- Om in voldoende doorrijhoogte te voorzien voor het bouwverkeer, zal het exacte traject dienen te worden nagelopen en zullen snoeiingrepen professioneel dienen te worden verricht om kroonschade te voorkomen. Waar mogelijk raden wij aan te kiezen voor omleiding van bouwverkeer, boven het aanbrengen van snoeiwonden met een forse diameter (richtlijn: vermijd snoeiwonden groter dan 10 cm).
- Uitvoeren van snoeiwerkzaamheden en graafwerkzaamheden (waaronder het aanpassen van groeiplaatsen, beplanting en tuininrichting) binnen kroonprojecties dienen onder toezicht (boomtechnisch toezichthouder ETW/ETT niveau of gelijkwaardig) uitgevoerd te worden.

Tijdelijke bebouwing, containers en bouwverkeer

- Van de beuk (nummer 253), de linden (nummers 267 en 304), de Amerikaanse eik (nummer 268) en 1 zomereik (nummer 264) zullen gesteltakken moeten worden ingenomen om ruimte te bieden aan passerend bouwverkeer, bouwcontainers en tijdelijke bebouwing. Wij raden aan het wegnemen van gesteltakken met een diameter van meer dan 10 centimeter tot een minimum te beperken. Waar mogelijk en noodzakelijk raden wij aan gesteltakken zo ver mogelijk van de stam in te nemen, in plaats van aan de stam. Dit vermindert de diameter van snoeiwonden, die hierdoor eerder door de boom worden overgroeid. Hiernaast dient het snoeipercentage zo veel mogelijk beperkt te worden.
- Het dient te worden voorkomen dat stalen rijplaten direct op gestelwortels rusten of tegen wortelaanzetten aan liggen, aangezien dat grote druk geeft en daardoor schade oplevert.
- Wortelaanzetten en gestelwortels dienen aanvullend te worden beschermd met afzettingen (paaltjes) opdat deze niet worden belast.
- Ook voor de tijdelijke bebouwing willen wij voorstellen (deels) het regenwater actief naar de huidige groeiplaats van boom 264 te leiden om verdroging te voorkomen.

Voor een nadere toelichting of vragen over deze rapportage, maatregelen of in te zetten toezicht kunt u altijd contact opnemen met Bomenwacht Nederland.

BIJLAGEN

BIJLAGE A

Overzichtstekening

BIJLAGE B

Registratieformulier

BIJLAGE C

Foto-overzicht

BIJLAGE D

Handboek Bomen 2018
H2 Werken rond bomen

HEEFT U VRAGEN?

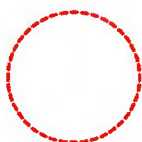
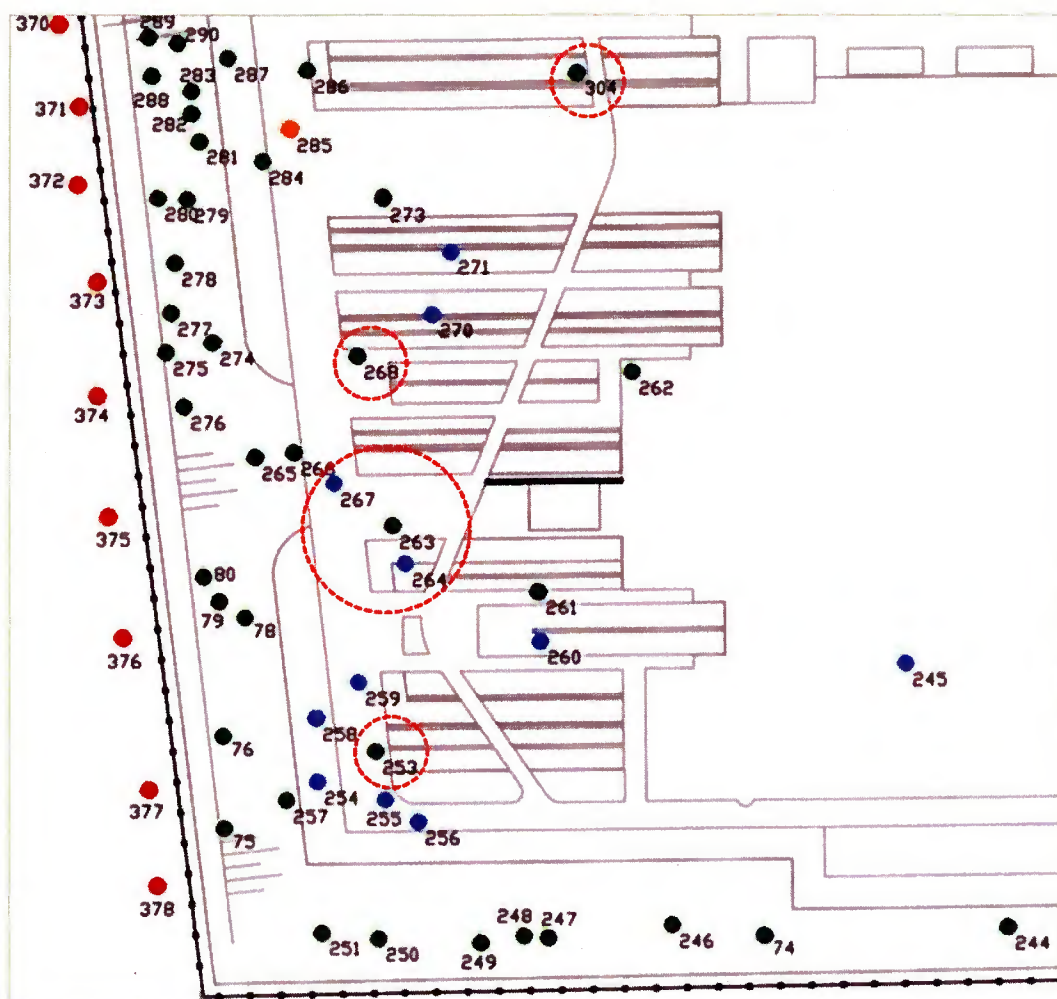
✉ INFO@BOMENWACHT.NL

☎ (085) 822 80 10

Bomenwacht Nederland
Van Rietlaan 33
3461 HW Linschoten

BIJLAGE A OVERZICHTSTEKENING

Project : Catshuis, Den Haag
 Datum : 15 en 29 oktober 2020

Onderzoeksbomen met boomnummers

Boomnummer opdrachtgever (VTA)	Boomsoort	Boomtype
304	Tilia x europaea	Niet vrij uitgroeiende boom
268	Quercus rubra	Niet vrij uitgroeiende boom
267	Tilia x europaea	Niet vrij uitgroeiende boom
263	Quercus robur	Niet vrij uitgroeiende boom
264	Quercus robur	Niet vrij uitgroeiende boom
253	Fagus sylvatica	Niet vrij uitgroeiende boom

Standplaats	Stamdiameter exact (cm)	Stamdiameter-klasse (cm)	Kroondiameter-klasse (m)	Boomhoogte-klasse (m)
Heesterbeplanting	63	50-100	10-15	18-24
Halfverharding	42	30-50	10-15	18-24
Halfverharding	53	50-100	10-15	18-24
Gazon	61	50-100	10-15	18-24
Heesterbeplanting	67	50-100	10-15	18-24
Halfverharding	55	50-100	10-15	18-24

Conditie	Beheerbaarheid	Toekomst-verwachting	Beleidsstatus
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier
Voldoende	Voldoende	> 15 jaar	Laanboom regulier

Opmerking veiligheid	Prognose projectinvloed	Opmerking onderhoud en overig	Knelpunt(en)
Niet van toepassing	Beperkt	Niet van toepassing	Kroonschade
Niet van toepassing	Aanzienlijk	Niet van toepassing	Kroonschade
Niet van toepassing	Onhoudbaar - Aanzienlijk	Niet van toepassing	Kroonschade
Niet van toepassing	Onhoudbaar	Niet van toepassing	Verlies gehele groeiplaats
Niet van toepassing	Aanzienlijk	Niet van toepassing	Verlies groeiplaats (kwantiteit); Kroonschade
Niet van toepassing	Beperkt	Niet van toepassing	Kroonschade

Notitie adviseur

Snoeipercantage bij 1,5 meter buiten voorgenomen gevellijn: 10-15 %

Snoeipercantage bij 1,5 meter buiten voorgenomen gevellijn: > 20-30 % op gevellijn 5 %

Snoeipercantage bij 1,5 meter buiten voorgenomen gevellijn: 60 % op gevellijn 20-30%

Boom staat op 3,5 meter afstand van de voorgenomen in te graven fundering. Graaf- en funderingswerkzaamheden vinden plaats buiten de (aangepaste) stabiliteitskluit. Verlies van kwalitatieve groeiplaats wordt ingeschat op 10 - 20%. De boom heeft een eenzijdige kroon en komt (uiteindelijk) vrij te staan door het wegvallen van omringende bomen, hierdoor ontstaat (mogelijk) een stabiliteitsprobleem; ingeschatte hoeveelheid kroonschade op 1,5 meter uit gevellijn 5 %.

Snoeipercantage 1,5 meter buiten voorgenomen gevellijn 15-20% snoeipercantage op gevellijn 5 %

Minimale straal stabiliteitskluit (m)	Besluit
> 2,25	(Voorlopig) handhaven
> 1,75	(Voorlopig) handhaven
> 1,75	Vellen (boom verwijderen)
> 2,25	Vellen (boom verwijderen)
> 2,25 voor standaard kluit, correctie wegens eenzijdige kroon richting het zuiden naar 3,5 meter aan de noordzijde (tevens trekzijde).	(Voorlopig) handhaven
> 1,75	

[illegible]

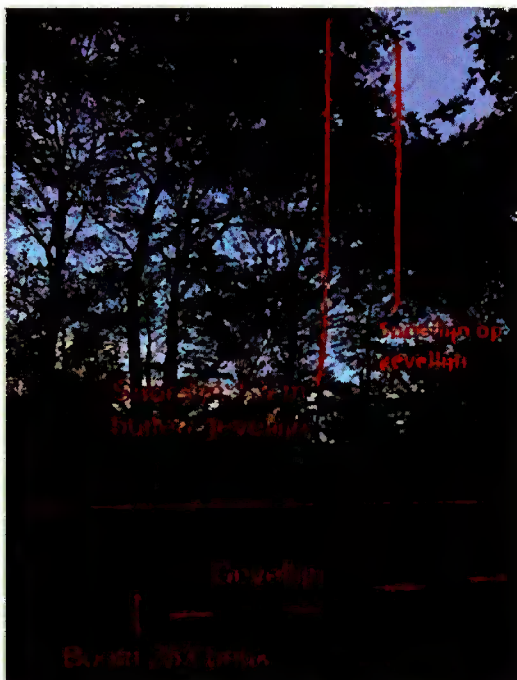
BIJLAGE C FOTO-OVERZICHT

Project : Catshuis, Den Haag
 Datum : 15 en 29 oktober 2020

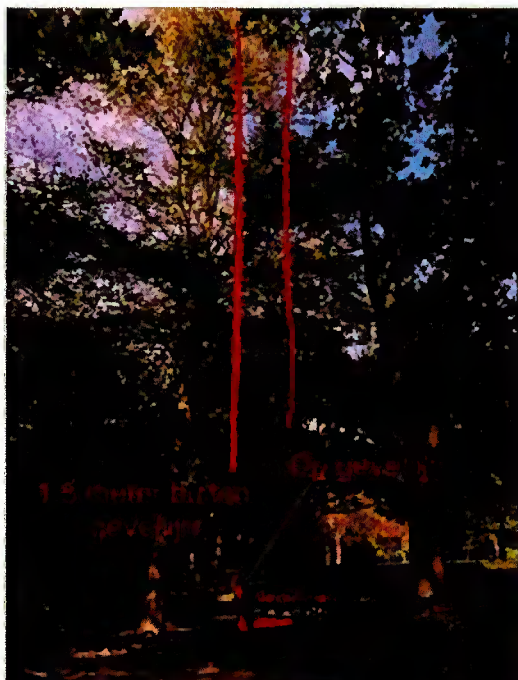
De daadwerkelijke snoeilijn is in het veld te bepalen tussen de gevellijn en de uiterste snoeilijn op 1,5 meter uit de gevellijn.

Overzicht van de zomereiken met nummers 263 (links) en 264 (rechts).

Boom 253 (beuk) met de gevellijn en snoeilijnen.

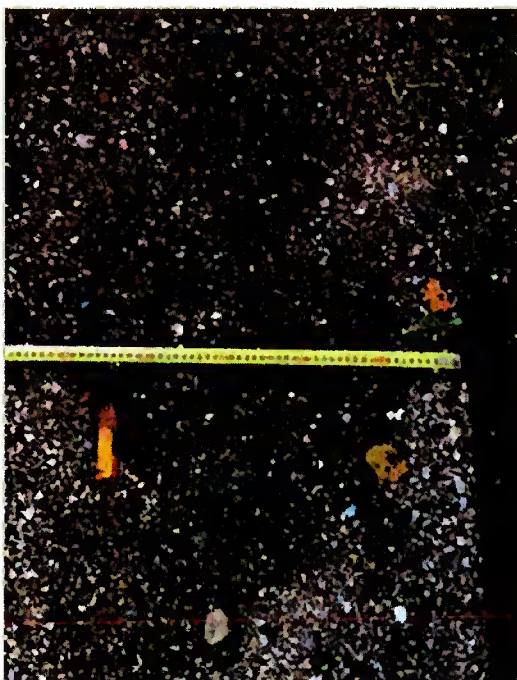
Boom 267 (linde) met gevellijn en snoeilijnen.

Boom 268 (Amerikaanse eik) met gevel en snoeilijnen.

Boom 304 (linde) met gevellijn en snoeijlijnen.

De gevellijn loopt 40 cm buiten de betonband aan de oostzijde van boom 267.